

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY
KATEDRA BEZPIECZEŃSTWA I PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO

Mjr dr Marek GĄSKA

PLANOWANIE OPERACJI WOJSKOWYCH W ŚWIECIE MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA HUMANITARNEGO KONFLIKTÓW ZBROJNYCH

Dokumenty i materiały

Cz. 4. Odpowiedzialność za przestępstwa
i zbrodnie wojenne

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/5515 cz. 4

05-005515-002-0

WARSZAWA

69039

**WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY
KATEDRA PRAWA I BEZPIECZEŃSTWA MIĘDZYNARODOWEGO**

Mjr dr Marek Gąska

**PLANOWANIE OPERACJI WOJSKOWYCH
W ŚWIELE MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA
HUMANITARNEGO KONFLIKTÓW ZBROJNYCH**

Dokumenty i materiały

Cz. 4. Odpowiedzialność za przestępstwa i zbrodnie wojenne.

WARSZAWA

2003

SPIS TREŚCI

Część pierwsza**Prawo przeciwwojenne**

1. Konwencja o pokojowym załatwianiu sporów międzynarodowych (I konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
2. Konwencja w sprawie ograniczenia użycia siły w celu ściągnięcia długów zawarowanych umową (II Konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
3. Pakt Ligi Narodów, Paryż, 28 czerwca 1919 r. (wyciąg)
4. Traktat przeciwwojenny, Paryż, 27 sierpnia 1928 r.
5. Konwencja o określeniu napaści, Londyn, 3 lipca 1933 r.
6. Karta Narodów Zjednoczonych, Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości San Francisco, 26 czerwca 1945 r. (wyciąg)
7. Układ w sprawie Antarktyki, Waszyngton, 1 grudnia 1959 r.
8. Układ o zakazie prób broni nuklearnej w atmosferze, w przestrzeni kosmicznej i pod wodą, Moskwa, 5 sierpnia 1963 r.
9. Układ o zasadach działalności państw w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej łącznie z księżycem i innymi ciałami niebieskimi, Londyn, Moskwa, Waszyngton, 27 stycznia 1967 r.
10. Układ o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej, Londyn, Moskwa, Waszyngton, 1 lipca 1968 r.
11. Układ o zakazie umieszczania broni jądrowej i innych rodzajów broni masowej zagłady na dnie mórz i oceanów oraz w jego podłożu, Londyn, Moskwa, Waszyngton, 11 lutego 1971 r.
12. Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz o ich zniszczeniu, Londyn, Moskwa, Waszyngton, 10 kwietnia 1972 r.
13. Akt Końcowy Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy, Helsinki, 1 sierpnia 1974 r. (wyciąg)
14. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych nr 3314/XXIX w sprawie definicji agresji, Nowy Jork, 14 grudnia 1974 r.
15. Konwencja o zakazie używania technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach militarnych lub jakichkolwiek innych celach wrogich, Genewa, 18 maja 1977 r.
16. Międzynarodowa umowa o zwalczaniu, rekrutacji, wykorzystania, finansowania i szkolenia najemników, Nowy Jork, 4 grudnia 1989 r.
17. Traktat o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie, Paryż, 19 listopada 1990 r. (wyciąg)
18. Traktat o otwartych przestworzach, Helsinki, 24 marca 1992 r. (wyciąg)
19. Konwencja o koncyliacji i arbitrażu w ramach KBWE, Sztokholm, 15 grudnia 1992 r.
20. Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów, Paryż, 13 stycznia 1993 r. (wyciąg)
21. Kodeks postępowania w dziedzinie polityczno-wojskowych aspektów bezpieczeństwa, Budapeszt, 6 grudnia 1994 r (wyciąg)
22. Traktat o całkowitym zakazie prób jądrowych, Nowy Jork, 10 września 1996 r. (wyciąg)

Część druga

Prawne ograniczenia walki zbrojnej

1. Deklaracja w przedmiocie prawa wojny morskiej, Paryż, 16 kwietnia 1856 r.
2. Deklaracja w sprawie pocisków wybuchających małego kalibru, Petersburg, 11 grudnia 1868 r.
3. Deklaracja o zakazie używania na wojnie kul rozszerzających się lub rozplaszczających, Haga, 29 lipca 1899 r.
4. Deklaracja o zakazie używania pocisków gazowych, Haga, 29 lipca 1899 r.
5. Konwencja dotycząca rozpoczęcia kroków nieprzyjacielskich (III konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
6. Konwencja dotycząca praw i zwyczajów wojny lądowej (IV konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
Załącznik do konwencji: Regulamin dotyczący praw i zwyczajów wojny lądowej (Regulamin haski), Haga, 18 października 1907 r.
7. Konwencja dotycząca praw i obowiązków mocarstw i osób neutralnych w razie wojny lądowej (V konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
8. Konwencja o postępowaniu ze statkami handlowymi nieprzyjaciela na początku działań wojennych (VI konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
9. Konwencja o przerabianiu statków handlowych na okręty wojenne (VII konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
10. Konwencja dotycząca zakładania min wybuchających automatycznie za dotknięciem (VIII konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
11. Konwencja o bombardowaniu przez morskie siły zbrojne w czasie wojny (IX konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
12. Konwencja o pewnych ograniczeniach w wykonywaniu prawa zdobyczy podczas wojny morskiej (XI konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
13. Konwencja dotycząca praw i obowiązków mocarstw neutralnych w razie wojny morskiej (XIII konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
14. Deklaracja w sprawie zakazu zrzucania z balonów pocisków i środków wybuchowych, Haga, 18 października 1907 r.
15. Deklaracja dotycząca prawa wojny morskiej, Londyn, 26 lutego 1909 r.
16. Reguły wojny powietrznej, Haga, 19 lutego 1923 r.
17. Protokół dotyczący zakazu używania na wojnie gazów duszących, trujących lub podobnych oraz środków bakteriologicznych, Genewa, 17 czerwca 1925 r.
18. Protokół w sprawie przepisów o akcji wojennej łodzi podwodnych ustalonych w części IV traktatu londyńskiego z 22 kwietnia 1930 r., Londyn, 6 kwietnia 1936 r.
19. Konwencja o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, Genewa, 10 października 1980 r.
Protokół w sprawie niewykrywalnych odłamków (protokół I), Genewa, 10 października 1980 r.
Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min-pułapek i innych urządzeń (protokół II), Genewa, 10 października 1980 r.
Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia broni zapalających (protokół III), Genewa, 10 października 1980 r.
Protokół w sprawie laserowych broni oślepiających (protokół IV), Wiedeń, 12 października 1995 r.
Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min-pułapek i innych urządzeń (znowelizowany protokół II do konwencji z 1980 r.), Genewa, 3 maja 1996 r.

20. Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i przekazywania min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu, Ottawa, 4 grudnia 1997 r.

Część trzecia

Ochrona ofiar wojny i dóbr kultury

1. Konwencja w sprawie polepszenia losu rannych wojskowych w armiach w polu będących, Genewa, 22 sierpnia 1864 r.
2. Konwencja w sprawie okrętów szpitalnych, Haga, 21 grudnia 1904 r.
3. Konwencja w sprawie zastosowania do wojny morskiej zasad konwencji genewskiej (X konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.
4. Konwencja o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych (I konwencja genewska), Genewa, 12 sierpnia 1949 r.
5. Konwencja o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu (II konwencja genewska), Genewa, 12 sierpnia 1949 r.
6. Konwencja o traktowaniu jeńców wojennych (III konwencja genewska), Genewa, 12 sierpnia 1949 r.
7. Konwencja o ochronie osób cywilnych podczas wojny (IV konwencja genewska), Genewa, 12 sierpnia 1949 r.
8. Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (protokół I) Genewa, 8 czerwca 1977 r.
9. Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (protokół II), Genewa, 8 czerwca 1977 r.
10. Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Rzym, 4 listopada 1950 r. (wyciąg)
Protokół nr 6 do konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, dotyczący zniesienia kary śmierci, 28 kwietnia 1983 r.
11. Konwencja dotycząca statusu uchodźców, Genewa, 28 lipca 1951 r. (wyciąg)
12. Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych, Nowy Jork, 16 grudnia 1966 r. (wyciąg).....
Drugi protokół fakultatywny, do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych w sprawie zniesienia kary śmierci, Nowy Jork, 15 grudnia 1989 r.
13. Konwencja o prawach dziecka, Nowy Jork, 20 listopada 1989 r.
Protokół fakultatywny do konwencji o prawach dziecka dotyczący włączania dzieci w konflikt zbrojny, Nowy Jork, 20 maja 2000 r.
14. Konwencja o bezpieczeństwie personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego, Nowy Jork, 6 grudnia 1994 r.
15. Traktat o ochronie instytucji artystycznych i naukowych oraz zabytków historycznych (Pakt Roericha), Waszyngton, 15 kwietnia 1935 r.
16. Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, Haga, 14 maja 1954 r.
Regulamin wykonawczy do konwencji, Haga, 14 maja 1954 r.
Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego (protokół I), Haga, 14 maja 1954 r.
Protokół do konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego (protokół II), Haga, 1 kwietnia 1999 r.

17. Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury, Paryż, 17 listopada 1970 r.
18. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, Paryż, 16 listopada 1972 r. (wyciąg).....

Część czwarta

Odpowiedzialność za naruszenie prawa humanitarnego

1. Porozumienie międzynarodowe w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej, Karta Międzynarodowego Trybunału Wojskowego, Londyn, 8 sierpnia 1945 r. 2
2. Konwencja. w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, Nowy Jork, 9 grudnia 1948 r. 9
3. Konwencja o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości, Nowy Jork, 26 listopada 1968 r. 11
4. Konwencja o zwalczaniu i karaniu zbrodni apartheidu, Nowy Jork, 30 listopada 1973 r. 13
5. Europejska konwencja o zwalczaniu terroryzmu, Strasburg, 27 stycznia 1977 r. 18
6. Międzynarodowa konwencja przeciwko braniu zakładników, Nowy Jork, 18 grudnia 1979 r. 21
7. Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, Nowy Jork, 10 grudnia 1984 r. 27
8. Konwencja o zapobieganiu torturom oraz niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, Paryż, 26 listopada 1987 r. 36
9. Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego, Rzym, 17 lipca 1998 r. 42

1. Odpowiedzialność za nieprzestrzeganie norm międzynarodowego prawa humanitarnego

Powszechnie wiadomo, że każda wojna pociąga za sobą ofiary śmiertelne, pomimo tego prawo wojenne chroni ludność cywilną, jeńców wojennych, chorych oraz obiekty kultury, świątynie i inne mienie. Osoby dopuszczające się działań wbrew temu prawu, muszą liczyć się z konsekwencjami poniesienia sankcji karnych zgodnie z normami prawa międzynarodowego.

Potrzeba zdefiniowania pojęcia „przestępstwo wojenne” pojawiła się w XIX wieku wraz z nowymi środkami i metodami prowadzenia działań wojennych. Wynikała ona z podpisania przez państwa licznych konwencji i deklaracji tworzących międzynarodowe prawo wojenne. W preambule do IV Konwencji Haskiej z 1907r., dotyczącej praw i zwyczajów wojny lądowej, stwierdzono konieczność stworzenia „wyczerpującego kodeksu praw wojennych”. Art. 1 Regulaminu Haskiego, stwierdza, iż „*Ustawy, prawa i obowiązki wojenne stosują się nie tylko do armii, ale także do pospolitego ruszenia i oddziałów ochotniczych, o ile m. in. przestrzegają w swych działaniach praw i zwyczajów wojennych*”¹. Pojawia się tu pojęcie „praw i zwyczajów wojennych”. Konwencja ta nie zawierała sankcji karnych za popełnione zbrodnie, ale pozostawiała sygnatariuszowi odpowiednie uzupełnienie własnych ustawodawstw i ściganie sprawców.

Po I wojnie światowej podjęto próbę karania przez sąd międzynarodowy obywateli państw pokonanych winnych naruszeń prawa wojennego. Katalog zbrodni wojennych ustalił powołany w 1919r. Komitet w celu ukarania niemieckich przestępców wojennych z okresu I wojny światowej, co znalazło wyraz w art. 227- 231 Traktatu wersalskiego podpisanego 28 sierpnia 1919r.² Mocarstwa sprzymierzone orzekły odpowiedzialność Niemiec i ich sprzymierzeńców „*za spowodowanie strat i szkód, których doznawały rządy sprzymierzone i stowarzyszone oraz ich obywatele na skutek wojny narzuconej im przez agresję Niemiec i sprzymierzeńców*”. Postawiły one także w stan oskarżenia Wilhelma II, byłego cesarza Niemiec, „*za najwyższą obrazę moralności międzynarodowej i świętej powagi traktatów*”. Niemieccy przestępcy wojenni mieli w myśl traktatu wersalskiego być sądzeni przez sądy wojskowe państw zwycięskich. Ostatecznie nie doszło do ekstradycji przestępców wojennych z Niemiec. Rozpatrzenie spraw o zbrodnie wojenne stało się wewnętrzną sprawą Niemiec. Część oskarżonych została uniewinniona, większość nie stanęła przed sądem. Kary

¹/Dz. U. z 1927r., nr 21, poz. 161/.

²/Dz. U. z 1920r., nr 35, poz. 200/.

były bardzo łagodne - od kilku miesięcy do 4 lat pozbawienia wolności. Cesarz Wilhelm uciekł do neutralnej Holandii, która odmówiła wydania go m. in. z tego powodu, że holenderski kodeks karny nie zna przestępstwa „*najwyższej obrazy moralności i świętej powagi traktatów*”.

Zasady odpowiedzialności za przestępstwa wojenne skonkretyzowała i rozwinęła Komisja Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Zbrodni Wojennych w czasie II wojny światowej. Zasady te przyjęło porozumienie londyńskie czterech mocarstw z 8 sierpnia 1945 o ściganiu i karaniu głównych przestępców wojennych państw Osi Europejskiej, które ustanowiło Kartę Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze.³ Kartę MTW należy traktować jako część międzynarodowego prawa publicznego. Wymienia ona trzy rodzaje przestępstw, które po raz pierwszy zostały określone jako pojęcia prawne.

Jurysdykcji Trybunału podlegały czyny zdefiniowane jako:

- **zbrodnie przeciw pokojowi** (art. VI a), mianowicie : planowanie, przygotowanie, początkowanie lub prowadzenie wojny napastniczej albo wojny będącej pogwałceniem traktatów, porozumień lub gwarancji międzynarodowych, albo współdział w planie lub zмовie w celu dokonania jednego z czynów , o których mowa;
- **zbrodnie wojenne** (art. VI b) jako pogwałcenie praw i zwyczajów wojennych, które obejmują: morderstwa, złe obchodzenie się z ludnością cywilną, deportacja na roboty przymusowe albo w innym celu ludności cywilnej na okupowanym obszarze lub z tego obszaru, mordowanie i złe obchodzenie się z jeńcami wojennymi lub osobami na morzu, zabijanie zakładników, rabunek własności publicznej lub prywatnej, bezmyślne burzenie osiedli, miast lub wsi albo spustoszenie nie usprawiedliwione koniecznością wojenną;
- **zbrodnie przeciw ludzkości** (art. VI c), mianowicie: morderstwa, wytępienie, obracanie ludzi w niewolników, deportacja i inne czyny nieludzkie, których dopuszczono się przeciwko ludności cywilnej przed wojną lub podczas niej, albo prześladowania ze względów politycznych, rasowych lub religijnych.

Zasady sformułowane w Statucie i wyroku norymberskim z 1 października 1946r. były i są rozwijane poprzez ustawodawstwo międzynarodowe. Potwierdziły to przyjęte

³/Dz. U. z 1947r., nr 63, poz. 367/. Porozumienie londyńskie Polska ratyfikowała 27 czerwca 1947r. /Dz. U. z 1947r., nr 63, poz. 368/.

Dnia 19 stycznia 1946r. został wydany przez Naczelnego Dowódcę Wojsk Okupacyjnych w Japonii Statut Międzynarodowego Trybunału dla Dalekiego Wschodu. Trybunał ten sądził głównych japońskich zbrodniarzy wojennych w Tokio. W grudniu 1946r. dowódca francuskich wojsk okupacyjnych w Niemczech powołał Międzynarodowy Trybunał w Rastatt dla osądzenia załogi obozów koncentracyjnych w

jednomyślnie przez Zgromadzenie Ogólne ONZ rezolucje z 13 lutego i 11 grudnia 1946r. Ta ostatnia potwierdziła obowiązywanie podstawowych aktów prawnych, na których oparte są zasady norymberskie, a mianowicie: porozumienie londyńskie z 1945r., Statut MTW dla osądzenia głównych zbrodniarzy wojennych Dalekiego Wschodu z 1946r. oraz wyrok norymberski. Ponadto rezolucja ONZ wyliczyła siedem podstawowych zasad norymberskich, według których miały odbywać się prace nad ogólnym kodeksem zbrodni przeciw pokojowi i bezpieczeństwu ludzkości. Są to następujące zasady:

- 1) kto dopuszcza się zbrodni przeciw prawu międzynarodowemu ponosi za to odpowiedzialność,
- 2) jeżeli prawo wewnętrzne nie karze zbrodni międzynarodowej, to okoliczność ta nie zwalnia od odpowiedzialności osoby, która taką zbrodnię popełniła,
- 3) jeżeli zbrodni międzynarodowej dopuściła się osoba, działająca jako głowa państwa lub funkcjonariusz publiczny, to nie zwalnia jej to z odpowiedzialności międzynarodowej i nie zmniejsza kary,
- 4) działanie na rozkaz rządu lub przełożonego nie zwalnia od odpowiedzialności w płaszczyźnie prawa międzynarodowego. Ta okoliczność może jednak wpłynąć na złagodzenie kary, jeżeli tego wymaga poczucie sprawiedliwości,
- 5) zapewnienie oskarżonemu o popełnienie zbrodni prawa do bezstronnego procesu,
- 6) wyróżnienie trzech podstawowych typów zbrodni międzynarodowych, tj. zbrodni przeciw pokojowi, zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości,
- 7) uznanie za zbrodnię międzynarodową uczestnictwa w dokonaniu każdej ze zbrodni wymienionych w zasadzie szóstej.⁴

Dalszą konsekwencją działań ONZ było uchwalenie 9 grudnia 1948r. Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa.⁵ **Art. I konwencji określił ludobójstwo popełnione zarówno w czasie pokoju, jak podczas wojny, jako zbrodnię międzynarodową**. Strony konwencji zobowiązały się zapobiegać tej zbrodni i karać ją. Wedle art. II zbrodniami ludobójstwa są następujące czyny dokonane w zamiarze zniszczenia w całości lub części grup narodowych, etnicznych, rasowych lub religijnych:

- a) zabójstwo członków grupy,

Wirtembergii (Natzweiler - Struthof i Schirmeck) oraz wielkich przemysłowców niemieckich (Trust Eisen - und Stahlwerke).

⁴ Za A. Klafkowski, Rola zasad norymberskich w kształtowaniu prawa międzynarodowego. Referat wygłoszony na Międzynarodowej Sesji Naukowej w Warszawie nt. „Roli i znaczenia Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze, wyd. GKBZHP, Warszawa 1986, s. 2.

⁵ /Dz. U. z 1952r., nr 2, poz. 9 /.

- b) spowodowanie poważnego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia psychicznego członków grupy,
- c) rozmyślne stworzenie dla członków grupy warunków życia, obliczonych na spowodowanie ich całkowitego lub częściowego zniszczenia fizycznego,
- d) stosowanie środków, które mają na celu wstrzymanie urodzin w obrębie grupy,
- e) przymusowe przekazywanie dzieci członków grupy do innej grupy.

Zgodnie z normami prawa norymberskiego sprawcy ludobójstwa powinni być karani bez względu na to, czy są członkami rządu, funkcjonariuszami publicznymi czy też osobami prywatnymi. **Ludobójstwo oraz wysiedlanie wskutek zbrojnego ataku lub okupacji i nieludzkie czyny wynikające z polityki apartheidu zostały na mocy Konwencji z 26 listopada 1968r. o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości⁶ zaliczone do zbrodni przeciw ludzkości.**

Konwencja wyraźnie stanowi, że zbrodniami przeciwko ludzkości są wymienione w niej czyny nawet jeżeli nie stanowią one naruszenia prawa wewnętrznego państwa, w którym zostały popełnione. Na mocy konwencji z 1968r. nie ulegają przedawnieniu zbrodnie wojenne określone w Statucie MTW

Konwencja z 1968r. nie tworzy zasady prawa międzynarodowego, lecz potwierdza już istniejącą. Ma ona charakter deklaracyjny. Artykuł I podaje definicję zbrodni nie podlegających przedawnieniu. Są one oparte na definicjach Statutu MTW, Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949r. o ochronie ofiar wojny⁷ i Konwencji z 1948r. w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa. Artykuł II konwencji z 1968r. rozciąga stosowanie jej na sprawców i współuczestników zbrodni - zarówno przedstawicieli władz państwowych, jak i osoby prywatne. Przewidziana jest także odpowiedzialność osób sprawujących funkcje państwowe za tolerowanie takich zbrodni. Konwencja o nieprzedawnieniu zbrodni wojennych nabrała mocy w roku 25-lecia ONZ. Stanowi ona kontynuację aktów prawnych przyjętych po II wojnie światowej w celu ukarania zbrodniarzy wojennych. Artykuł III konwencji nakłada na państwa obowiązek ekstradycji, art. zaś IV - zobowiązuje do podjęcia wszelkich niezbędnych środków do zapewnienia, aby w zakresie ścigania i karania zbrodni terminy przedawnienia nie były stosowane i aby tam, gdzie takie terminy przedawnienia istnieją, zostały one uchylone. Uczestnictwo w konwencji udostępnione zostało dla każdego państwa będącego członkiem ONZ.

⁶ /Dz. U. z 1970r., nr 26, poz. 208, załącznik /.

⁷ /Dz. U. z 1956r., nr 38, poz. 171, załącznik /.

Artykuł I Konwencji z 30 listopada 1973r. o zwalczaniu i karaniu zbrodni apartheidu⁸ określił apartheid jako zbrodnię przeciwko ludzkości i niehumanitarne czyny wynikające z polityki i praktyki apartheidu oraz podobną doń segregację i dyskryminację rasową jako zbrodnie międzynarodowe. Apartheid został także umieszczony w katalogu zbrodni wojennych w art. 85 ust. 4 lit. c Protokołu Dodatkowego I z 1977r. do Konwencji Genewskich z 1949r.⁹ Tak więc czyn ten, jeśli ma miejsce w czasie pokoju, jest zbrodnią przeciw ludzkości, a jeśli w czasie wojny, może być kwalifikowany ponadto jako zbrodnia wojenna.

Od momentu wejścia w życie KG z 1949r. czyny stanowiące pogwałcenie praw i zwyczajów wojennych zostały podzielone na takie, które stanowią mniej poważne naruszenia konwencji oraz na naruszenia kwalifikowane jako „**ciężkie naruszenia**”. W myśl art. 50 I KG (Konwencja o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych) „**ciężkie naruszenia**” to czyny na szkodę osób lub mienia:

- a) umyślne zabójstwa,
- b) torturowanie lub niehumanitarne traktowanie, włączając w to doświadczenia biologiczne, umyślne sprawianie wielkich cierpień albo ciężkie uszkodzenia ciała lub zdrowia,
- c) niszczenie i przywłaszczanie sobie mienia, nieusprawiedliwione koniecznościami wojskowymi i dokonane na wielką skalę w sposób bezprawny i samowolny.

Jako „**ciężkie naruszenia**” KG wylicza się także nieprzestrzeganie przepisów ujętych w art. 13 i 130 III KG (dotyczą humanitarnego traktowania jeńców wojennych) oraz w art. 147 IV KG (dotyczy traktowania osób cywilnych).

Do „**ciężkich naruszeń**” stosuje się specjalny reżim prawny. To właśnie „**ciężkie naruszenia**” zostały nazwane w PD I z 1977r. do KG z 1949r. **zbrodniami wojennymi (art. 85 ust. 5)**. PD I dodał inne czyny do katalogu zbrodni wojennych. W myśl art. 85, ust. 3-4 następujące czyny, w razie popełnienia ich z winy umyślnej i jeżeli pociągają za sobą śmierć albo powodują poważne uszkodzenia ciała lub rozstrój zdrowia, stanowią „**ciężkie naruszenia**”:

- a) czynienie ludności cywilnej lub osób cywilnych celem ataku,
- b) podejmowanie ataku bez rozróżnienia, dotyczącego ludność cywilną lub dobra o charakterze cywilnym, ze świadomością, że taki atak wywoła straty w życiu ludzkim,

⁸ /Dz. U. z 1976r., nr 32, poz. 186, załącznik /.

⁹ / Protokół Dodatkowy do Konwencji Genewskich z dnia 12 sierpnia 1949r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I), sporządzony w Genewie dnia 8 sierpnia 1977r. /Dz. U. z 1992r., nr 41, poz. 175, załącznik /.

- zranienia osób cywilnych oraz szkody w dobrach cywilnych, nadmierne do oczekiwanej konkretnej i bezpośredniej korzyści wojskowej [zgodnie z art. 57, ust. 2, lit. a ppkt (iii)],
- c) podejmowanie ataku przeciwko budowlom lub urządzeniom zawierającym siły niebezpieczne ze świadomością, że taki atak spowoduje straty w życiu ludzkim, zranienia osób cywilnych lub szkody w dobrach o charakterze cywilnym, których rozmiary byłyby nadmierne do oczekiwanej konkretnej i bezpośredniej korzyści wojskowej,
 - d) czynienie celem ataku miejscowości nie bronionych i stref zdemilitaryzowanych,
 - e) czynienie celem ataku osoby, o której wiadomo, że jest niezdolna do walki,
 - f) wiarołomne używanie międzynarodowych znaków ochronnych,
 - g) osiedlanie własnej ludności na terytoriach okupowanych,
 - h) wszelkie nie usprawiedliwione opóźnienie repatriacji jeńców wojennych lub osób cywilnych,
 - i) praktyka apartheidu oraz inne praktyki niehumanitarne i poniżające, oparte na dyskryminacji rasowej i stanowiące znieważenie godności osobistej,
 - j) kierowanie ataków przeciwko pomnikom historycznym, dziełom sztuki lub miejscom kultu religijnego wyraźnie rozpoznany, które stanowią dziedzictwo kulturalne lub duchowe narodów i którym przyznana została szczególna ochrona na mocy odrębnego porozumienia i gdy nie są położone w bezpośredniej bliskości celów wojskowych.

Zgodnie z art. 11 PD I „**ciężkie naruszenie**” to każde umyślne działanie lub zaniechanie, które poważnie zagraża zdrowiu fizycznemu lub umysłowemu osoby znajdującej się we władzy strony innej niż ta, od jakiej zależy, i które narusza zakaz: okaleczeń fizycznych (ust. 2, lit. a), doświadczeń medycznych lub naukowych (ust. 2, lit. b), pobieranie tkanki lub organów do transplantacji (ust. 2, lit. c i ust. 3), chyba że ma to charakter dobrowolny i nie jest wynikiem przymusu lub przekonywania, i to tylko w celach leczniczych, w warunkach zgodnych z ogólnie uznanymi standardami medycznymi i pod kontrolą sprawowaną w interesie zarówno dawcy, jak i biorcy.

Ogólnie rzecz biorąc zabronione jest poddawanie osób leczeniu medycznemu, które nie jest uzasadnione ich stanem zdrowia ani nie jest zgodne z takimi powszechnie uznanymi standardami medycznymi, jakie strona stosująca takie leczenie zastosowałaby w podobnych warunkach medycznych do własnych obywateli nie pozbawionych wolności (art. 11 ust. 1).

Na mocy KG z 1949r. i PD I z 1977r. państwa zobowiązały się do karania sprawców mniej poważnych i „**ciężkich naruszeń**”.

2. Międzynarodowy Trybunał Karny do spraw Zbrodni w byłej Jugosławii

Rada Bezpieczeństwa ONZ na mocy rezolucji nr 827 z 25 maja 1993r. powołała Międzynarodowy Trybunał do sądenia osób odpowiedzialnych za poważne naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego popełnione na terytorium byłej Jugosławii między 1 stycznia 1991r. a datą określoną przez Radę po przywróceniu pokoju.¹⁰

Trybunał został powołany w myśl decyzji RB ONZ na podstawie przepisów art. 29 Karty NZ (RB może tworzyć organy pomocnicze, jakie uzna za konieczne do pełnienia swych funkcji) i rozdziału VII (Akcja w razie zagrożenia pokoju, naruszenia pokoju i aktów agresji).¹¹ Powołanie Trybunału potraktowano więc, jako jeden z środków zmierzających do przywrócenia pokoju i bezpieczeństwa.

Statut Trybunału mówi o stosowaniu tych norm międzynarodowego prawa humanitarnego, które mają zastosowanie w przypadku konfliktu zbrojnego.¹² Pierwszą grupę stanowią przestępstwa określone jako poważne naruszenia KG z 1949r. Druga grupa to przestępstwa wiążące się z prowadzeniem działań wojennych (RH z 1907r.), trzecia zbrodnie ludobójstwa (Konwencja z 1948r.), czwarta zbrodnie przeciwko ludzkości (zgodnie z Kartą MTW z 1945r.): a) zabójstwa, b) eksterminacja, c) niewolnictwo, d) deportacje, e) pozbawienie wolności, f) tortury, g) zgwałcenia, h) prześladowanie na tle politycznym, rasowym, religijnym, i) inne nieludzkie czyny. Statut uznaje za przestępstwo także usiłowanie ludobójstwa, które podlega jego właściwości.

¹⁰ Rezolucja 827 przyjęta przez Radą Bezpieczeństwa ONZ w dniu 25 maja 1993r., w: B. Wierzbicki, M. Zdanowicz, Prawo międzynarodowe. Materiały do studiów, Temida 2, Białystok 1995, s. 172-174. Decyzję o powołaniu trybunału RB powzięła już 22 lutego 1993r. na mocy rezolucji nr 808. Według innych autorów nazwa trybunału tłumaczona jest także jako - Międzynarodowy Trybunał dla Ścigania Osób Winnych Poważnych Naruszeń Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Popołnionych na Obszarze byłej Jugosławii. Zob. M. Flemming, Międzynarodowe sądownictwo karne. Nowe perspektywy, WPP 1994r, nr 2, s. 11.

¹¹ /Dz. U. z 1947r., nr 23, poz. 90 /. Podstawa prawna powołania sądu jest kwestionowana przez niektórych prawników. Według K. Karskiego (Czy Trybunał jugosłowiański jest legalny, Rzeczpospolita nr 195 z 24 sierpnia 1995, s. 14) powołanie takiego sądu przez RB jest odległe od intencji twórców Karty NZ. Art. 29 Karty NZ mówi o organach pomocniczych RB. Sąd natomiast powinien być niezależny, od ciała politycznego jakim jest RB. Stwierdza on, że „Trybunał działa na podstawie faktu jego utworzenia i możliwości wyegzekwowania tego, ponieważ nastąpiło zachłysnięcie się członków RB ONZ jednomyślnością”.

¹² Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego do spraw Zbrodni w byłej Jugosławii został sporządzony jako załącznik do rezolucji RB nr 827 z 25 maja 1993r. Właściwość i kompetencje trybunału, w: M. Zdanowicz, Prawo międzynarodowe..., s. 164-177. Zob. także M. Flemming, Międzynarodowe..., WPP 1994, nr 2, s. 3-22; R. Wieruszewski, Międzynarodowy Trybunał Karny dla osądzenia sprawców naruszeń prawa humanitarnego w b. Jugosławii, PiP 1993, nr 8, s. 60-63 oraz tegoż autora, Społeczność międzynarodowa wobec masowych naruszeń praw człowieka w byłej Jugosławii, SM 1998, nr 3, s. 89-112; K. Karski, Realizacja idei utworzenia międzynarodowego sądownictwa karnego, PiP 1993, nr 7, s. 74 -78; J. Ciechański, Międzynarodowy Trybunał Karny do spraw Zbrodni w byłej Jugosławii, SM 1998, nr 3, s. 113-142.

Trybunał jako zasadę swojej działalności przyjął indywidualną odpowiedzialność karną sprawców przestępstw. Właściwość trybunału obejmuje osoby: członków sił zbrojnych stron konfliktu, funkcjonariuszy cywilnych i osoby prywatne, a także najemników i ochotników z różnych państw. Statut wyraźnie stanowi, że ani głowa państwa lub rządu, ani osoby piastujące inne godności nie są wyłączone spod jurysdykcji trybunału. Działanie na rozkaz nie będzie okolicznością wyłączającą odpowiedzialność, może w pewnych warunkach stanowić okoliczność łagodzącą. Statut tutaj zajmuje takie same stanowisko jak Karta Trybunału Norymberskiego. Jest to powszechnie już akceptowana zasada, że przełożony odpowiada karnie za wydanie bezprawnego rozkazu, a podwładnego nie zwalnia od odpowiedzialności działanie na rozkaz, jeśli wiedział, że wykonując rozkaz narusza międzynarodowe prawo humanitarne. Jurysdykcja trybunału obejmuje osoby fizyczne i przestępstwa popełnione na terenie byłej Socjalistycznej Republiki Jugosławii w okresie od 1 stycznia 1991r. Trybunał nie orzeka w sprawie odszkodowań za sprzeczne z prawem działania organów państwa, o czym mówi powołany RH z 1907r.

Powołanie Trybunału nie wyręcza sądów krajowych. Trybunał korzysta jednak z priorytetu, co oznacza, że osoba osądzona przez Trybunał nie może być ponownie sądzona przez sąd krajowy. Zgodnie z rezolucjami RB nr 808 i 827 oraz art. 29 Statutu państwa zobowiązane są do współpracy z Trybunałem i podjęcia niezbędnych środków prawnych w ich ustawodawstwie wewnętrznym.¹³

Trybunał składa się z organu orzekającego (Izby Procesowej i Izby Odwoławczej), prokuratora i sekretariatu. Tak struktura pozwala zachować zasadę dwuinstancyjności. Sędziów Trybunału wybiera ZO ONZ na okres 4 lat i podlegają oni reelekcji. Sędziowie Trybunału mają status sędziów Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w Hadze.

Prokurator wszczyna śledztwo z urzędu lub na podstawie informacji uzyskanej od rządów, organów ONZ, organizacji pozarządowych. Akt oskarżenia sformułowany przez prokuratora zostaje przedstawiony sędziemu Izby Procesowej. Sędzia przedstawiony wniosek może zakwalifikować jako wystarczający do wszczęcia postępowania sądowego lub oddalić go.

¹³ Np. Konstytucja Bośni i Hercegowiny stanowi, że „wszystkie kompetentne władze Bośni i Hercegowiny powinny współpracować z Międzynarodowym Trybunałem dla byłej Jugosławii oraz zapewnić mu swobodę działania” oraz „żadna osoba skazana i oskarżona przez Trybunał, nie może być kandydatem w wyborach bądź sprawować żadnego urzędu publicznego z mianowania, wyboru lub jakiegokolwiek tytułu na terytorium Bośni i Hercegowiny”, w: J. Ciechański, Międzynarodowy Trybunał..., SM 1998, nr 3, s. 129.

Statut Trybunału odrzuca proces zaoczny, jako niezgodny z art. 14 Międzynarodowego Paku Praw Obywatelskich i Politycznych, może natomiast do osób nieujętych formułować akt oskarżenia. Wyrok zapada większością głosów. Najwyższą karą jest kara dożywotniego więzienia. Skazanemu przysługuje odwołanie do Izby Odwoławczej. Decyzja Izby jest ostateczna.

Trybunał funkcjonuje w specyficznych uwarunkowaniach politycznych, które utrudniają jego działalność. Mimo tego Trybunał osiągnął więcej niż się spodziewano. Przed wszystkim Trybunał po raz pierwszy od uchwalenia Karty MTW okazał się skutecznym międzynarodowym sądem karnym. Daje to podstawy aby sądzić, że nieprzestrzeganie norm międzynarodowego prawa humanitarnego pociągnie za sobą wreszcie odpowiedzialność karną.

3. Międzynarodowy Trybunał do spraw Zbrodni w Rwandzie.

Przy powoływaniu Międzynarodowego Trybunału ds. zbrodni w Rwandzie w 1994r. zastosowano taką samą procedurę prawną jak przy trybunale jugosłowiańskim.¹⁴ W Rwandzie od kwietnia do lipca 1994r. padło ofiarą czystek etnicznych 500-800 tys. osób. Rwandyjskie więzienia pełne są mieszkańców plemienia Hutu (obecnie rządzą Tutsi). Procesy przed trybunałem rozpoczęły się w styczniu 1997r. Areszt w Aruszy (Tunezja), administrowany jest przez ONZ, w którym przebywało (do grudnia 1997r.) 23 oskarżonych: wojskowych, prefektów, burmistrzów, polityków, biznesmenów. Wszystkim grozi kara dożywotniego więzienia.

W opublikowanym w listopadzie 1997r. raporcie wysoki komisarz ONZ ds. praw człowieka, pani Mary Robinson, przestrzegała, że niewielu żołnierzy Rwandyjskiej Armii Patriotycznej respektuje elementarne zasady międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych.¹⁵

3. (Stały) Międzynarodowy Trybunał Karny (PI CC)

Dążenie do powołania stałego sądu dla zbrodniarzy wojennych w opinii międzynarodowej nabrało coraz większego znaczenia. Złożyło się na to w wiele czynników takich jak: zakończenie zimnej wojny, humanizacja stosunków międzynarodowych, upowszechnienie teorii praw człowieka oraz popełnione zbrodnie na terenie Jugosławii i Rwandy. Zapewne także podstawa prawna funkcjonowania Trybunału ds. zbrodni w

¹⁴ Rezolucja RB nr 955 z 8 listopada 1994r. Niektórzy prawnicy kwestionują podstawę prawną jego powołania dlatego, że został utworzony po zakończeniu wojny domowej. W związku z tym ustala okoliczność uzasadniająca podejmowanie decyzji na podstawie rozdziału VII Karty NZ. Zob. J. Ciechański, Międzynarodowy Trybunał..., s. 122. Podobny Trybunał ds. zbrodni funkcjonuje także w Kambodży.

¹⁵ Rzeczpospolita nr 286 z 9 grudnia 1997r.

Jugosławii i Rwandzie doprowadziła do przyspieszenia prac legislacyjnych nad powołaniem międzynarodowego sądu. Wiadomo przecież, że podstawową zasadą międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych jest to iż powstaje ono przy udziale i za zgodą państw, których ma dotyczyć. Najwłaściwszą drogą do utworzenia Międzynarodowego Trybunału Karnego jest więc zawarcie umowy międzynarodowej.

Pierwszego wielkiego przełomu w tych dążeniach dokonała w sierpniu 1997r. w Nowym Jorku pod egidą ONZ sesja specjalna Komitetu przygotowującego Statut - (Stałego) Międzynarodowego Trybunału Karnego (International Criminal Court - ICC). Dzięki ustaleniom sesji już w czerwcu 1998r. w Rzymie rozpoczęła się konferencja, która 18 lipca uchwaliła Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego. Za przyjęciem statutu opowiedziało się 120 państw, 20 wstrzymało się od głosu, a 7 wyraziło sprzeciw. Statut to pierwszy krok na drodze do powołania Trybunału. Aby MTK mógł funkcjonować konieczne jeszcze jest opracowanie definicji przestępstw oraz reguł procesowych i dowodowych. Konwencja o powołaniu Stałego Międzynarodowego Sądu Karnego (ICC) nabiera mocy 60 dnia po ratyfikacji jej przez sześćdziesiąty kraj.

Statut Trybunału wymienia szczególne właściwości tego międzynarodowego sądu karnego. Trybunał jest więc organem stałym, a nie doraźnym powoływanym *od hoc*. Jurysdykcja Trybunału obejmuje zbrodnie określone w międzynarodowym prawie karnym jako: ludobójstwo, zbrodnie przeciw ludzkości i zbrodnie wojenne. Statut Trybunału zalicza do zbrodni także agresję. Jednak właściwość Trybunału w sprawach o agresję została zawieszona do momentu uzupełnienia Statutu o definicję tej zbrodni.

Pod pojęciem ludobójstwa i zbrodni przeciw ludzkości Statut wymienia znane w prawie międzynarodowym przestępstwa. Natomiast po raz pierwszy w historii międzynarodowego prawa karnego dokładnie i drobiazgowo określono zakres zbrodni wojennych. Według Statutu istnieje możliwość powoływania się na rozkaz (polecenie) przełożonego, jako okoliczność łagodząca, jedynie wtedy gdy dotyczy to zbrodni wojennych i agresji. Tak więc rozkaz (polecenie) popełnienia innych przestępstw nie zwalnia sprawcy z odpowiedzialności.

Odpowiedzialność karną rozciągnięto także na konflikty nie mające charakteru międzynarodowego, wyłączono jednak wszelkie bunt wewnątrzne, które podlegają wyłącznie jurysdykcji prawa krajowego. Statut Trybunału nie przewiduje kary śmierci. Najwyższą karą jest kara dożywotniego więzienia. Trybunał nie ma prawa prowadzić rozprawy pod nieobecność oskarżonego, ani wydawać wyroku zaocznego.

Zadaniem Trybunału będzie sądzić indywidualne osoby, sprawców bezpośrednich zbrodni, a także wydających rozkazy, nawet z najwyższych szczebli władzy, odpowiedzialnych za zbrodnie objęte jego jurysdykcją. Tak więc nie podlegają mu ani państwa, a nie osoby prawne. Statut MTK wyraża prymat jurysdykcji krajowej nad międzynarodową. Jednak przyznaje Trybunałowi możliwość ingerencji w przypadku, gdy państwo nie wykazuje rzeczywistej woli ukarania sprawców zbrodni międzynarodowych. Obowiązkiem organów państwa jest współpraca z Trybunałem poprzez zapewnienie w ustawodawstwie wewnętrznym właściwych procedur.

W skład Trybunału wchodzi urząd prokuratora. Odróżnia to Trybunał od typowej organizacji sądu. Uprawnienia sądowe Trybunał wykonuje za pośrednictwem izb: orzekającej (w pierwszej instancji) złożonej z 3 sędziów i odwoławczej złożonej z prezesa i 4 sędziów. Wszczęcie postępowania przed Trybunałem może nastąpić:

- 1) na wniosek złożony do prokuratora przez państwo-stronę,
- 2) na wniosek złożony do prokuratora przez RB ONZ, działającą na podstawie rozdziału VII Karty NZ,
- 3) wszczęcie postępowania przez prokuratora, które wymaga jednak upoważnienia wydanego przez „izbę przygotowawczą”, o które musi on każdorazowo wystąpić

Jurysdykcja ICC nie jest ograniczona ani do przestępstw popełnionych w określonym czasie, ani geograficznie. W przypadku wniosku złożonego przez RB Trybunał nie jest ograniczony nim terytorialnie tj. może ścigać i karać sprawców zbrodni popełnionych poza terytorialnym zasięgiem obowiązywania Statutu. RB może także działając na podstawie rezolucji zgodnie z rozdziałem VII Karty NZ, zwrócić się do Trybunału o niewszczynanie postępowania bądź zawieszenie już wszczętego na okres roku. Jest to proceduralny wpływ RB ONZ na Międzynarodowy Trybunał Karny. I na tym kończy się kontrola RB nad Trybunałem. Nie wchodzi on w skład struktury ONZ. Stosunki ONZ z Trybunałem ma określić przyszłe porozumienie. Trybunał ma międzynarodową osobowość prawną. Siedzibą Trybunału będzie Haga

Tak ustanowione relacje między Trybunałem i ONZ są wynikiem kompromisu między grupą państw (do których należała Polska) a Stanami Zjednoczonymi, Chinami, Rosją i kilkunastoma innymi państwami, które żądały, by sąd został poddany ścisłej kontroli RB.

Sprzeciw niektórych państw budziło także oddanie Trybunałowi części suwerenności w zakresie sądenia zbrodniarzy wojennych, nie dotyczy to zbrodni przeciw ludzkości i zbrodni ludobójstwa. Przyjęto zatem klauzulę by państwa, które przystąpiły do

konwencji mogły deklarować, że w ciągu siedmiu lat po wejściu w życie Statutu nie przyjmą jurysdykcji w odniesieniu do zbrodni wojennych, których popełnienia zarzuca się ich obywatelom albo mających być popełnionymi na ich terytorium.¹⁶

Interesującym zagadnieniem jest utworzenie na mocy przepisów Statutu specjalnego Funduszu, który ma wypłacać odszkodowania ofiarom zbrodni i ich rodzinom. Fundusz ma być zasilany wpłatami pochodzącymi z wykonywania kar grzywny oraz przepadku mienia i przedmiotów. Przy Sekretariacie Trybunału planuje się powołanie Biura ds. pokrzywdzonych i świadków. Celem biura będzie zapewnienie ochrony i bezpieczeństwa świadków oraz pokrzywdzonych.

Kompromisowy tekst statutu jest często atakowany i tak naprawdę nikogo nie zadowala. Mogą więc nastąpić trudności z jego ratyfikacją w wielu krajach.

Prawo karne każdego państwa obejmuje przestępstwa popełnione na jego terytorium lub przez jego własnych obywateli. Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych idzie dalej domagając się od państw poszukiwania oraz karania każdego sprawcy „ciężkiego naruszenia” bez względu na jego obywatelstwo czy miejsce popełnienia przestępstwa. Ta zasada powszechnej jurysdykcji ma bardzo istotne znaczenie dla zapewnienia skutecznego ścigania sprawców poważnych i „ciężkich naruszeń” prawa humanitarnego. Powołanie Trybunału nie oznacza, że wykluczona zostaje możliwość orzekania w tych sprawach przez sądy krajowe. Powstanie Trybunału to zrealizowanie idei wielkiego uczonego rumuńskiego, prawnika prof. V. Pelli, który w 1925r. wydał pracę o prawie karnym przyszłości i o międzynarodowym sądzie karnym.

4. Ustawodawstwo polskie w przedmiocie ścigania i karania przestępców wojennych

W ustawodawstwie polskim w okresie międzywojennym sprawa zbrodni wojennych była regulowana przez Kodeks karny wojskowy z 21 października 1932r. Wyliczał on katalog przestępstw określonych jako „Przestępstwa w polu przeciwko ludności i mieniu” (rozdział XII).¹⁷ W okresie II wojny przestępstwa wojenne popełnione na ludności polskiej były przedmiotem zainteresowania Rządu Polskiego na Wychodźstwie, w wyniku czego Prezydent RP 30 marca 1943r. wydał dekret o odpowiedzialności karnej za zbrodnie

¹⁶ Podstawowe zasady funkcjonowania Stałego Międzynarodowego Trybunału Karnego na podstawie: M. Płachta, Statut Stałego Międzynarodowego Trybunału Karnego: podstawowe zasady kompetencje organizacyjne i procesowe, Państwo i Prawo 1998, nr 12, s. 17-35. Około 130 państw podpisało przyjętą w lipcu 1998 r. konwencję o powołaniu (ICC) i ratyfikowało 65. Stan na 31. 01. 2003 r. Polska konwencję podpisała 9 kwietnia 1999r. i ratyfikowała w 2001 r. Statut Trybunału wszedł w życie 18 marca 2003 r.

¹⁷ /Dz. U. z 1932r., nr 91, poz. 765/.

wojenne¹⁸. Art. 1 dekretu stanowił, że „*odpowiedzialności karnej z mocy przepisów dekretu podlegają osoby, przynależne do Rzeszy Niemieckiej lub państw z nią sprzymierzonych bądź współdziałających, jako też inne osoby działające w interesie Rzeszy Niemieckiej lub rzeczonych państw, za przestępstwa popełnione po dniu 31 sierpnia 1939r. bez względu na miejsce popełnienia czynu*”. W myśl art. 3 i 5 karze śmierci lub dożywotniego więzienia podlegały czyny powodujące zgon, szczególne udręczenie, kalectwo, trwałą chorobę fizyczną lub psychiczną, trwałą niezdolność do pracy zawodowej, poddanie czynowi nierządnemu lub wysiedlenie obywatela polskiego. W myśl postanowień dekretu zabronione było zmuszanie obywatela polskiego do wstąpienia do obcego wojska, do pracy dla nieprzyjaciela wbrew normom prawa międzynarodowego (art. 5), a także dokonywanie rabunku kradzieży, zniszczenia lub innego uszkodzenia mienia publicznego lub prywatnego (art. 7). Represja miała dotyczyć rozkazodawcę i wykonawcę rozkazu (art. 10).

Rząd tzw. lubelski dekretem z 23 września 1944r. ustanowił Kodeks Karny Wojska Polskiego¹⁹. Rozdział XXV kodeksu zawierał katalog zbrodni popełnionych w czasie działań wojennych. Było to nawiązanie do kodeksu międzywojennego, o czym świadczy m. in. taki sam tytuł rozdziału.

W prawie polskim odpowiedzialność za zbrodnie wojenne reguluje po części Dekret z 31 sierpnia 1944r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz zdrajców Narodu Polskiego²⁰, Ustawa z 22 kwietnia 1964r. w sprawie wstrzymania biegu przedawnienia w stosunku do sprawców najcięższych zbrodni hitlerowskich popełnionych w okresie drugiej wojny światowej,²¹ Ustawa z 6 kwietnia 1984r. o Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu - Instytucie Pamięci Narodowej.²² Uchwalona 6 czerwca 1997r. ustawa - Przepisy wprowadzające Kodeks karny²³ pozostawiła w mocy przepisy wymienionych ustaw, jednocześnie w nowym kodeksie karnym z 6 czerwca 1997r.²⁴

¹⁸ Dz. U. z 1943r. nr 3, poz. 6/, w: Rzeczpospolita Polska czasu wojny. Dziennik Ustaw RP i Monitor Polski 1939-1945, red. naukowa A. Kunert. Wyd. Kopia. Warszawa 1995. Ważnym elementem tego dekretu było postanowienie o rozpoczęciu biegu przedawnienia przestępstw z upływem 6 miesięcy po wznowieniu czynności przez polski Sąd Najwyższy. Dekret wydany został na podstawie art. 79 ust. 2 Konstytucji kwietniowej.

¹⁹ Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z 23 września 1944r. /Dz. U. z 1944r., nr 6, poz. 27/.

²⁰ /Dz. U. z 1946r., nr 69, poz. 337, z 1947r. nr 65, poz. 390, z 1948r., nr 18, poz. 124, z 1949r., nr 32, poz. 238 i z 1997r., nr 88, poz. 554/.

²¹ /Dz. U. z 1964r., nr 15, poz. 86 i z 1997r., nr 88, poz. 554/.

²² /Dz. U. z 1984r., nr 21, poz. 98, z 1991r., nr 45, poz. 195 i z 1997r., nr 88, poz. 554/.

²³ /Dz. U. z 1997r., nr 88, poz. 554 i nr 160, poz. 1083/.

²⁴ /Dz. U. z 1997r., nr 88, poz. 553 i nr 160, poz. 1083/.

ustawodawca przewidział odpowiedzialność karną sprawców przestępstw przeciwko pokojowi, ludzkości oraz prawu wojennemu.

Konstytucja RP,²⁵ uchwalona 2 kwietnia 1997r., w art. 42 przewiduje odpowiedzialność za czyn, który w czasie jego popełnienia stanowił przestępstwo w myśl prawa międzynarodowego, natomiast art. 43 stanowi, iż zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości nie podlegają przedawnieniu.

Szczegółowy katalog przestępstw zawierają art. 117-126 rozdziału XVI nowego kodeksu karnego. Na podstawie przepisów tego rozdziału można dokonać systematyzacji przestępstw według kategorii:

I. Przestępstwa przeciwko pokojowi:

- a) wszczynanie lub prowadzenie wojny napastniczej,
- b) przygotowania do wszczynania lub prowadzenia wojny napastniczej,
- c) publiczne nawoływanie do wszczęcia wojny napastniczej.

II. Przestępstwa przeciwko ludzkości:

- a) zabójstwa albo ciężki uszczerbek na zdrowiu osoby należącej do grupy narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub światopoglądowej,
- b) stwarzanie osobom należącym do takiej grupy warunków życia grożących jej biologicznym wyniszczeniem, stosowanie środków mających służyć do wstrzymania urodzeń w obrębie grupy, przymusowe odbieranie dzieci osobom należącym do jednej z grup, czynienie przygotowania do tych przestępstw,
- c) stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej wobec grupy osób lub poszczególnych osób z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości, publiczne nawoływanie do popełnienia takiego przestępstwa;

III. Przestępstwa wojenne:

- a) stosowanie środków masowej zagłady zakazanych przez prawo międzynarodowe,
- b) wytwarzanie, gromadzenie, nabywanie, zbywanie, przechowywanie, przewożenie lub przesyłanie środków masowej zagłady lub środków walki bądź prowadzenie badań mających na celu wytwarzanie środków zakazanych przez prawo międzynarodowe,
- c) atakowanie w czasie działań zbrojnych miejscowości lub obiektu nie bronionego, strefy sanitarnej lub zneutralizowanej albo stosowanie innych sposobów i środków walki zakazanych przez prawo międzynarodowe,

²⁵ /Dz. U. z 1997r., nr 78, poz. 483/.

- d) zabójstwa osób, które składając broń lub nie dysponując środkami obrony poddały się, zabójstwa rannych, chorych, rozbitków, personelu medycznego lub osób duchownych, zabójstwa jeńców wojennych oraz ludności cywilnej obszaru okupowanego, zajętego lub na którym toczą się działania zbrojne, albo innych osób korzystających w czasie działań zbrojnych z ochrony międzynarodowej,
- e) stosowanie kar cielesnych wobec osób wymienionych w pkt. d, poddawanie ich torturom, nieludzkiemu traktowaniu, dokonywanie eksperymentów poznawczych (nawet za zgodą danej osoby), używanie do ochraniania swoją obecnością określonego terenu lub obiektu przed działaniami zbrojnymi albo własnych oddziałów lub zatrzymywanie jako zakładników,
- f) zmuszanie osób cywilnych oraz jeńców wojennych do służby w nieprzyjacielskich siłach zbrojnych, przymusowe niewynikające ze względów wojskowych lub humanitarnych przesiedlanie ludności,
- g) pozbawianie wolności lub prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu albo ograniczenie prawa do obrony w postępowaniu karnym,
- h) niszczenie, uszkodzanie lub zabieranie dóbr kultury na obszarze okupowanym, zajęтым lub na którym toczą się działania zbrojne,
- i) używanie w czasie działań zbrojnych niezgodnie z prawem międzynarodowego znaku Czerwonego Krzyża lub Czerwonego Półksiężyca, znaku ochronnego dla dóbr kultury lub innego znaku chronionego przez prawo międzynarodowe, posługiwanie się flagą państwową lub odznaką wojskową nieprzyjaciela, państwa neutralnego albo organizacji lub komisji międzynarodowej. Za popełnienie czynów wymienionych w art. 117-126 grozi sankcja w postaci kary pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 25 lat więzienia, a w przypadku przestępstw najcięższych nawet kara dożywotniego więzienia.²⁶

²⁶ Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 12 grudnia 1997r. o zmianie ustawy - Przepisy wprowadzające Kodeks karny, ustawy - Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz o zmianie niektórych innych ustaw /Dz. U. z 1997r., nr 160, poz. 1083/ kodeks karny wszedł w życie 1 września 1998r.

CZEŚĆ CZWARTA

ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA NARUSZENIE PRAWA HUMANITARNEGO

Porozumienie międzynarodowe w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej, Karta Międzynarodowego Trybunału Kaperskiego, Londyn, 8 sierpnia 1945 r.

(DzU z 1947 r. nr 63, poz. 367)

Porozumienie pomiędzy Rządem Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki, Rządem Tymczasowym Republiki Francuskiej i Rządem Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych osi europejskiej.

Wobec tego, że Narody Zjednoczone kilkakrotnie oświadczały, że leży w ich zamiarach pociągnięcie przestępców wojennych do odpowiedzialności;

i wobec tego, że Deklaracja Moskiewska z dnia 30 października 1943 r., mówiąc o okrucieństwach niemieckich w okupowanej Europie, stwierdziła, że ci oficerowie i żołnierze niemieccy oraz członkowie partii narodowosocjalistycznej, którzy ponoszą odpowiedzialność za okrucieństwa i zbrodnie albo którzy brali w nich udział za swą zgodą, będą odesłani do krajów, gdzie popełnili swoje wstrętne czyny, żeby być osądzonymi i ukaranymi stosownie do ustaw tych oswobodzonych krajów i wolnych rządów, które tam będą utworzone;

i wobec tego, że ta Deklaracja została wydana bez przesądzania sprawy głównych przestępców, których czyny przestępne nie dadzą się powiązać z żadną określoną miejscowością i którzy ulegną karze na podstawie wspólnej decyzji rządów sprzymierzonych;

otóż więc Rząd Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Rząd Stanów Zjednoczonych Ameryki, Rząd Tymczasowy Republiki Francuskiej i Rząd Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (w dalszym ciągu oznaczani jako "sygnatariusze"), działający w interesie wszystkich Narodów Zjednoczonych, za pośrednictwem swych przedstawicieli, należycie w tym celu upoważnionych, podpisały niniejsze Porozumienie.

Artykuł I

Po naradzeniu się z Radą Kontroli w Niemczech, utworzy się Międzynarodowy Trybunał Wojskowy dla sądzenia przestępców wojennych, których czyny przestępne nie dadzą się powiązać z żadną określoną miejscowością, niezależnie od tego, czy będą oni oskarżeni indywidualnie, albo jako członkowie organizacji lub grup, albo w jednym i drugim charakterze.

Artykuł II

Ustrój, kompetencje i procedura Międzynarodowego Trybunału Wojskowego będą ustalone w Karcie dołączonej do niniejszego Porozumienia i będącej jego częścią nieodłączną.

Artykuł III

Każdy z sygnatariuszy poczyni niezbędne kroki, żeby oddać do dyspozycji w celu zbadania zarzutów i osądzenia tych głównych przestępców wojennych, którzy są w jego rękach i mają być sądzeni przez Międzynarodowy Trybunał Wojskowy. Sygnatariusze uczynią również wszystko, co będą mogli, żeby oddać do dyspozycji w celu zbadania zarzutów i osądzenia przez Międzynarodowy Trybunał Wojskowy tych spośród głównych przestępców wojennych, którzy nie znajdują się na terytorium żadnego z sygnatariuszy.

Artykuł IV

Nic w niniejszym Porozumieniu nie uchybia postanowieniom, zawartym w Deklaracji Moskiewskiej, dotyczącym odesłania przestępców wojennych do krajów, gdzie popełnili swoje zbrodnie.

Artykuł V

Każdy z Rządów Narodów Zjednoczonych może przystąpić do niniejszego Porozumienia, zawiadamiając o tym drogą dyplomatyczną Rząd Zjednoczonego

Królestwa, który powiadomi o takim przystąpieniu inne Rządy podpisujące i przystępujące.

Artykuł VI

Nic w niniejszym Porozumieniu nie uchybia jurysdykcji lub władzy jakiegokolwiek sądu narodowego lub okupacyjnego, który już istnieje albo może być w przyszłości utworzony na jakim bądź terytorium sojuszniczym lub w Niemczech w celu sądenia przestępców wojennych.

Artykuł VII

Porozumienie niniejsze wejdzie w życie w dniu podpisania i pozostanie w mocy w ciągu jednego roku; później będzie obowiązywało w dalszym ciągu dopóty, dopóki którykolwiek z sygnatariuszy nie skorzysta ze swego prawa i nie zawiadomi w drodze dyplomatycznej na miesiąc naprzód o swym zamiarze położenia mu kresu. Wygaśnięcie Porozumienia nie unieważnia żadnych czynności już dokonanych ani już osiągniętych wyników na podstawie niniejszego Porozumienia.

Na dowód czego niżej wymienieni podpisali niniejsze Porozumienie.

Sporządzono w czterech egzemplarzach w Londynie dnia 8 sierpnia 1945, każdy w języku angielskim, francuskim i rosyjskim, przy czym każdy tekst jest jednakowo miarodajny.

Karta Międzynarodowego Trybunału Wojskowego, Londyn, 8 sierpnia 1945 r.

I. Ustrój Międzynarodowego Trybunału Wojskowego

Artykuł I

W wykonaniu postanowień Porozumienia, podpisanego w dniu 8 sierpnia 1945 r. przez Rząd Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Rząd Stanów Zjednoczonych Ameryki, Rząd Tymczasowy Republiki Francuskiej i Rząd Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, będzie utworzony Międzynarodowy Trybunał Wojskowy (w dalszym ciągu oznaczany jako "Trybunał") dla sprawiedliwego i szybkiego osądenia i ukarania głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej.

Artykuł II

Trybunał będzie się składał z czterech sędziów i czterech zastępców. Każdy z sygnatariuszy zamianuje jednego sędziego i jednego zastępcę. Zastępcy będą obecni, w miarę możliwości, na wszystkich posiedzeniach Trybunału. W przypadku choroby któregośkolwiek z członków Trybunału, albo z powodu niemożności wykonywania swych funkcji z jakiego innego względu, zastępca członka wstępuje w jego miejsce.

Artykuł III

Ani Trybunał, ani jego członkowie, ani ich zastępcy nie mogą być zaczepiani przez prokuratora, oskarżonych albo ich doradców. Każdy z sygnatariuszy może odwołać swego członka Trybunału albo jego zastępcę ze względów zdrowotnych lub innego usprawiedliwionego powodu, jednak zastąpić odwołanego członka podczas trwania procesu może tylko jego zastępca.

Artykuł IV

- a) Do utworzenia koniecznego quorum wymagana jest obecność czterech członków Trybunału albo zastępców członków nieobecnych.
- b) Zanim rozpocznie się jakikolwiek proces członkowie Trybunału powinni porozumieć się pomiędzy sobą w sprawie wyboru ze swego grona przewodniczącego, który będzie zajmował to stanowisko w ciągu tego procesu, chyba że zapadnie inna uchwała większością głosów co najmniej trzech członków. Dopuszcza się zasadę rotacji w przewodniczeniu na kolejnych procesach. Jednakowoż, jeżeli sesja Trybunału odbywa się na terytorium jednego z czterech

państw podpisujących, będzie przewodniczył przedstawiciel tego państwa w Trybunale.

- c) Z zastrzeżeniem powyższego uchwały Trybunału zapadać będą większością głosów, a w razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego, zawsze pod warunkiem, że do orzekania w przedmiocie winy i kary potrzebna jest zgoda co najmniej trzech członków Trybunału.

Artykuł V

W razie potrzeby i zależnie od ilości zawisłych spraw, mogą być utworzone inne trybunały; skład, funkcje i procedura każdego trybunału będą identyczne i przepisy niniejszej Karty będą się do nich stosowały.

II. Kompetencja i zasady ogólne

Artykuł VI

Trybunał ustanowiony na mocy Porozumienia wspomnianego w art. 1 niniejszej Karty, mający sądzić i karać głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej, władny będzie sądzić i karać osoby, które, działając w interesie państw Osi Europejskiej bądź osobiście, bądź jako członkowie organizacji, popełniły jakiegokolwiek z poniżej wymienionych przestępstw.

Czyny niżej wymienione albo niektóre z nich, podlegają jurysdykcji Trybunału i pociągają za sobą odpowiedzialność osobistą:

- a) **Zbrodnie przeciw pokojowi**, mianowicie: planowanie, przygotowywanie, początkowanie lub prowadzenie wojny napastniczej albo wojny będącej pogwałceniem traktatów, porozumień lub gwarancji międzynarodowych, albo współdział w planie lub zмовie w celu dokonania jednego z wyżej wymienionych czynów;
- b) **Zbrodnie wojenne**, mianowicie: pogwałcenie praw i zwyczajów wojennych. Takie pogwałcenie będzie obejmowało, ale nie będzie ograniczone do morderstw, złego obchodzenia się lub deportacji na roboty przymusowe albo w innym celu ludności cywilnej na okupowanym obszarze lub z tego obszaru, do mordowania lub złego obchodzenia się z jeńcami wojennymi lub osobami na morzu; do zabijania zakładników; do rabunku własności publicznej lub prywatnej; do bezmyślnego burzenia osiedli, miast lub wsi albo do spustoszeń nie usprawiedliwionych koniecznością wojenną;
- c) **Zbrodnie przeciw ludzkości**, mianowicie: morderstwa, wytępienie, obracanie ludzi w niewolników, deportacja i inne czyny nieludzkie, których dopuszczono się przeciwko jakiegokolwiek ludności cywilnej, przed wojną lub podczas niej, albo prześladowania ze względów politycznych, rasowych lub religijnych przy popełnianiu jakiegokolwiek zbrodni wchodzącej w zakres kompetencji Trybunału lub w związku z nią, niezależnie od tego, czy było to zgodne, czy też stało w sprzeczności z prawem kraju, w którym zbrodni dokonano.

Przywódcy, organizatorzy, podżegacze i współnicy, uczestniczący w układaniu lub wykonaniu wspólnego planu albo zмовy w celu popełnienia jednej z wyżej wymienionych zbrodni, odpowiadają za wszelkie czyny, których dopuścił się ktokolwiek bądź w związku z wykonaniem takiego planu.

Artykuł VII

Stanowisko urzędowe oskarżonych, czy to jako zwierzchników państwa, czy jako odpowiedzialnych funkcjonariuszy rządowych, nie może powodować uwolnienia ich od odpowiedzialności albo złagodzenia kary.

Artykuł VIII

Okoliczność, że oskarżony działał w wykonaniu rozkazu swego rządu albo swego zwierzchnika, nie zwalnia go od odpowiedzialności; może jednak spowodować złagodzenie kary, o ile Trybunał uzna, że wymaga tego sprawiedliwość.

Artykuł IX

W trakcie procesu jakiego bądź osobnika, będącego członkiem jakiejkolwiek grupy lub organizacji, Trybunał może orzec (w związku z wszelkim czynem, za który osobnik ten został skazany), że ta grupa lub organizacja, której ten osobnik był członkiem, jest organizacją przestępczą.

Po otrzymaniu aktu oskarżenia, Trybunał ogłosi w formie, jaką uzna za stosowną, że oskarżenie zamierza żądać od Trybunału, żeby wydał taką deklarację, i wtedy każdy członek organizacji będzie miał prawo zwrócić się do Trybunału z prośbą o pozwolenie zostania przesłuchanym przez Trybunał na okoliczność charakteru przestępczego tej organizacji. Trybunał będzie władny zgodzić się na ten wniosek albo go odrzucić. W razie zgody Trybunał może ustalić, w jaki sposób petenci mają być reprezentowani i przesłuchani.

Artykuł X

W przypadkach, gdy jakaś grupa lub organizacja będzie uznana przez Trybunał za przestępczą, władze właściwe każdego sygnatariusza będą miały prawo oddać osobników pod sąd krajowy albo okupacyjny za udział w tej grupie albo organizacji.

W takich przypadkach charakter przestępczy takiej grupy lub organizacji będzie uważany za udowodniony i nie będzie podawany w wątpliwość.

Artykuł XI

Każda osoba skazana przez Trybunał może być pociągnięta przed sąd krajowy, wojskowy lub okupacyjny, wzmiankowany w artykule 10 niniejszej Karty, pod zarzutem zbrodni innej niż udział w grupie albo organizacji przestępczej, i sąd taki, po skazaniu jej, może jej wymierzyć karę niezależną i dodatkową do kary wymierzonej przez Trybunał za udział w przestępczej działalności takiej grupy lub organizacji.

Artykuł XII

Trybunał władny będzie wdrożyć postępowanie zaoczne przeciw osobie oskarżonej o zbrodnię wyszczególnioną w artykule 6 niniejszej Karty, o ile nie udało się jej odszukać albo o ile Trybunał z jakiego bądź powodu uzna za konieczne w interesie wymiaru sprawiedliwości przeprowadzić rozprawę w jej nieobecności.

Artykuł XIII

Trybunał ułoży swoje przepisy proceduralne. Przepisy te nie mogą być sprzeczne z postanowieniami niniejszej Karty.

III. Komitet do dochodzenia i ścigania głównych przestępców wojennych

Artykuł XIV

Każdy sygnatariusz wyznaczy głównego oskarżyciela do zbadania zarzutów stawianych głównym przestępcom wojennym i do ich ścigania.

Główni oskarżyciele będą tworzyli komitet w celu:

- a) uzgodnienia planu działalności każdego z głównych oskarżycieli i jego personelu;
- b) ustalenia ostatecznego listy głównych przestępców wojennych, którzy mają być sądzeni przez Trybunał;
- c) zatwierdzenia aktu oskarżenia i dokumentów, które będą do niego dołączone;
- d) złożenia Trybunałowi aktu oskarżenia i dołączonych doń dokumentów;
- e) ułożenia i zalecenia Trybunałowi do zatwierdzenia projektu przepisów proceduralnych, przewidzianych przez artykuł 13 niniejszej Karty. Trybunał władny będzie te zalecone przepisy przyjąć z poprawkami lub bez poprawek albo je odrzucić.

Komitet we wszystkich powyższych sprawach będzie decydował większością głosów; wyznaczy on przewodniczącego w trybie odpowiednim i z zachowaniem zasady kolejności. Zastrzega się, że w przypadku równości głosów przy głosowaniu nad tym, czy któryś oskarżony ma być sądzony przez Trybunał oraz o jakie zbrodnie ma być oskarżony,

będzie przyjęty wniosek tej strony, która proponowała, żeby dany oskarżony był oddany pod sąd albo żeby oskarżono go o pewne określone zbrodnie.

Artykuł XV

Główni oskarżyciele, działając osobno lub łącznie, podejmują również następujące czynności:

- a) badają, zbierają i składają przed lub na rozprawie wszelkie potrzebne dowody;
- b) przygotowują akt oskarżenia do zatwierdzenia przez Komitet stosownie do postanowień punktu (c) artykułu 14;
- c) przeprowadzają przedwstępne przesłuchanie wszystkich potrzebnych świadków i oskarżonych;
- d) występują na rozprawie jako oskarżyciele publiczni;
- e) wyznaczają przedstawicieli do załatwiania spraw, które mogłyby być im zlecone;
- f) podejmują także inne czynności, które uznają za konieczne w celu przygotowania rozprawy i przeprowadzenia jej.

Rozumie się, że żaden świadek albo oskarżony, będący we władzy którego bądź z sygnatariuszy, nie może mu być odebrany bez jego zgody.

IV. Gwarancje procesowe dla oskarżonych

Artykuł XVI

W celu zapewnienia oskarżonym sprawiedliwego procesu, należy stosować następującą procedurę:

- a) Akt oskarżenia powinien zawierać szczegółowe zarzuty przeciw oskarżonym. Należy doręczyć oskarżonemu dostatecznie wcześniej przed rozprawą egzemplarz aktu oskarżenia i wszystkich dołączonych doń dokumentów, przetłumaczone na zrozumiały dla niego język.
- b) W ciągu badań wstępnych lub na rozprawie oskarżonemu będzie przysługiwało prawo udzielania wszelkich wyjaśnień, stojących w związku ze stawianymi mu zarzutami.
- c) Badania wstępne i rozprawa będą prowadzone lub tłumaczone na język zrozumiały dla oskarżonego.
- d) Oskarżony będzie miał prawo bronić się przed Trybunałem osobiście albo korzystać z pomocy doradcy.
- e) Oskarżony będzie miał prawo osobiście albo za pośrednictwem swego doradcy składać na rozprawie dowody na poparcie swej obrony oraz zadawać pytania każdemu świadkowi, wezwanemu przez oskarżenie.

V. Uprawnienia Trybunału i tryb postępowania

Artykuł XVII

Trybunał będzie władny:

- a) wzywać świadków na rozprawę, zarządzać ich stawienictwa i składanie zeznań oraz zadawać im pytania;
- b) przepytywać każdego oskarżonego;
- c) zarządzić składanie dokumentów i innego materiału dowodowego;
- d) odbierać przysięgę od świadków;
- e) wyznaczać funkcjonariuszy do wykonywania wszelkich czynności zarządzonych przez Trybunał, włączając w to prowadzenie przesłuchań w trybie pomocy prawnej.

Artykuł XVIII

Trybunał jest obowiązany:

- a) ściśle ograniczyć rozprawę do możliwie szybkiego wysłuchania materii objętych oskarżeniem;

- b) poczynić ściśle zarządzenia, żeby nie dopuścić do żadnej czynności, która by mogła spowodować nieusprawiedliwioną zwłokę, jak również uchylać wszelkiego rodzaju wnioski i oświadczenia, nie mające związku ze sprawą;
- c) załatwiać w trybie uproszczonym sprawę każdego nieodpowiedniego zachowania się nakładając stosowne kary, włączając w to wykluczenie oskarżonego lub jego obrońcy z niektórych lub wszystkich dalszych stopni postępowania, tak jednak, żeby to nie stało na przeszkodzie zbadaniu zarzutów oskarżenia.

Artykuł XIX

Trybunał nie będzie związany formalistyką postępowania dowodowego. Powinien on przyjąć i stosować procedurę jak najbardziej sprawną i nieformalistyczną i powinien dopuścić każdy dowód, skoro uzna, że ma on znaczenie dla sprawy.

Artykuł XX

Trybunał ma prawo żądać zapoznania się z istotą każdego dowodu, zanim zostanie on złożony, a to w tym celu, żeby móc orzec o jego związku ze sprawą.

Artykuł XXI

Trybunał nie będzie żądał dowodu na fakty powszechnie znane, ale będzie je brał pod sędziowską rozagę. Będzie on również brał pod rozagę oficjalne dokumenty rządowe i sprawozdania Narodów Zjednoczonych, włączając w to akta i dokumenty komitetów utworzonych w różnych krajach sojuszniczych dla badania zbrodni wojennych, jak również protokoły i ustalenia osiągnięte przez wojskowe i inne trybunały każdego z Narodów Zjednoczonych.

Artykuł XXII

Stalą siedzibą Trybunału będzie Berlin. Pierwsze zebrania członków Trybunału i głównych oskarżycieli odbędą się w Berlinie w miejscu wskazanym przez Radę Kontroli dla Niemiec. Pierwsza rozprawa odbędzie się w Norymberdze, a następnie w miejscach ustalonych przez Trybunał.

Artykuł XXIII

Podczas każdej rozprawy może brać udział w oskarżeniu jeden lub więcej głównych oskarżycieli. Funkcje swe główny oskarżyciel może wykonywać osobiście albo za pośrednictwem upoważnionej przez siebie do tego osoby.

Na żądanie oskarżonego funkcje jego obrońcy może spełniać adwokat zawodowy, czyniący zadość warunkom wymaganym w jego kraju do występowania przed sądami, lub każda inna osoba, specjalnie do tego przez Trybunał upoważniona.

Artykuł XXIV

Tryb postępowania na rozprawie będzie następujący:

- a) Akt oskarżenia zostanie odczytany na sali sądowej.
- b) Trybunał pyta każdego oskarżonego, czy do winy przyznaje się, czy nie przyznaje.
- c) Wywód wstępny wygłoszą oskarżyciele.
- d) Trybunał pyta oskarżycieli i obronę, czy życzą sobie przedłożyć Trybunałowi dowody i jakiego rodzaju, po czym Trybunał orzeka o dopuszczalności każdego z tych dowodów.
- e) Naprzód będą przesłuchani świadkowie oskarżenia, a potem świadkowie obrony. Następnie oskarżyciele oraz obrońcy mają prawo powołać środki na odparcie tych dowodów; dopuszczenie ich zależy od uznania Trybunału.
- f) Trybunał ma prawo zadawania w każdym czasie pytań każdemu świadkowi i każdemu oskarżonemu.
- g) Oskarżenie i obrona mają prawo zadawać pytania i stawiają krzyżowe pytania każdemu świadkowi i każdemu oskarżonemu składającemu zeznania.
- h) Obrona wygłasza przemówienia końcowe.
- i) Oskarżenie wygłasza przemówienie końcowe.
- j) Każdy oskarżony ma prawo składać oświadczenia przed Trybunałem.
- k) Trybunał ogłasza wyrok z uzasadnieniem.

Artykuł XXV

Wszystkie dokumenty urzędowe powinny być redagowane i cała procedura sądowa powinna się toczyć po angielsku, po francusku, po rosyjsku i w języku oskarżonego. Również taka część protokołów i przewodu sądowego może być przetłumaczona na język kraju, w którym Trybunał zasiada, jak to uzna Trybunał za pożądane w interesie sprawiedliwości i opinii publicznej.

VI. Orzeczenie o winie i karze**Artykuł XXVI**

Wyrok Trybunału zarówno skazujący jak i uniewinniający każdego oskarżonego powinien podawać motywy, na których się opiera, jest ostateczny i nie podlega zaskarżeniu.

Artykuł XXVII

Po uznaniu za winnego Trybunał władny jest skazać go na karę śmierci lub wymierzyć mu inną karę, jaką uzna za sprawiedliwą.

Artykuł XXVIII

Jako karę dodatkową Trybunał władny jest orzec odebranie skazanemu wszelkiego skradzionego przezeń majątku w celu przekazania go Radzie Kontroli Niemiec.

Artykuł XXIX

W przypadku skazania wyroki będą wykonywane zgodnie z poleceniami Rady Kontroli Niemiec, która może w każdym czasie złagodzić je lub w inny sposób zmienić, ale nie może ich zaostrzyć. Gdyby w stosunku do któregoś z oskarżonych po skazaniu go i wydaniu wyroku Rada Kontroli Niemiec odkryła nowy dowód, który, w jej mniemaniu, uzasadniałby nowy zarzut przeciwko niemu, Rada zwróci się do Komitetu, ustanowionego na mocy artykułu 14 niniejszej Karty, żądając wdrożenia takiej akcji, jaką on uzna za właściwą w interesie wymiaru sprawiedliwości.

VII. Koszty utrzymania Trybunału i postępowania**Artykuł XXX**

Wydatki Trybunału i koszty rozpraw będą pokryte przez sygnatariuszy z funduszków wyasygnowanych na utrzymanie Rady Kontroli Niemiec.

**Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, Nowy Jork,
9 grudnia 1948 r.¹**

(DzU z 1952 r., nr 9, poz. 9 i nr 31, poz. 213)

(Opuszczono klauzulę promulgacyjną i wstęp)

Artykuł I

Umawiające się Strony potwierdzają, że ludobójstwo, popełnione zarówno w czasie pokoju jak podczas wojny, stanowi zbrodnię w obliczu prawa międzynarodowego, oraz zobowiązują się zapobiegać tej zbrodni i karać ją.

Artykuł II

W rozumieniu Konwencji niniejszej ludobójstwem jest którykolwiek z następujących czynów, dokonany w zamiarze zniszczenia w całości lub części grup narodowych, etnicznych, rasowych lub religijnych, jako takich:

- a) zabójstwo członków grupy,
- b) spowodowanie poważnego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia psychicznego członków grupy,
- c) rozmyślne stworzenie dla członków grupy warunków życia, obliczonych na spowodowanie ich całkowitego lub częściowego zniszczenia fizycznego,
- d) stosowanie środków, które mają na celu wstrzymanie urodzin w obrębie grupy,

Artykuł III

Następujące czyny podlegają karze:

- a) ludobójstwo,
- b) zmowa w celu popełnienia ludobójstwa,
- c) bezpośrednie i publiczne podżeganie do popełnienia ludobójstwa,
- d) usiłowanie popełnienia ludobójstwa,
- e) współudział w ludobójstwie.

Artykuł IV

Winni ludobójstwa lub któregośkolwiek z czynów, wymienionych w Artykule III, będą karani bez względu na to, czy są konstytucyjnie odpowiedzialnymi członkami rządu, funkcjonariuszami publicznymi czy też osobami prywatnymi.

Artykuł V

Umawiające się Strony zobowiązują się do wydania, zgodnie z ich konstytucjami, przepisów prawnych koniecznych dla wykonania postanowień niniejszej Konwencji, a w szczególności do skutecznego karania winnych ludobójstwa lub innych czynów, wymienionych w Artykule III.

Artykuł VI

Osoby oskarżone o ludobójstwo lub inne czyny wymienione w Artykule III będą sądzone przez właściwy trybunał państwa, na którego obszarze czyn został dokonany, lub przez międzynarodowy trybunał karny, którego kompetencja będzie obejmowała te Umawiające się Strony, które kompetencję tę przyjmą.

Artykuł VII

Ludobójstwo i inne czyny wymienione w Artykule III nie będą uważane za przestępstwa polityczne, o ile chodzi o dopuszczalność ekstradycji.

Umawiające się Strony zobowiązują się w takich przypadkach dokonywać ekstradycji zgodnie z ich ustawami i obowiązującymi traktatami.

¹ Polska złożyła zastrzeżenia do art. art. 9 i 12. "Co się tyczy artykułu IX, Polska nie uważa się za związaną postanowieniami tego artykułu, uważając, że zgoda wszystkich stron w sporze stanowi w każdym poszczególnym przypadku konieczny warunek wniesienia sprawy przed Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości.

"Co się tyczy artykułu XII, Polska nie przyjmuje postanowień tego artykułu, uważając, że Konwencja powinna stosować się do terytoriów nieautonomicznych, włącznie z terytoriami powierniczymi.

Artykuł VIII

Każda z Umawiających się Stron może zwrócić się do właściwych organów Narodów Zjednoczonych o przedsięwzięcie przewidzianych w Karcie Narodów Zjednoczonych środków, które uznają za odpowiednie dla zapobieżenia i stłumienia aktów ludobójstwa lub innych czynów wymienionych w Artykule III.

Artykuł IX

Spory pomiędzy Umawiającymi się Stronami, dotyczące wykładni, stosowania lub wykonania niniejszej Konwencji, jak również spory, dotyczące odpowiedzialności państwa za ludobójstwo lub inne czyny wymienione w Artykule III, będą oddawane do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości na żądanie którejkolwiek Strony w sporze.

Artykuł X

Konwencja niniejsza, której teksty chiński, angielski, francuski, rosyjski i hiszpański posiadają jednakową moc obowiązującą, będzie nosiła datę 9 grudnia 1948 r.

Artykuł XI

Konwencja niniejsza będzie do dnia 31 grudnia 1949 r. otwarta do podpisania dla każdego członka Narodów Zjednoczonych oraz dla każdego państwa nie będącego członkiem Narodów Zjednoczonych, do którego Ogólne Zgromadzenie skierowało zaproszenie do podpisania.

Konwencja niniejsza będzie ratyfikowana i dokumenty ratyfikacyjne będą złożone Sekretarzowi Generalnemu Narodów Zjednoczonych.

Po 1 stycznia 1950 r. może do Konwencji niniejszej przystąpić każdy członek Narodów Zjednoczonych i każde państwo nie będące członkiem Narodów Zjednoczonych, które otrzymało zaproszenie wspomniane powyżej.

Dokumenty przystąpienia będą złożone Sekretarzowi Generalnemu Narodów Zjednoczonych.

Artykuł XII

Każda z Umawiających się Stron może w każdym czasie przez zawiadomienie o tym Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych rozciągnąć moc obowiązującą Konwencji niniejszej na wszystkie lub niektóre tylko obszary, za których politykę zagraniczną Strona ta ponosi odpowiedzialność.

Artykuł XIII

W dniu złożenia pierwszych 20 dokumentów o ratyfikacji lub przystąpieniu Sekretarz Generalny sporządza protokół, którego odpis prześle każdemu państwu, które jest członkiem Narodów Zjednoczonych, oraz każdemu wspomnianemu w Artykule XI państwu, które nie jest członkiem Narodów Zjednoczonych.

Konwencja niniejsza wejdzie w życie 90 dnia od daty złożenia dwudziestego dokumentu o ratyfikacji lub przystąpieniu.

Każda ratyfikacja lub przystąpienie, dokonane po tej dacie, nabierze skutków prawnych 90 dnia od daty złożenia dokumentu o ratyfikacji lub przystąpieniu.

Artykuł XIV

Konwencja niniejsza pozostaje w mocy w ciągu 10 lat od daty jej wejścia w życie.

Pozostanie ona w mocy na dalsze kolejne 5-letnie okresy dla tych Umawiających się Stron, które nie wypowiedzą jej przynajmniej na 6 miesięcy przed upływem bieżącego okresu.

Wypowiedzenie następuje przez pisemne zawiadomienie, skierowane do Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych.

Artykuł XV

Gdyby ilość uczestników tej Konwencji na skutek wypowiedzeń spadła poniżej 16, Konwencja straci moc obowiązującą od daty, w której ostatnie wypowiedzenie stanie się ważne.

Artykuł XVI

Każda Umawiająca się Strona może w każdym czasie zażądać rewizji Konwencji niniejszej przez pisemne zawiadomienie Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych.

Zgromadzenie Ogólne postanowi, jeżeli to uzna za stosowne, jakie kroki należy przedsięwziąć w związku z takim żądaniem.

Artykuł XVII

Sekretarz Generalny Narodów Zjednoczonych będzie zawiadamiał wszystkich członków Narodów Zjednoczonych oraz wszystkie wspomniane w Artykule XI państwa, które nie są członkami Narodów Zjednoczonych:

- a) o wszystkich podpisach, ratyfikacjach i przystąpieniach otrzymanych zgodnie z Artykułem XI,
- b) o zawiadomieniach otrzymanych zgodnie z Artykułem XII,
- c) o dacie, w której niniejsza Konwencja wchodzi w życie zgodnie z Artykułem XIII,
- d) o wypowiedzeniach otrzymanych zgodnie z Artykułem XIV,
- e) o wygaśnięciu mocy obowiązującej Konwencji stosownie do Artykułu XV,
- f) o zawiadomieniach otrzymanych zgodnie z Artykułem XVI.

(Artykuły XVIII – XIX opuszczono)

Konwencja o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości, Nowy Jork, 26 listopada 1968 r.

(DzU z 1970 r., nr 26, poz. 208, załącznik i z 1971 r., nr 7, poz. 85)

Wstęp

Państwa będące Stronami niniejszej konwencji,

przypominając rezolucje Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych 3(I) z dnia 13 lutego 1946 roku i 170 (II) z dnia 31 października 1947 roku o ekstradycji i karaniu zbrodniarzy wojennych, rezolucję 95(I) z dnia 11 grudnia 1946 roku potwierdzającą zasady prawa międzynarodowego uznane przez Statut Norymberskiego Międzynarodowego Trybunału Wojskowego i wyrok tego Trybunału oraz rezolucje 2184 (XXI) z dnia 12 grudnia 1966 roku i 2202 (XXI) z dnia 16 grudnia 1966 roku, w których Zgromadzenie wyraźnie potępiło jako zbrodnie przeciw ludzkości naruszenie praw ekonomicznych i politycznych ludności autochtonicznej z jednej strony i politykę apartheidu z drugiej strony,

przypominając rezolucje Rady Gospodarczej i Społecznej Organizacji Narodów Zjednoczonych 1074 D (XXXIX) z dnia 28 lipca 1965 roku i 1158 (XLI) z dnia 5 sierpnia 1966 roku o karaniu zbrodniarzy wojennych i osób, które popełniły zbrodnie przeciw ludzkości,

stwierdzając, że żadna z uroczystych deklaracji lub konwencji ani żaden z aktów odnoszących się do ścigania i karania zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości nie zawiera postanowień dotyczących terminu przedawnienia,

zważywszy, że zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciw ludzkości są najcięższymi zbrodniami w prawie międzynarodowym,

przeświadczone, że skuteczne karanie zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości stanowi ważny czynnik w zapobieganiu takim zbrodniom, ochronie praw człowieka i podstawowych swobód, zwiększaniu zaufania, rozwoju współpracy między narodami i popieraniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa,

stwierdzając, że stosowanie do zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości zasad prawa wewnętrznego odnoszących się do terminu przedawnienia zwykłych zbrodni jest

przedmiotem poważnego zaniepokojenia światowej opinii publicznej, ponieważ uniemożliwia to ściganie i karanie osób odpowiedzialnych za te zbrodnie,

uznając za konieczne i uzasadnione w obecnym czasie potwierdzenie w prawie międzynarodowym, poprzez niniejszą konwencję, zasady nie przedawniania się zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości i zapewnienie jej powszechnego stosowania, uzgodniły, co następuje:

Artykuł I

Nie ulegają przedawnieniu następujące zbrodnie, bez względu na datę ich popełnienia:

- a) **zbrodnie wojenne** określone w Statucie Norymberskiego Międzynarodowego Trybunału Wojskowego z dnia 8 sierpnia 1945 roku i potwierdzone przez rezolucje Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych 3(I) z dnia 13 lutego 1946 roku i 95(I) z dnia 11 grudnia 1946 roku, w szczególności "**ciężkie naruszenia**" wymienione w konwencjach genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 roku o ochronie ofiar wojny;
- b) **zbrodnie przeciw ludzkości** popełnione bądź w czasie wojny, bądź w czasie pokoju określone w Statucie Norymberskiego Międzynarodowego Trybunału Wojskowego z dnia 8 sierpnia 1945 roku i potwierdzone przez rezolucje Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych 3(I) z dnia 13 lutego 1946 roku i 95(I) z dnia 11 grudnia 1946 roku, wysiedlanie wskutek zbrojnego ataku lub okupacji i nieludzkie czyny wynikające z polityki apartheidu, jak również zbrodnie ludobójstwa zdefiniowane w Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa z 1948 roku, nawet jeżeli takie czyny nie stanowią naruszenia prawa wewnętrznego kraju, w którym zostały one popełnione.

Artykuł II

W razie popełnienia jakiegokolwiek zbrodni wspomnianej w artykule I postanowienia niniejszej konwencji mają zastosowanie do przedstawicieli władz państwowych oraz do osób prywatnych, które brały w nich udział jako sprawcy lub współuczestnicy albo bezpośrednio podlegały innym do popełnienia jakiegokolwiek z tych zbrodni, albo które brały udział w spisku mającym na celu ich popełnienie, bez względu na stadium dokonania, oraz do przedstawicieli władz państwowych, którzy tolerowali ich popełnienie.

Artykuł III

Państwa będące Stronami niniejszej konwencji zobowiązują się do przyjęcia wszelkich wewnętrznych środków ustawodawczych lub jakichkolwiek innych, które będą konieczne dla umożliwienia zgodnie z prawem międzynarodowym ekstradycji osób, o których mowa w artykule II tej konwencji.

Artykuł IV

Państwa będące Stronami niniejszej konwencji zobowiązują się do podjęcia, zgodnie z ich procedurą konstytucyjną, wszelkich ustawodawczych bądź innych środków niezbędnych do zapewnienia, aby ustawowe lub inne terminy przedawnienia nie były stosowane w zakresie ścigania i karania zbrodni, o których mowa w artykułach I i II tej konwencji, i aby tam gdzie takie terminy przedawnienia istnieją, zostały one uchylone.

Artykuł V

Niniejsza konwencja będzie otwarta do podpisu do dnia 31 grudnia 1969 roku dla każdego Państwa będącego członkiem Organizacji Narodów Zjednoczonych lub członkiem którejkolwiek z jej organizacji wyspecjalizowanych albo Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej, dla każdego Państwa będącego Stroną Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, jak również dla każdego innego państwa zaproszonego przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych do stania się Stroną niniejszej konwencji.

Artykuł VI

Niniejsza konwencja podlega ratyfikacji. Dokumenty ratyfikacyjne zostaną złożone Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł VII

Niniejsza konwencja będzie otwarta do przystąpienia dla każdego Państwa, o którym mowa w artykule V. Dokumenty przystąpienia zostaną złożone Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł VIII

1. Niniejsza konwencja wejdzie w życie dziewięćdziesiątego dnia od daty złożenia Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dziesiątego dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

2. Dla każdego Państwa, które ratyfikuje niniejszą konwencję lub przystąpi do niej po złożeniu dziesiątego dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia, konwencja wejdzie w życie dziewięćdziesiątego dnia od daty złożenia przez to Państwo dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

Artykuł IX

1. Po upływie dziesięcioletniego okresu od daty wejścia niniejszej konwencji w życie każda z Umawiających się Stron będzie mogła w dowolnym czasie drogą pisemnej notyfikacji skierowanej do Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych złożyć wniosek o rewizję tej konwencji.

2. Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych zadecyduje o środkach, jakie w razie potrzeby zostaną podjęte w odniesieniu do takiego wniosku.

Artykuł X

1. Niniejsza konwencja zostanie złożona u Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych.

2. Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych przekaze uwierzytelnione odpisy niniejszej konwencji wszystkim Państwom, o których mowa w artykule V.

3. Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych będzie zawiadamiał wszystkie Państwa, o których mowa w artykule V o:

- a) podpisaniu niniejszej konwencji oraz dokumentach ratyfikacyjnych i przystąpienia złożonych zgodnie z artykułami V, VI i VII;
- b) dacie wejścia w życie niniejszej konwencji zgodnie z artykułem VIII;
- c) notyfikacjach otrzymanych zgodnie z artykułem IX.

(Artykuł XI opuszczono)

***Międzynarodowa konwencja o zwalczaniu i karaniu zbrodni apartheidu, Nowy Jork,
30 listopada 1973 r.***

(DzU z 1976r., nr 32, poz. 186, załącznik)

Państwa-Strony niniejszej konwencji

powołując się na postanowienia Karty Narodów Zjednoczonych, w której wszyscy członkowie zobowiązali się działać zarówno wspólnie, jak i osobno, we współpracy z Organizacją, w celu zapewnienia powszechnego poszanowania i przestrzegania praw człowieka i podstawowych wolności dla wszystkich ludzi, bez względu na ich rasę, płeć, język lub religię,

zważywszy, że Powszechna Deklaracja Praw Człowieka stanowi, że wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi pod względem swej godności i swych praw i że każdy człowiek ma wszystkie prawa i wolności zawarte w Deklaracji bez względu na jakiejkolwiek różnice rasy, koloru skóry lub narodowości,

zważywszy, że w Deklaracji w sprawie przyznania niepodległości krajom i narodom kolonialnym Zgromadzenie Ogólne stwierdziło, iż proces wyzwiania jest niepohamowany i nieodwracalny i że w interesie godności ludzkiej, postępu i sprawiedliwości należy położyć kres kolonializmowi i wszystkim przejawom segregacji i dyskryminacji, które mu towarzyszą,

przypominając, że zgodnie z Międzynarodową konwencją w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej państwa szczególnie potępiają segregację rasową i apartheid oraz zobowiązują się zapobiegać, zakazywać i zwalczać na terytoriach podlegających ich jurysdykcji wszelkie praktyki tego rodzaju,

przypominając, że w konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa pewne czyny, które mogą być zakwalifikowane także jako akty apartheidu, stanowią zbrodnię w obliczu prawa międzynarodowego,

przypominając, że według brzmienia konwencji o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości "niehumanitarne czyny wynikające z polityki apartheidu" są kwalifikowane jako zbrodnie przeciwko ludzkości,

przypominając, że Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych przyjęło szereg rezolucji, w których polityka i praktyki apartheidu zostały potępione jako zbrodnie przeciwko ludzkości,

przypominając, iż Rada Bezpieczeństwa podkreśliła, że apartheid, jego stałe nasilanie się i rozprzestrzenianie poważnie naruszają i zagrażają międzynarodowemu pokojowi i bezpieczeństwu,

przekonane, że Międzynarodowa konwencja o zwalczaniu i karaniu zbrodni apartheidu umożliwi podjęcie bardziej skutecznych środków na forum międzynarodowym i krajowym, w celu wyeliminowania i karania zbrodni apartheidu,

uzgodniły, co następuje:

Artykuł I

1. Państwa-Strony niniejszej konwencji oświadczają, że apartheid jest zbrodnią przeciwko ludzkości i że niehumanitarne czyny wynikające z polityki i praktyki apartheidu oraz podobna polityka i praktyki segregacji i dyskryminacji rasowej, określone w artykule II konwencji, są zbrodniami naruszającymi normy prawa międzynarodowego, a w szczególności cele i zasady Karty Narodów Zjednoczonych, i że stanowią one poważne zagrożenie dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

2. Państwa-Strony niniejszej konwencji ogłaszają za przestępcze te organizacje, instytucje i osoby, które dopuszczają się zbrodni apartheidu.

Artykuł II

W rozumieniu niniejszej konwencji wyrażenie "zbrodnia apartheidu", obejmujące politykę i praktyki podobne do segregacji oraz dyskryminacji rasowej, stosowane w Afryce Południowej, będzie miało zastosowanie do następujących czynów niehumanitarnych, popełnianych w celu tworzenia lub utrzymywania przewagi jednej grupy rasowej nad jakąkolwiek inną grupą rasową i systematycznego jej ciemnienia:

- a) odmawianie członkowi lub członkom grupy rasowej lub kilku grup rasowych prawa do życia i wolności osobistej:
 - i) przez zabójstwa popełniane na członkach jednej lub kilku grup rasowych,
 - ii) przez wyrządzanie członkom grupy lub kilku grup rasowych poważnej krzywdy cielesnej lub umysłowej przez gwałcenie ich wolności lub godności bądź poddawanie ich torturom, okrutnemu, niehumanitarnemu i upodlającemu traktowaniu albo karaniu,
 - iii) przez samowolne zatrzymywanie i nielegalne więzienie członków grupy lub kilku grup rasowych,
- b) rozmyślne narzucanie grupie lub kilku grupom rasowym warunków życia mających spowodować ich całkowite lub częściowe wyniszczenie fizyczne,

- c) podjęcie legislacyjnych lub innych środków mających uniemożliwić grupie lub kilku grupom rasowym uczestniczenie w życiu politycznym, społecznym, gospodarczym i kulturalnym kraju i rozmyślnie tworzenie warunków uniemożliwiających pełny rozwój takiej grupy lub grup, w szczególności przez pozbawianie członków grupy lub kilku grup rasowych wolności i podstawowych praw człowieka, a mianowicie prawa do pracy, prawa do tworzenia legalnych związków zawodowych, prawa do nauki, prawa do opuszczania swego kraju i powrotu do niego, prawa do posiadania obywatelstwa, prawa do swobodnego poruszania się i wyboru miejsca zamieszkania, prawa do wolności myśli i słowa oraz prawa do swobodnego tworzenia pokojowych zrzeszeń i stowarzyszeń,
- d) podejmowanie wszelkich środków, w tym także legislacyjnych, zmierzających do podziału ludności według kryteriów rasowych przez tworzenie wydzielonych rezerwatów i gett dla członków grupy lub kilku grup rasowych, przez zakaz zawierania związków małżeńskich między osobami należącymi do różnych grup rasowych i przez wywłaszczanie nieruchomości należących do jednej lub kilku grup rasowych albo do ich członków,
- e) wyzyskiwanie pracy członków jednej lub kilku grup rasowych, w szczególności przez poddawanie ich pracy przymusowej,
- f) prześladowanie organizacji lub osób przez pozbawianie ich podstawowych praw i wolności z tego powodu, że są przeciwnikami apartheidu.

Artykuł III

Międzynarodowej odpowiedzialności karnej podlegają, bez względu na pobudki działania, osoby, członkowie organizacji i instytucji oraz przedstawiciele państwa, zarówno przebywający na terytorium państwa, w którym akty są dokonywane, jak i na terytorium jakiegokolwiek innego państwa, którzy:

- a) dokonują czynów wymienionych w artykule II niniejszej konwencji, biorą udział w tych czynach i podlegają do nich bezpośrednio lub spiskują w celu ich dokonania,
- b) sprzyjają, zachęcają lub współdziałają w dokonaniu zbrodni apartheidu.

Artykuł IV

Państwa-Strony niniejszej konwencji zobowiązują się:

- a) do podjęcia wszelkich legislacyjnych lub innych środków niezbędnych do zlikwidowania, jak również zapobiegania powstaniu jakiegokolwiek poparcia dla zbrodni apartheidu oraz zbliżonej do niej polityki segregacji rasowej albo ich przejawów oraz do karania osób winnych popełnienia tej zbrodni,
- b) do podjęcia środków legislacyjnych, sądowych i administracyjnych, mających na celu ściganie, sądenie i karanie, zgodnie z posiadaną jurysdykcją, osób winnych lub oskarżonych o czyny określone w artykule II niniejszej konwencji, bez względu na to, czy przebywają one na terytorium państwa, w którym te akty zostały dokonane, i bez względu na to, czy są obywatelami tego lub innego państwa, czy też nie mają żadnego obywatelstwa.

Artykuł V

Osoby oskarżone o dokonanie czynów wymienionych w artykule II niniejszej konwencji mogą być sądzone przez właściwy sąd któregośkolwiek Państwa-Strony konwencji, który uzyska jurysdykcję w stosunku do tych osób, albo przez międzynarodowy trybunał karny, posiadający jurysdykcję w odniesieniu do tych Państw-Stron, które uznały tę jurysdykcję.

Artykuł VI

Państwa-Strony niniejszej konwencji zobowiązują się uznawać i wykonywać zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych decyzje podjęte przez Radę Bezpieczeństwa, które mają na celu zapobieganie, zwalczanie i karanie zbrodni apartheidu, jak również

przyczyniać się do wykonywania decyzji podjętych przez inne właściwe organy Organizacji Narodów Zjednoczonych, zmierzających do osiągnięcia celów konwencji.

Artykuł VII

1. Państwa-Strony niniejszej konwencji zobowiązują się składać okresowo zespołowi utworzonemu zgodnie z artykułem IX konwencji sprawozdania dotyczące środków legislacyjnych, sądowych, administracyjnych i innych, które zostały podjęte w celu zrealizowania postanowień konwencji.

2. Teksty tych sprawozdań będą przekazywane za pośrednictwem Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych Specjalnemu Komitetowi do Spraw Apartheidu.

Artykuł VIII

Każde Państwo-Strona niniejszej konwencji może zwrócić się do któregośkolwiek z właściwych organów Organizacji Narodów Zjednoczonych o podjęcie środków zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych, które uzna ono za odpowiednie dla zapobiegania i zwalczania zbrodni apartheidu.

Artykuł IX

1. Przewodniczący Komisji Praw Człowieka powoła zespół złożony z trzech członków tej komisji, będących równocześnie przedstawicielami Państw-Stron niniejszej konwencji, w celu badania sprawozdań przedstawionych przez Państwa Strony, zgodnie z postanowieniami artykułu VII konwencji.

2. Jeżeli w skład Komisji Praw Człowieka nie wchodzi przedstawiciele Państw-Stron niniejszej konwencji albo jest ich mniej niż trzech, Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych, w porozumieniu ze wszystkimi Państwami-Stronami konwencji, wyznaczy przedstawiciela Państwa-Strony lub przedstawiciela Państw-Stron konwencji nie będących członkami Komisji Praw Człowieka, którzy będą brali udział w pracach zespołu utworzonego na mocy postanowień ustępu 1 niniejszego artykułu, do czasu wybrania do Komisji Praw Człowieka przedstawicieli Państw-Stron konwencji.

3. W celu rozpatrzenia sprawozdań złożonych zgodnie z artykułem VII zespół będzie mógł zbierać się na okres nie przekraczający pięciu dni bądź przed otwarciem, bądź po zamknięciu sesji Komisji Praw Człowieka.

Artykuł X

1. Państwa-Strony niniejszej konwencji upoważniają Komisje Praw Człowieka:

- a) do wystąpienia z prośbą do organów Organizacji Narodów Zjednoczonych, aby przy przekazywaniu egzemplarzy petycji zgodnie z artykułem 15 Międzynarodowej konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej zwracały uwagę na skargi dotyczące czynów wymienionych w artykule II niniejszej konwencji,
- b) do sporządzenia na podstawie sprawozdań kompetentnych organów Organizacji Narodów Zjednoczonych i sprawozdań składanych okresowo przez Państwa-Strony niniejszej konwencji listy osób, organizacji, instytucji i przedstawicieli państw, którzy są podejrzani o popełnienie zbrodni wymienionych w artykule II, jak również tych, przeciwko którym Państwa-Strony konwencji wszczęły postępowanie sądowe.
- c) do wystąpienia z prośbą do właściwych organów Organizacji Narodów Zjednoczonych o udzielenie informacji na temat środków podjętych przez władze odpowiedzialne za administrację terytoriów powierniczych i terytoriów nie rządzących się samodzielnie oraz wszelkich innych terytoriów, do których odnosi się rezolucja 1514(XV) Zgromadzenia Ogólnego z dnia 14 grudnia 1960 roku, w stosunku do osób podejrzanych o popełnienie zbrodni wymienionych w artykule II i które uważa się za podlegające ich jurysdykcji terytorialnej i administracyjnej.

2. Do czasu osiągnięcia celów Deklaracji w sprawie nadania niepodległości krajom i narodom kolonialnym, która zawarta jest w rezolucji 1514 (XV) Zgromadzenia Ogólnego, postanowienia niniejszej konwencji w niczym nie ograniczają prawa do wnoszenia petycji przyznanego tym ludom przez inne dokumenty międzynarodowe lub przez Organizację Narodów Zjednoczonych oraz jej instytucje wyspecjalizowane.

Artykuł XI

1. Do celów ekstradycji czyny wymienione w artykule II niniejszej konwencji nie będą uważane za przestępstwa polityczne.

2. Państwa-Strony niniejszej konwencji zobowiązują się w takich przypadkach dokonać ekstradycji zgodnie z ich ustawodawstwem i obowiązującymi umowami.

Artykuł XII

Spory między Państwami-Stronami wynikające z interpretacji, stosowania lub wykonywania niniejszej konwencji, które nie zostaną rozwiązane w drodze rokowań, będą na wniosek Państw, które są stronami w sporze, przedstawione do rozstrzygnięcia Międzynarodowemu Trybunałowi Sprawiedliwości, chyba że strony w sporze uzgodnią inny sposób jego rozwiązania.

Artykuł XIII

Niniejsza konwencja jest otwarta do podpisu dla wszystkich państw. Każde państwo, które nie podpisze konwencji do czasu jej wejścia w życie, będzie mogło do niej przystąpić.

Artykuł XIV

1. Niniejsza konwencja podlega ratyfikacji. Dokumenty ratyfikacyjne będą złożone Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

2. Przystąpienie będzie dokonane przez złożenie dokumentu przystąpienia Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł XV

1. Niniejsza konwencja wejdzie w życie trzydziestego dnia od daty złożenia Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dwudziestego dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

2. W stosunku do każdego państwa, które ratyfikuje niniejszą konwencję lub przystąpi do niej po złożeniu dwudziestego dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia, konwencja wejdzie w życie trzydziestego dnia od daty złożenia przez to państwo dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

Artykuł XVI

Każde Państwo-Strona może wypowiedzieć niniejszą konwencję w drodze pisemnego zawiadomienia skierowanego do Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych. Wypowiedzenie stanie się skuteczne po upływie roku od daty otrzymania zawiadomienia przez Sekretarza Generalnego.

Artykuł XVII

1. Każde Państwo-Strona może w każdym czasie zażądać rewizji niniejszej konwencji w drodze pisemnego zawiadomienia skierowanego do Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych.

2. Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych zadecyduje w każdym przypadku, jakie środki należy podjąć w odniesieniu do tego rodzaju wniosku.

Artykuł XVIII

Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych będzie zawiadamiał wszystkie państwa:

- a) o podpisach, ratyfikacjach i przystąpieniach na podstawie artykułów XIII i XIV,
- b) o dacie wejścia w życie niniejszej konwencji zgodnie z artykułem XV,
- c) o wypowiedzeniach otrzymanych zgodnie z artykułem XVI,
- d) o zawiadomieniach skierowanych zgodnie z artykułem XVII.

Artykuł XIX

1. Niniejsza konwencja, której teksty angielski, chiński, hiszpański, francuski i rosyjski mają jednakową moc, będzie złożona w archiwach Organizacji Narodów Zjednoczonych.

2. Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych przekaze uwierzytelniony tekst niniejszej konwencji wszystkim państwom.

Europejska konwencja o zwalczaniu terroryzmu, Strasburg, 27 stycznia 1977 r.

(DzU z 1996 r., nr 117, poz. 557)

Państwa członkowskie Rady Europy, sygnatariusze niniejszej konwencji, uznając, że celem Rady Europy jest osiągnięcie większej jedności jej członków;

świadome rosnącego zaniepokojenia wywołanego przez nasilające się przypadki terroryzmu;

w zamiarze podjęcia skutecznych działań w celu zapewnienia, by sprawcy takich aktów nie uniknęli ścigania i kary;

przekonane, że ekstradycja jest szczególnie skutecznym narzędziem osiągnięcia tego celu;

uzgodniły, co następuje:

Artykuł 1

Dla celów ekstradycji pomiędzy Umawiającymi się Państwami żadnego z następujących przestępstw nie uważa się za przestępstwo polityczne albo za pozostające w związku z przestępstwem politycznym, albo za przestępstwo popełnione z pobudek politycznych:

- a) przestępstwa, którego dotyczy Konwencja o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi, sporządzona w Hadze w dniu 16 grudnia 1970 r.;
- b) przestępstwa, którego dotyczy Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego, sporządzona w Montrealu w dniu 23 września 1971 r.;
- c) poważnego przestępstwa polegającego na zamachu na życie, integralność fizyczną lub wolność osób korzystających z ochrony międzynarodowej, w tym przedstawicieli dyplomatycznych;
- d) przestępstwa polegającego na uprowadzeniu, wzięciu zakładników albo na poważnym bezprawnym zatrzymaniu;
- e) przestępstwa polegającego na użyciu bomby, granatu, rakiety, automatycznej broni palnej albo bomby w formie listu lub paczki, jeżeli ich użycie zagraża osobom;
- f) usiłowania popełnienia któregośkolwiek z określonych powyżej przestępstw albo współudziału lub pomocnictwa osobie, która popełnia takie przestępstwo lub usiłuje je popełnić.

Artykuł 2

1. Dla celów ekstradycji pomiędzy Umawiającymi się Państwami, Umawiające się Państwo może nie uważać za przestępstwo polityczne albo za pozostające w związku z przestępstwem politycznym, albo za przestępstwo popełnione z pobudek politycznych także poważnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności osoby, polegającego na akcie przemocy innym niż określone w art. 1.

2. To samo dotyczy poważnych przestępstw przeciwko mieniu, innych niż określone w art. 1, jeżeli czyn spowodził niebezpieczeństwo zbiorowe dla osób.

3. To samo dotyczy usiłowania popełnienia któregośkolwiek z określonych powyżej przestępstw albo współudziału lub pomocnictwa osobie, która popełnia takie przestępstwo lub usiłuje je popełnić.

Artykuł 3

Przepisy umów ekstradycyjnych i porozumień, mających zastosowanie w stosunkach pomiędzy Umawiającymi się Stronami, w tym przepisy Europejskiej

konwencji o ekstradycji, zmienia się w stosunku do tych Stron w stopniu, w jakim nie są one zgodne z niniejszą konwencją.

Artykuł 4

W rozumieniu niniejszej konwencji i w zakresie, w jakim przestępstwa określone w art. 1 i 2 nie zostały wymienione w wykazie przestępstw uzasadniających ekstradycję, zawartym w którejkolwiek z umów lub konwencji ekstradycyjnych istniejących pomiędzy Umawiającymi się Stronami, uznaje się je za przestępstwa ekstradycyjne.

Artykuł 5

Żadnego z postanowień niniejszej konwencji nie należy interpretować jako nakładającego obowiązek ekstradycji, jeżeli państwo wezwane ma uzasadnione podstawy przypuszczać, że wniosek o ekstradycję za przestępstwo określone w art. 1 lub 2 złożono w celu ścigania lub karania osoby ze względu na jej rasę, religię, narodowość lub poglądy polityczne albo że sytuacja takiej osoby może ulec pogorszeniu ze względu na którąkolwiek z tych okoliczności.

Artykuł 6

1. Każda z Umawiających się Stron powinna podjąć kroki, które okażą się konieczne, dla zapewnienia właściwości jej organów sądowych do rozpoznania sprawy o przestępstwo określone w art. 1 w przypadku, gdy podejrzany znajduje się na jej terytorium, a odmawia się wykonania wniosku o ekstradycję złożonego przez państwo, które swoją właściwość opiera na tej samej zasadzie, co prawo państwa wezwanego.

2. Niniejsza konwencja nie wyłącza właściwości któregośkolwiek z państw, ustalonej zgodnie z jego prawem wewnętrznym.

Artykuł 7

Umawiające się Państwo, na którego terytorium ujęto osobę podejrzaną o popełnienie przestępstwa określonego w art. 1 i które otrzymało wniosek o ekstradycję w warunkach określonych w art. 6 ust. 1, jeżeli odmawia wykonania wniosku, bezwarunkowo i bezzwłocznie kieruje sprawę do właściwych organów ścigania. Organy te podejmują decyzję w taki sam sposób, jak w sprawie o inne poważne przestępstwo, zgodnie z prawem tego państwa.

Artykuł 8

1. Umawiające się Państwa zobowiązują się do świadczenia sobie w możliwie najszerszym wymiarze wzajemnej pomocy prawnej w sprawach karnych, w związku z postępowaniem dotyczącym przestępstw określonych w art. 1 lub 2. Zastosowanie mają przepisy prawa państwa wezwanego dotyczące pomocy prawnej. Niemniej jednak nie można odmówić udzielenia pomocy prawnej wyłącznie na tej podstawie, że złożony wniosek dotyczy przestępstwa politycznego albo pozostającego w związku z przestępstwem politycznym, albo przestępstwa popełnionego z pobudek politycznych.

2. Żadnego z postanowień niniejszej konwencji nie należy interpretować jako nakładającego obowiązek udzielenia pomocy prawnej, jeżeli państwo wezwane ma uzasadnione podstawy przypuszczać, że wniosek o udzielenie pomocy prawnej w związku z przestępstwem określonym w art. 1 lub 2 złożono w celu ścigania lub karania osoby ze względu na jej rasę, religię, narodowość lub poglądy polityczne albo że sytuacja takiej osoby może ulec pogorszeniu ze względu na którąkolwiek z tych okoliczności.

3. Postanowienia umów i porozumień o pomocy prawnej w sprawach karnych, mających zastosowanie w stosunkach pomiędzy Umawiającymi się Stronami, w tym przepisy Europejskiej konwencji o wzajemnej pomocy prawnej w sprawach karnych, zmienia się w stosunku do tych Stron w stopniu, w jakim nie są one zgodne z niniejszą konwencją.

Artykuł 9

1. Europejski Komitet Problematyki Przestępczości Rady Europy będzie na bieżąco informowany o stosowaniu niniejszej konwencji.

2. W miarę potrzeby ułatwi on polubowne rozwiązanie wszelkich trudności, jakie mogą powstać przy wykonywaniu niniejszej konwencji.

Artykuł 10

1. Wszelkie spory pomiędzy Umawiającymi się Stronami, dotyczące interpretacji lub stosowania niniejszej konwencji, których nie uda się rozwiązać w sposób wskazany w art. 9 ust. 2, na wniosek jednej ze stron sporu poddaje się arbitrażowi. Każda ze stron wyznacza arbitra, a dwaj arbitrzy wybierają sędziego. Jeżeli strona nie wyznaczyła arbitra w terminie trzech miesięcy od daty złożenia wniosku o rozpoznanie sprawy w postępowaniu arbitrażowym, to na wniosek drugiej strony mianuje go Przewodniczący Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Jeżeli Przewodniczący jest obywatelem jednej ze stron sporu, jego obowiązki przejmuje Wiceprzewodniczący Trybunału; jeżeli jednak Wiceprzewodniczący jest także obywatelem jednej ze stron sporu - najstarszy stażem sędzia Trybunału, który nie jest obywatelem jednej ze stron sporu. Taki sam tryb postępowania stosuje się w przypadku, gdy arbitrzy nie mogą uzgodnić wyboru sędziego.

2. Komisja arbitrażowa ustala własny regulamin. Decyzje podejmuje większością głosów. Orzeczenia są ostateczne.

Artykuł 11

1. Konwencja jest otwarta do podpisu dla państw członkowskich Rady Europy. Podlega ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu. Dokumenty ratyfikacyjne, przyjęcia lub zatwierdzenia składa się Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy.

2. Konwencja wchodzi w życie po upływie trzech miesięcy od złożenia dokumentów ratyfikacyjnych, przyjęcia lub zatwierdzenia.

3. W stosunku do państwa, które ratyfikuje, przyjmie lub zatwierdzi konwencję w terminie późniejszym, wchodzi ona w życie po upływie trzech miesięcy od daty złożenia dokumentów ratyfikacyjnych, przyjęcia lub zatwierdzenia.

Artykuł 12

1. Państwo w czasie podpisywania konwencji albo składania dokumentów ratyfikacyjnych, przyjęcia lub zatwierdzenia może określić terytorium lub terytoria, do których niniejsza konwencja ma zastosowanie.

2. Państwo w czasie składania dokumentów ratyfikacyjnych, przyjęcia lub zatwierdzenia albo w dowolnym terminie późniejszym, poprzez oświadczenie skierowane do Sekretarza Generalnego Rady Europy, może rozszerzyć stosowanie konwencji na inne terytorium lub terytoria określone w tym oświadczeniu, za którego stosunki międzynarodowe odpowiada i w którego imieniu może zaciągać zobowiązania.

3. Oświadczenie złożone zgodnie z przepisami ustępów poprzedzających, w stosunku do terytorium wskazanego w tym oświadczeniu, może być cofnięte poprzez notyfikację skierowaną do Sekretarza Generalnego Rady Europy. Cofnięcie wywołuje skutek natychmiast lub w terminie wskazanym w notyfikacji.

Artykuł 13

1. Państwo w czasie podpisywania konwencji albo składania dokumentów ratyfikacyjnych, przyjęcia lub zatwierdzenia może oświadczyć, że zastrzega sobie prawo odmowy ekstradycji w przypadku jakiegokolwiek przestępstwa określonego w art. 1, które uważa za przestępstwo polityczne, przestępstwo pozostające w związku z przestępstwem politycznym lub przestępstwo popełnione z pobudek politycznych, pod warunkiem że przy ocenie charakteru przestępstwa weźmie pod uwagę wszelkie szczególnie poważne okoliczności sprawy, a zwłaszcza:

- a) że spowodziło ono zbiorowe zagrożenie życia, zdrowia i wolności osób albo
- b) że popełniono je na szkodę osób nie związanych z motywami, dla których je popełniono, albo
- c) że popełniono je w sposób okrutny lub niehumanitarny.

2. Państwo może w całości lub częściowo wycofać zastrzeżenie, zgłoszone zgodnie z ustępem poprzedzającym, poprzez oświadczenie skierowane do Sekretarza Generalnego Rady Europy, które wywołuje skutek od dnia jego złożenia.

3. Państwo, które zgłosiło zastrzeżenie zgodnie z ust. 1 niniejszego artykułu, nie może żądać stosowania art. 1 przez inne państwo; może jednak, jeżeli zastrzeżenie było częściowe lub warunkowe, żądać stosowania tego artykułu w zakresie, w jakim samo się nim związało.

Artykuł 14

Umawiająca się Strona może wypowiedzieć niniejszą konwencję poprzez pisemne oświadczenie skierowane do Sekretarza Generalnego Rady Europy. Wypowiedzenie wywołuje skutek natychmiast lub w terminie wskazanym w notyfikacji.

Artykuł 15

Konwencja przestaje mieć zastosowanie względem Umawiającego się Państwa, które ją wypowie albo które przestaje być członkiem Rady Europy.

Artykuł 16

Sekretarz Generalny Rady Europy zawiadamia Państwa członkowskie Rady o:

- a) podpisaniu konwencji;
- b) złożeniu dokumentów ratyfikacyjnych, przyjęcia lub zatwierdzenia;
- c) dacie wejścia w życie konwencji, zgodnie z jej art. 11;
- d) oświadczeniach i notyfikacjach otrzymanych zgodnie z art. 12;
- e) zastrzeżeniach zgłoszonych zgodnie z art. 13 ust. 1;
- f) wycofaniu zastrzeżeń, dokonany zgodnie z art. 13 ust. 2;
- g) notyfikacjach otrzymanych zgodnie z art. 14 i dacie wywołania przez nie skutków;
- h) zaprzestaniu stosowania konwencji, zgodnie z art. 15.

(Ostatnie zdanie opuszczono)

***Międzynarodowa konwencja przeciwko braniu zakładników, Nowy Jork,
10 grudnia 1979 r.***

(DzU z 2000 r., nr 106, poz. 1123)

Państwa-Strony niniejszej konwencji,
mając na uwadze cele i zasady Karty Narodów Zjednoczonych dotyczące utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz popierania przyjaznych stosunków i współpracy między państwami,
uznając w szczególności, że każdy ma prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego, jak to ustala Powszechna Deklaracja Praw Człowieka i Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych,
potwierdzając ponownie zasadę równych praw i samostanowienia ludów wyrażoną w Karcie Narodów Zjednoczonych i Deklaracji Zasad Prawa Międzynarodowego dotyczących Przyjaznych Stosunków i Współpracy między Państwami, zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych, jak również w innych stosownych rezolucjach Zgromadzenia Ogólnego,
uznając, że branie zakładników jest przestępstwem wywołującym poważne zaniepokojenie społeczności międzynarodowej i że, zgodnie z postanowieniami niniejszej konwencji, w stosunku do każdej osoby dokonującej aktu brania zakładników należy albo wszcząć postępowanie karne, albo wydać ją w drodze ekstradycji,
będąc przekonane, że istnieje pilna konieczność rozwijania współpracy międzynarodowej pomiędzy państwami w wyszukiwaniu i stosowaniu skutecznych środków w celu

zapobiegania, ścigania i karania wszelkich aktów brania zakładników, jako przejawów terroryzmu międzynarodowego, uzgodniły, co następuje:

Artykuł 1

1. Każda osoba, która zatrzymuje lub przetrzymuje i grozi zabiciem, zranieniem albo dalszym przetrzymywaniem innej osoby (zwanej dalej „zakładnikiem”) w celu wymuszenia od strony trzeciej, to jest od państwa, międzynarodowej organizacji międzyrządowej, osoby fizycznej lub prawnej albo grupy osób, działania lub powstrzymania się od jakiegokolwiek działania jako wyraźnego lub dorozumianego warunku zwolnienia zakładnika, popełnia przestępstwo brania zakładników („branie zakładnika”) w rozumieniu niniejszej konwencji.

2. Każda osoba, która:

- (a) usiłuje popełnić akt brania zakładnika lub
- (b) współuczestniczy w popełnieniu lub usiłowaniu popełnienia aktu brania zakładnika, również popełnia przestępstwo w rozumieniu niniejszej konwencji.

Artykuł 2

Każde Państwo-Strona ustanowi odpowiednie kary za popełnienie przestępstw wymienionych w artykule 1, z uwzględnieniem poważnego charakteru tych przestępstw.

Artykuł 3

1. Państwo-Strona, na którego terytorium przetrzymywany jest przez przestępcę zakładnik, podejmie wszystkie środki, jakie uzna za właściwe, w celu ułatwienia sytuacji zakładnika, w szczególności w celu zabezpieczenia jego zwolnienia, a po zwolnieniu ułatwienia, tam gdzie to stosowne, jego wyjazdu.

2. Jeżeli jakikolwiek przedmiot, który przestępca uzyskał w wyniku wzięcia zakładników, znajduje się pod nadzorem Państwa-Strony, Państwo-Strona zwróci go tak szybko, jak to możliwe, zakładnikowi lub stronie trzeciej, o której mowa w artykule 1, jeśli zajdzie taka sytuacja, albo ich właściwym władzom.

Artykuł 4

Państwa-Strony będą współdziałać w zapobieganiu przestępstwom wymienionym w artykule 1, w szczególności przez:

- (a) podejmowanie wszelkich możliwych do zastosowania środków w celu zapobiegania czynienia na ich terytoriach przygotowań do popełnienia takich przestępstw na ich terytoriach lub poza nimi, w tym środków zakazujących prowadzenia na ich terytoriach nielegalnych działań przez osoby, grupy i organizacje, które zachęcają, namawiają, organizują lub angażują się w dokonywanie aktów brania zakładników,
- (b) wymianę informacji i koordynację podejmowania administracyjnych i innych odpowiednich środków w celu zapobiegania popełnianiu takich przestępstw.

Artykuł 5

1. Każde Państwo-Strona podejmie wszelkie niezbędne środki dla ustanowienia swojej jurysdykcji w sprawie jakiegokolwiek z przestępstw wymienionych w artykule 1, które zostało popełnione:

- (a) na jego terytorium lub na pokładzie statku albo samolotu zarejestrowanego w tym państwie,
- (b) przez któregośkolwiek z jego obywateli lub, jeżeli to państwo uzna to za właściwe, przez te osoby nie mające żadnego obywatelstwa, które mają na jego terytorium swoje zwykłe miejsce zamieszkania,
- (c) w celu zmuszenia tego państwa do dokonania jakiegokolwiek działania lub powstrzymania się od niego; albo
- (d) w odniesieniu do zakładnika, który jest obywatelem tego państwa, jeżeli to państwo uzna to za właściwe.

2. Każde Państwo-Strona podejmie również wszelkie niezbędne środki dla ustanowienia swojej jurysdykcji w sprawach przestępstw wymienionych w artykule 1, w razie gdy przypuszczalny sprawca przebywa na jego terytorium i nie zostanie wydany żadnemu z innych państw wymienionych w ustępie 1 niniejszego artykułu.

3. Niniejsza konwencja nie wyłącza jurysdykcji karnej wykonywanej na podstawie ustawodawstwa wewnętrznego.

Artykuł 6

1. W razie uznania, że wymagają tego okoliczności, każde Państwo-Strona, na którego terytorium przebywa przypuszczalny sprawca, zgodnie ze swym prawem wewnętrznym nałoży na niego areszt lub podejmie inne środki zapewniające jego obecność przez taki okres czasu, jaki jest niezbędny dla przeprowadzenia postępowania karnego lub ekstradycji. Takie Państwo-Strona przeprowadzi niezwłocznie wstępne dochodzenie co do faktów.

2. O areszcie lub innych środkach, o których mowa w ustępie 1 niniejszego artykułu, zostaną bezzwłocznie powiadomione bezpośrednio lub za pośrednictwem Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych:

- (a) państwo, na którego terytorium przestępstwo zostało popełnione;
- (b) państwo, w stosunku do którego wymuszenie było skierowane lub usiłowane;
- (c) państwo, którego obywatelem jest osoba fizyczna lub prawna, w stosunku do której wymuszenie było skierowane lub usiłowane;
- (d) państwo, którego obywatelem jest zakładnik lub na którego terytorium ma on swoje zwykłe miejsce zamieszkania;
- (e) państwo, którego obywatelem jest przypuszczalny sprawca lub, jeżeli nie ma on żadnego obywatelstwa, na którego terytorium ma on swoje zwykłe miejsce zamieszkania;
- (f) międzynarodowa organizacja międzyrządowa, w stosunku do której wymuszenie było skierowane lub usiłowane;
- (g) wszystkie inne zainteresowane państwa.

3. Każda osoba, w stosunku do której podejmowane są środki, o których mowa w ustępie 1 niniejszego artykułu, będzie uprawniona:

- (a) do bezzwłocznego porozumienia się z najbliższym właściwym przedstawicielem państwa, którego jest obywatelem albo które w inny sposób jest uprawnione do ustanowienia takiego kontaktu, lub, jeżeli nie ma ona żadnego obywatelstwa - państwa, na którego terytorium ma ona swoje zwykłe miejsce zamieszkania;
- (b) do odwiedzin ze strony przedstawiciela takiego państwa.

4. Prawa, o których mowa w ustępie 3 niniejszego artykułu, będą wykonywane zgodnie z ustawodawstwem i innymi przepisami państwa, na którego terytorium przypuszczalny sprawca przebywa, pod warunkiem że wspomniane ustawodawstwo i przepisy muszą zapewniać pełną realizację celów, dla których prawa przyznane w ustępie 3 niniejszego artykułu są przewidziane.

5. Postanowienia ustępów 3 i 4 niniejszego artykułu nie będą naruszały prawa jakiegokolwiek Państwa-Strony, uprawnionego do ustanowienia swojej jurysdykcji zgodnie z ustępem 1 (b) artykułu 5, do zapraszania Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża w celu skontaktowania się i spotkania z przypuszczalnym sprawcą.

6. Państwo, które przeprowadza wstępne dochodzenie określone w ustępie 1 niniejszego artykułu, złoży niezwłocznie sprawozdanie na temat swoich spostrzeżeń państwom lub organizacji, o których mowa w ustępie 2 niniejszego artykułu, oraz wskaże, czy zamierza wykonywać swoją jurysdykcję.

Artykuł 7

Państwo-Strona, w którym wszczęto postępowanie karne przeciwko przypuszczalnemu sprawcy, powiadomi, zgodnie ze swoim ustawodawstwem,

o końcowym wyniku postępowania Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, który przekaze tę informację innym zainteresowanym państwom i międzynarodowym organizacjom międzyrządowym.

Artykuł 8

1. Państwo-Strona, na którego terytorium przebywa przypuszczalny sprawca, jeżeli nie dokonuje jego ekstradycji, przekaze sprawę, bez jakiegokolwiek wyjątku i bez względu na to, czy przestępstwo było popełnione na jego terytorium, swoim właściwym władzom w celu przeprowadzenia postępowania karnego zgodnie z procedurą przewidzianą przez ustawodawstwo tego państwa. Władze te podejmować będą swe decyzje w taki sam sposób, jak w przypadku jakiegokolwiek przestępstwa pospolitego o poważnym charakterze zgodnie z ustawodawstwem tego państwa.

2. Każdej osobie, przeciwko której zostało wszczęte postępowanie w związku z którymkolwiek z przestępstw wymienionych w artykule 1, będzie zapewnione sprawiedliwe traktowanie we wszystkich stadiach postępowania, włącznie z korzystaniem ze wszystkich praw i gwarancji przewidzianych przez prawo państwa, na którego terytorium przebywa.

Artykuł 9

1. Wniosek o ekstradycję przypuszczalnego sprawcy, stosownie do niniejszej konwencji, nie będzie przyjęty, jeżeli wezwane Państwo-Strona ma uzasadnione podstawy, aby wierzyć:

- (a) że wniosek o ekstradycję za przestępstwo wymienione w artykule 1 został złożony w celu przeprowadzenia postępowania karnego lub ukarania osoby w związku z jej pochodzeniem rasowym, przekonaniem religijnym, narodowością, pochodzeniem etnicznym lub przekonaniem politycznym; albo
- (b) sytuacja tej osoby może być z góry przesądzona:
 - (i) z jakichkolwiek powodów wymienionych w punkcie (a) niniejszego ustępu lub
 - (ii) z tego powodu, że skontaktowanie się z nią przez właściwe władze państwa uprawnionego do wykonywania praw ochrony może być uniemożliwione.

2. W odniesieniu do przestępstw określonych w niniejszej konwencji postanowienia wszystkich umów o ekstradycji i rozwiązań stosowanych między Państwami-Stronami ulegają zmianie między tymi Państwami-Stronami w takim zakresie, w jakim są one niezgodne z niniejszą konwencją.

Artykuł 10

1. Przestępstwa wymienione w artykule 1 uważa się za włączone jako przestępstwa uzasadniające ekstradycję do każdej umowy o ekstradycji obowiązującej między Państwami-Stronami. Państwa-Strony zobowiązują się włączyć te przestępstwa jako przestępstwa uzasadniające ekstradycję do każdej umowy o ekstradycji, jaka zostanie zawarta między nimi.

2. Jeżeli Państwo-Strona, które uzależnia ekstradycję od istnienia umowy, otrzymuje wniosek o ekstradycję od innego Państwa-Strony, z którym nie posiada umowy o ekstradycji, państwo wezwane może według swego wyboru uznać niniejszą konwencję za prawną podstawę ekstradycji w odniesieniu do przestępstw wymienionych w artykule 1. Ekstradycja będzie podlegać innym warunkom przewidzianym przez prawo państwa wezwanego.

3. Państwa-Strony, które nie uzależniają ekstradycji od istnienia umowy, uznają przestępstwa wymienione w artykule 1 w stosunkach między sobą za przestępstwa uzasadniające ekstradycję na warunkach przewidzianych przez prawo państwa wezwanego.

4. Przestępstwa wymienione w artykule 1 będą traktowane dla celów ekstradycji między Państwami-Stronami, jak gdyby zostały popełnione nie tylko w miejscu ich

popelnienia, lecz także na terytoriach państwa, które są zobowiązane ustanowić swoją jurysdykcję zgodnie z ustępem 1 artykułu 5.

Artykuł 11

1. Państwa-Strony będą udzielać sobie wzajemnie najdalej idącej pomocy w związku z postępowaniem karnym dotyczącym przestępstw wymienionych w artykule 1, włączając w to udostępnianie wszelkich posiadanych dowodów niezbędnych w prowadzeniu postępowania.

2. Postanowienia ustępu 1 niniejszego artykułu nie naruszają zobowiązań dotyczących wzajemnej pomocy prawnej zawartych w jakiejkolwiek innej umowie.

Artykuł 12

W zakresie, w jakim Konwencje genewskie z 1949 r. o ochronie ofiar wojny lub Protokoły dodatkowe do tych konwencji mają zastosowanie do konkretnego aktu brania zakładnika oraz w zakresie, w jakim Państwa-Strony niniejszej konwencji są zobowiązane wszcząć postępowanie karne lub zatrzymać osobę biorącą zakładnika, niniejsza konwencja nie będzie miała zastosowania do aktu brania zakładnika, popełnionego w czasie konfliktów zbrojnych określonych w Konwencjach genewskich z 1949 r. i Protokołach do nich, włączając w to konflikty zbrojne, o których mowa w artykule 1 ustęp 4 Protokołu dodatkowego z 1977 r., w których ludy walczą przeciwko dominacji kolonialnej i obcej okupacji oraz przeciwko reżimom rasistowskim w wykonaniu ich prawa do samostanowienia, wyrażonego w Karcie Narodów Zjednoczonych oraz Deklaracji Zasad Prawa Międzynarodowego dotyczących Przyjaznych Stosunków i Współpracy między Państwami, zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 13

Niniejsza konwencja nie będzie miała zastosowania, gdy przestępstwo jest popełnione w jednym państwie, zakładnik i przypuszczalny sprawca są obywatelami tego państwa i przypuszczalny sprawca przebywa na terytorium tego państwa.

Artykuł 14

Nic w niniejszej konwencji nie może być interpretowane jako usprawiedliwienie naruszenia integralności terytorialnej lub niezależności politycznej państwa wbrew Karcie Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 15

Postanowienia niniejszej konwencji nie naruszają stosowania umów o azylu obowiązujących w dniu przyjęcia niniejszej konwencji między państwami, które są stronami tych umów; jednakże Państwo-Strona niniejszej konwencji nie może powoływać się na te umowy w odniesieniu do innego Państwa-Strony niniejszej konwencji, które nie jest stroną tych umów.

Artykuł 16

1. Każdy spór między dwoma lub więcej Państwami-Stronami dotyczący wykładni lub stosowania niniejszej konwencji, który nie zostanie rozstrzygnięty w drodze rokowań, będzie, na wniosek jednego z nich, przekazany do arbitrażu. Jeżeli w okresie sześciu miesięcy od daty wniosku o arbitraż strony nie zdołają uzgodnić zagadnień organizacji arbitrażu, każda z tych stron może przekazać spór Międzynarodowemu Trybunałowi Sprawiedliwości, zgłaszając wniosek zgodnie ze Statutem Trybunału.

2. Każde państwo może w czasie podpisywania lub ratyfikacji niniejszej konwencji albo przystąpienia do niej oświadczyć, że nie uważa się za związane postanowieniami ustępu 1 niniejszego artykułu. Pozostałe Państwa-Strony nie będą związane postanowieniami ustępu 1 niniejszego artykułu w odniesieniu do każdego Państwa-Strony, które dokonało takiego zastrzeżenia.

3. Każde Państwo-Strona, które dokonało zastrzeżenia zgodnie z ustępem 2 niniejszego artykułu, może w każdym czasie wycofać to zastrzeżenie w drodze notyfikacji skierowanej do Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 17.

1. Niniejsza konwencja jest otwarta do podpisu dla wszystkich państw do dnia 31 grudnia 1980 r. w siedzibie Organizacji Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku.

2. Niniejsza konwencja podlega ratyfikacji. Dokumenty ratyfikacji zostaną złożone Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

3. Niniejsza konwencja jest otwarta do przystąpienia przez każde państwo. Dokumenty przystąpienia zostaną złożone Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 18.

1. Niniejsza konwencja wejdzie w życie trzydziestego dnia następującego po dniu złożenia Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dwudziestego drugiego dokumentu ratyfikacji lub przystąpienia.

2. W stosunku do każdego państwa ratyfikującego lub przystępującego do konwencji po złożeniu dwudziestego drugiego dokumentu ratyfikacji lub przystąpienia konwencja wejdzie w życie trzydziestego dnia po złożeniu przez to państwo jego dokumentu ratyfikacji lub przystąpienia.

Artykuł 19

1. Każde Państwo-Strona może wypowiedzieć niniejszą konwencję w drodze pisemnej notyfikacji skierowanej do Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych.

2. Wypowiedzenie nabierze mocy po upływie roku od daty otrzymania notyfikacji przez Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych.

(Artykuł 20 opuszczono)

Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, Nowy Jork, 10 grudnia 1984 r.

(DzU z 1989 r., nr 63, poz. 378, załącznik)

Państwa Strony niniejszej konwencji,

zważając, że zgodnie z zasadami proklamowanymi w Karcie Narodów Zjednoczonych uznanie równych i niezaprzeczalnych praw wszystkich członków rodu ludzkiego stanowi podstawę wolności, sprawiedliwości i powszechnego pokoju,

uznając, że prawa te wynikają z godności właściwej istocie ludzkiej,

zważając, że państwa zobowiązane są, zgodnie z Kartą, a w szczególności z jej artykułem 55, do popierania powszechnego i skutecznego poszanowania praw człowieka i podstawowych swobód,

uwzględniając artykuł 5 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i artykuł 7 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, przewidujące, że nikt nie może być poddawany torturom lub innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu,

uwzględniając również Deklarację o ochronie wszystkich osób przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, uchwaloną przez Zgromadzenie Ogólne dnia 9 grudnia 1975 r.,

pragnąc zwiększyć efektywność walki przeciw torturom oraz innemu okrutnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu w całym świecie,

uzgodniły, co następuje:

Część I

Artykuł 1

1. W rozumieniu niniejszej konwencji określenie "tortury" oznacza każde działanie, którym jakiegokolwiek osobie umyślnie zadaje się ostry ból lub cierpienie, fizyczne bądź psychiczne, w celu uzyskania od niej lub od osoby trzeciej informacji lub wyznania, w celu ukarania jej za czyn popełniony przez nią lub osobę trzecią albo o którego dokonanie jest ona podejrzana, a także w celu zastraszenia lub wywarcia nacisku na nią lub trzecią osobę albo w jakimkolwiek innym celu wynikającym z wszelkiej formy dyskryminacji, gdy taki ból lub cierpienie powodowane są przez funkcjonariusza państwowego lub inną osobę występującą w charakterze urzędowym lub z ich polecenia albo za wyraźną lub milczącą zgodą. Określenie to nie obejmuje bólu lub cierpienia wynikających jedynie ze zgodnych z prawem sankcji, nieodłącznie związanych z tymi sankcjami lub wywołanych przez nie przypadkowo.

2. Artykuł ten nie narusza umów międzynarodowych lub ustawodawstwa wewnętrznego, zawierających lub mogących zawierać postanowienia o szerszym zastosowaniu.

Artykuł 2

1. Każde Państwo Strona podejmuje skuteczne środki ustawodawcze, administracyjne, sądowe oraz inne w celu zapobieżenia stosowaniu tortur na całym terytorium znajdującym się pod jego jurysdykcją.

2. Żadne okoliczności wyjątkowe, takie jak stan wojny, groźba wojny, brak wewnętrznej stabilizacji politycznej lub jakakolwiek inna sytuacja wyjątkowa, nie mogą stanowić usprawiedliwienia dla stosowania tortur.

3. Polecenie zwierzchnika lub władzy państwowej nie może uzasadniać stosowania tortur.

Artykuł 3

1. Żadne Państwo Strona nie może wydalać, zwracać lub wydawać innemu państwu danej osoby, jeżeli istnieją poważne podstawy, by sądzić, że może jej tam grozić stosowanie tortur.

2. Dla ustalenia istnienia takich podstaw właściwe władze uwzględniają wszelkie stosowne okoliczności, w tym, w odpowiednich wypadkach, istnienie w danym państwie stałej praktyki poważnych, jawnych i masowych naruszeń praw człowieka.

Artykuł 4

1. Każde Państwo Strona zapewnia, aby wszelkie akty tortur stanowiły przestępstwa w rozumieniu jego prawa karnego. Powyższe odnosi się również do usiłowania użycia tortur i do czynów jakiegokolwiek osoby, stanowiących współudział lub udział w stosowaniu tortur.

2. Każde Państwo Strona przewiduje odpowiednie kary za te przestępstwa przy uwzględnieniu ich poważnego charakteru.

Artykuł 5

1. Każde Państwo Strona podejmuje środki niezbędne dla ustanowienia swojej właściwości w odniesieniu do przestępstw wymienionych w artykule 4 w następujących wypadkach:

- a) gdy przestępstwa zostały popełnione na terytorium podlegającym jego jurysdykcji lub na pokładzie statku powietrznego bądź morskiego, zarejestrowanego w tym państwie,
- b) gdy domniemany sprawca przestępstwa jest obywatelem tego państwa,
- c) gdy ofiara jest obywatelem tego państwa, a państwo to uzna to za celowe.

2. Każde Państwo Strona podejmuje również środki niezbędne dla ustanowienia swojej właściwości w odniesieniu do tych przestępstw w wypadkach, gdy domniemany ich sprawca znajduje się na dowolnym terytorium pozostającym pod jego jurysdykcją, a państwo to nie wydaje go, zgodnie z art. 8, jednemu z państw wymienionych w ustępie 1 niniejszego artykułu.

3. Niniejsza konwencja nie wyłącza jurysdykcji w sprawach karnych, wykonywanej zgodnie z ustawodawstwem wewnętrznym.

Artykuł 6

1. Upewniwszy się, po rozpatrzeniu będących w jego dyspozycji informacji, że okoliczności tego wymagają, każde Państwo Strona, na którego terytorium znajduje się osoba podejrzana o popełnienie przestępstwa określonego w artykule 4, dokonuje jej zatrzymania lub podejmuje inne środki prawne zabezpieczające jej obecność. Zatrzymanie oraz inne środki prawne realizowane są zgodnie z ustawodawstwem tego Państwa i mogą być utrzymane tylko na okres niezbędny dla podjęcia ścigania lub dokonania wydania osoby.

2. Wyżej wymienione Państwo przeprowadza niezwłocznie wstępne badanie sprawy.

3. Każdej osobie zatrzymanej na podstawie ustępu 1 niniejszego artykułu zapewnia się możliwość niezwłocznego porozumienia się z najbliższym odpowiednim przedstawicielem państwa, którego jest obywatelem, lub w razie gdy chodzi o bezpaństwowca, z przedstawicielem państwa, w którym zwykle zamieszkuje.

4. Jeżeli dane Państwo zgodnie z niniejszym artykułem dokonało zatrzymania osoby, zawiadamia o tym niezwłocznie państwa wymienione w ustępie 1 artykułu 5, informując jednocześnie o podstawach zatrzymania. Państwo prowadzące dochodzenie wstępne, określone w ustępie 2 niniejszego artykułu, informuje niezwłocznie o jego wynikach powyższe państwa i wskazuje, czy zamierza skorzystać z własnej jurysdykcji.

Artykuł 7

1. Państwo Strona, na którego terytorium pozostającym pod jego jurysdykcją została ujawniona osoba podejrzana o popełnienie przestępstwa określonego w artykule 4, w przypadkach określonych w artykule 5 i jeżeli nie wydaje tej osoby, przekazuje sprawę swoim właściwym organom w celu przeprowadzenia postępowania karnego.

2. Powyższe organy wydają orzeczenie na takich samych zasadach jak w wypadku każdego poważnego przestępstwa pospolitego, zgodnie z ustawodawstwem tego Państwa. W wypadkach określonych w ustępie 2 artykułu 5, wymogi dotyczące dowodów,

obowiązujące w ramach ścigania i postępowania sądowego, nie mogą być mniej surowe niż te, które stosuje się w wypadkach określonych w ustępie 1 artykułu 5.

3. Osobie ściganej za jedno z przestępstw określonych w artykule 4 gwarantuje się sprawiedliwe traktowanie we wszystkich etapach postępowania.

Artykuł 8

1. Przestępstwa określone w artykule 4 są uważane za przestępstwa uzasadniające wydanie i podlegają włączeniu do wszelkich umów o ekstradycji zawartych między Państwami Stronami. Państwa Strony zobowiązują się włączyć te przestępstwa, jako przestępstwa uzasadniające wydanie, do umów o ekstradycji, które zostaną między nimi zawarte.

2. Jeżeli Państwo Strona, które uzależnia wydanie od istnienia umowy, otrzymuje wnioski o wydanie od innego Państwa Strony, z którym nie posiada umowy o ekstradycji, może ono uznać niniejszą konwencję w odniesieniu do tych przestępstw za podstawę prawną wydania. Wydanie poddane jest innym warunkom, przewidzianym przez prawo państwa wezwanego.

3. Państwa Strony nie uzależniające wydania od istnienia umowy uznają w stosunkach między sobą przestępstwa te za przestępstwa uzasadniające wydanie, na warunkach przewidzianych przez prawo Państwa wezwanego.

4. Dla celów wydania w stosunkach między Państwami Stronami przestępstwa te są uznawane za popełnione zarówno w miejscu ich popełnienia, jak i na terytoriach pod jurysdykcją Państw obowiązanych do ustanowienia swojej jurysdykcji na mocy ustępu 1 artykułu 5.

Artykuł 9

1. Państwa Strony udzielają sobie wzajemnie możliwie najpełniejszej pomocy we wszelkich postępowaniach karnych dotyczących przestępstw określonych w artykule 4, łącznie z przekazywaniem wszystkich, będących w ich dyspozycji, dowodów, niezbędnych dla celów postępowania.

2. Państwa Strony wypełniają swoje zobowiązania określone w ustępie 1 niniejszego artykułu zgodnie z wszelkimi umowami o wzajemnej pomocy prawnej, zawartymi pomiędzy nimi.

Artykuł 10

1. Każde Państwo Strona czuwa, aby materiały szkoleniowe i informacje dotyczące zakazu stosowania tortur były w pełni włączone do programów szkoleniowych dla personelu cywilnego lub wojskowego organów wymiaru sprawiedliwości, personelu lekarskiego, funkcjonariuszy państwowych oraz innych osób, które mogą brać udział w nadzorowaniu, przesłuchiowaniu lub postępowaniu z osobami poddanymi jakiegokolwiek formie zatrzymania, aresztowania lub pozbawienia wolności.

2. Każde Państwo Strona włącza powyższy zakaz do instrukcji lub regulaminów określających zadania i obowiązki wyżej określonego personelu.

Artykuł 11

Każde Państwo Strona systematycznie nadzoruje zasady, instrukcje, metody i praktykę, dotyczące przesłuchiwania, a także przepisy dotyczące nadzoru i obchodzenia się z osobami poddanymi wszelkim formom zatrzymania, aresztowania lub pozbawiania wolności na terytorium podlegającym jego jurysdykcji w celu niedopuszczenia do wypadków stosowania tortur.

Artykuł 12

Każde Państwo Strona zapewnia, aby jego właściwe organy przeprowadzały szybkie i bezstronne dochodzenie, gdy istnieją uzasadnione podstawy, by sądzić, iż na terytorium podlegającym jego jurysdykcji były stosowane tortury.

Artykuł 13

Każde Państwo Strona zapewnia, by każda osoba, która twierdzi, że została poddana torturom na terytorium podlegającym jurysdykcji tego Państwa, miała prawo złożenia skargi do właściwych organów oraz do szybkiego i bezstronnego rozpatrzenia przez nie takiej skargi. Podejmowane będą środki dla zapewnienia ochrony skarżącego i świadków przed wszelkimi formami złego traktowania lub zastraszania w związku z jego skargą lub zeznaniami świadków.

Artykuł 14

1. Każde Państwo Strona zapewni w swoim systemie prawnym, aby ofiara tortur miała gwarantowane prawo do zadośćuczynienia oraz sprawiedliwego i adekwatnego odszkodowania, łącznie ze środkami niezbędnymi dla możliwie najpełniejszej rehabilitacji. W razie śmierci ofiary w wyniku stosowania tortur, prawo do odszkodowania przechodzi na osoby, które pozostawały na jej utrzymaniu.

2. Artykuł niniejszy w niczym nie wyłącza prawa ofiary lub innych osób do odszkodowania na mocy przepisów prawa wewnętrznego.

Artykuł 15

Każde Państwo Strona zapewni, aby jakiekolwiek oświadczenie, które, jak ustalono, zostało złożone w wyniku zastosowania tortur, nie zostało wykorzystane w charakterze dowodu w postępowaniu, z wyjątkiem wypadku, gdy jest ono wykorzystywane przeciwko osobie oskarżonej o stosowanie tortur, jako dowód na to, że oświadczenie zostało złożone.

Artykuł 16

1. Każde Państwo Strona zobowiązuje się do zapobiegania na całym terytorium podlegającym jego jurysdykcji stosowania innych aktów okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, nie określonych w definicji tortur zawartej w artykule 1, gdy akty takie dokonywane są przez funkcjonariusza państwowego lub inną osobę występującą w charakterze urzędowym, na skutek ich polecenia lub za ich wyraźną lub milczącą zgodą. W szczególności zobowiązania zawarte w artykułach 10, 11, 12 i 13 stosowane są z zastąpieniem wzmianki o torturze wzmiankami o innych formach okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania.

2. Postanowienia niniejszej konwencji nie naruszają postanowień innych umów międzynarodowych lub ustawodawstwa wewnętrznego, które zakazują okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania bądź też dotyczą wydania lub wydalenia.

Część II

Artykuł 17

1. Tworzy się niniejszym Komitet przeciwko torturom (zwany dalej Komitetem), który realizuje niżej określone zadania. Komitet składa się z dziesięciu ekspertów o nieposzlakowanej moralności, posiadających uznaną wiedzę w dziedzinie praw człowieka i występujących w imieniu własnym. Eksperci wybierani są przez Państwa Strony z uwzględnieniem sprawiedliwego podziału geograficznego oraz celowości udziału w pracach Komitetu osób posiadających doświadczenie prawnicze.

2. Członkowie Komitetu wybierani są w głosowaniu tajnym z listy osób zgłoszonych przez Państwa Strony. Każde Państwo Strona może wysunąć jedną kandydaturę spośród swoich obywateli. Państwa Strony uwzględniają celowość wyznaczenia osób, które są także członkami Komitetu do Spraw Praw Człowieka, utworzonego zgodnie z Międzynarodowym Paktem Praw Obywatelskich i Politycznych, i wyrażają chęć do pracy w Komitecie przeciwko torturom.

3. Wybory członków Komitetu przeprowadza się na spotkaniach Państw Stron, zwoływanych przez Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych raz na dwa lata. Na spotkaniach, na których kworum stanowi dwie trzecie Państw Stron, członkami Komitetu stają się kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów

i bezwzględną większość głosów obecnych i uczestniczących w głosowaniu przedstawicieli Państw Stron.

4. Pierwsze wybory zostaną przeprowadzone nie później niż po upływie sześciu miesięcy od daty wejścia w życie niniejszej konwencji. Przynajmniej na cztery miesiące przed datą każdego wyborów Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych przekazuje Państwom Stronom pismo z propozycją przedstawienia w terminie trzymiesięcznym swoich kandydatów. Sekretarz Generalny przygotowuje listę, na której umieszcza w porządku alfabetycznym wysunięte w ten sposób osoby, ze wskazaniem Państw Stron, które je wysunęły, i przekazuje ją Państwom Stronom.

5. Członkowie Komitetu wybierani są na okres czteroletni. Mają oni prawo do ponownego wyboru przy powtórnym zgłoszeniu ich kandydatur. Jednakże termin kadencji pięciu członków wybranych w pierwszych wyborach upływa po dwóch latach; niezwłocznie po pierwszych wyborach nazwiska tych pięciu członków ustalone zostaną w drodze losowania przez przewodniczącego spotkania, określonego w ustępie 3 niniejszego artykułu.

6. W wypadku śmierci, zrzeczenia się obowiązków przez członka Komitetu lub niemożności ich pełnienia przez niego z jakichkolwiek innych przyczyn, Państwo Strona, które wysunęło jego kandydaturę, wyznacza na pozostały okres innego eksperta spośród swoich obywateli za akceptacją większości Państw Stron. Kandydaturę uważa się za przyjętą, jeżeli połowa lub więcej Państw Stron nie dało negatywnej odpowiedzi w ciągu sześciu tygodni od otrzymania informacji Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych o proponowanym mianowaniu.

7. Państwa Strony podejmują się pokrywać wydatki członków Komitetu w okresie pełnienia przez nich zadań w Komitecie.

Artykuł 18

1. Komitet wybiera swoich funkcjonariuszy na okres dwóch lat. Mogą oni być wybrani ponownie.

2. Komitet ustala własny regulamin wewnętrzny, który jednakże powinien m. in. zawierać następujące postanowienia:

- a) sześciu członków tworzy kworum,
- b) decyzje Komitetu podejmuje się większością głosów obecnych członków.

3. Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych zapewnia do dyspozycji Komitetu niezbędny personel oraz wyposażenie niezbędne dla skutecznego wypełniania przez niego zadań określonych w niniejszej konwencji.

4. Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych zwołuje pierwsze posiedzenie Komitetu. Po tym posiedzeniu Komitet zbiera się w wypadkach określonych w jego regulaminie wewnętrznym.

5. Państwa Strony zobowiązują się pokrywać wydatki wynikłe ze spotkań Państw Stron i Komitetu, łącznie z pokryciem poniesionych przez Organizację Narodów Zjednoczonych wszelkich wydatków, takich jak: opłata personelu i wyposażenia, zapewniane przez Organizację Narodów Zjednoczonych zgodnie z ustępem 3 niniejszego artykułu.

Artykuł 19

1. Państwa Strony przedkładają Komitetowi - za pośrednictwem Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych - raporty o podjętych przez siebie środkach w zakresie realizacji zobowiązań podjętych zgodnie z niniejszą konwencją w ciągu jednego roku po wejściu konwencji w życie w stosunku do tego Państwa Strony. Następnie Państwa Strony przedkładają raz na cztery lata raporty uzupełniające o wszelkich nowych podjętych przez siebie środkach, a także inne raporty, o które zwróci się Komitet.

2. Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych przekazuje raporty wszystkim Państwom Stronom.

3. Każdy raport badany jest przez Komitet, który może wnieść uwagi o charakterze ogólnym, jakie uzna za celowe, i przekazać je zainteresowanemu Państwu Stronie. Dane Państwo Strona może w odpowiedzi przedstawić Komitetowi swoje uwagi, jakie uzna za stosowne.

4. Komitet według swego uznania może zdecydować o włączeniu wszelkich uwag, jakie zostały przezeń wniesione zgodnie z ustępem 3 niniejszego artykułu, wraz z uwagami do nich, otrzymanymi od odpowiedniego Państwa Strony do swego sprawozdania rocznego, przygotowywanego zgodnie z artykułem 24. Na wniosek zainteresowanego Państwa Strony Komitet może również włączyć raport przedłożony zgodnie z ustępem 1 niniejszego artykułu.

Artykuł 20

1. Jeżeli Komitet otrzyma wiarygodną informację, która jego zdaniem zawiera w pełni uzasadnione dane o systematycznym stosowaniu tortur na terytorium Państwa Strony, zwraca się do tego Państwa Strony o współpracę w zbadaniu tej informacji i przedłożenie w tym celu swych uwag odnoszących się do tej informacji.

2. Z uwzględnieniem wszelkich uwag, które mogą być przedstawione przez dane Państwo Stronę, a także każdej innej odnoszącej się do sprawy informacji, będącej w jego dyspozycji, Komitet może, jeżeli uzna to za celowe, wyznaczyć jednego lub kilku swoich członków dla przeprowadzenia poufnego dochodzenia i pilnego przedłożenia Komitetowi odpowiedniego sprawozdania.

3. Jeżeli na mocy ustępu 2 niniejszego artykułu prowadzone jest dochodzenie, Komitet dąży do nawiązania współpracy z odpowiednim Państwem Stroną. Za zgodą tego Państwa Strony dochodzenie takie może być połączone z przybyciem na jego terytorium.

4. Po zbadaniu wyników dochodzenia przeprowadzonego przez członka lub członków Komitetu, przedłożonych zgodnie z ustępem 2 niniejszego artykułu, Komitet przekazuje je odpowiedniemu Państwu Stronie, wraz ze wszelkimi uwagami lub wnioskami, które w danej sytuacji wydają się być stosowne.

5. Wszelkie prace Komitetu, określone w ustępach 1-4 niniejszego artykułu, mają charakter poufny i na wszystkich ich etapach należy dążyć do współpracy z Państwem Stroną. Po zakończeniu prac w zakresie dochodzenia, przeprowadzonego zgodnie z ustępem 2, Komitet może po konsultacji z odpowiednim Państwem Stroną podjąć decyzję o włączeniu krótkiego sprawozdania z wyników wykonanej pracy do swego corocznego sprawozdania, przygotowywanego zgodnie z artykułem 24.

Artykuł 21

1. Na mocy niniejszego artykułu każde Państwo Strona niniejszej konwencji może w dowolnym czasie oświadczyć, iż uznaje kompetencje Komitetu w sprawie otrzymywania i rozpatrywania informacji dotyczących doniesień jednego Państwa Strony, że inne Państwo Strona nie wypełnia swoich zobowiązań wynikających z niniejszej konwencji. Informacje takie mogą być przyjmowane i rozpatrywane zgodnie z niniejszym artykułem tylko w przypadku, gdy przedstawiło je Państwo Strona, które samo złożyło oświadczenie o uznaniu kompetencji Komitetu w tym zakresie. Komitet nie rozpatruje informacji, jeżeli dotyczą one Państwa Strony, które nie złożyło odnośnego oświadczenia. Informacje otrzymane zgodnie z niniejszym artykułem rozpatrywane są według następującej procedury:

- a) jeżeli Państwo Strona uważa, że inne Państwo Strona nie wypełnia postanowień niniejszej konwencji, może ono w drodze pisemnej zwrócić mu na to uwagę. W ciągu trzech miesięcy od otrzymania takiej wiadomości Państwo, do którego była ona skierowana, przedstawia w formie pisemnej Państwu przesyłającemu wyjaśnienie lub inne pisemne oświadczenie w tej sprawie, które powinno zawierać, o ile jest to możliwe i celowe, informacje na temat swoich przepisów lub środków odwoławczych, które były, będą lub mogą być podjęte w danej sprawie;

- b) jeżeli sprawa nie została rozstrzygnięta ku zadowoleniu obu zainteresowanych Państw Stron w ciągu sześciu miesięcy od otrzymania przez Państwo otrzymujące pierwotnej wiadomości, każde z tych Państw ma prawo skierować sprawę do Komitetu, zawiadamiając o tym Komitet oraz drugie Państwo;
- c) Komitet może rozpatrzyć sprawę przekazaną mu zgodnie z niniejszym artykułem dopiero po uprzednim upewnieniu się, że wszystkie dostępne środki wewnętrzne zostały zastosowane i wyczerpane w danym przypadku zgodnie z powszechnie uznanymi zasadami prawa międzynarodowego. Zasady tej nie stosuje się w przypadkach, gdy zastosowanie takich środków wymagałoby zbyt długich terminów lub nasuwa wątpliwości, czy przyniesie efektywną pomoc osobie będącej ofiarą naruszenia niniejszej konwencji;
- d) przy rozpatrywaniu zawiadomień określonych w niniejszym artykule Komitet odbywa posiedzenia przy drzwiach zamkniętych;
- e) z zastrzeżeniem postanowień punktu c) Komitet świadczy dobre usługi zainteresowanym Państwom Stronom w celu ugodowego rozstrzygnięcia sprawy na podstawie poszanowania zobowiązań określonych w niniejszej konwencji. W tym celu Komitet może w razie potrzeby powołać ad hoc specjalną komisję rozjemczą;
- f) w każdej przekazanej mu zgodnie z niniejszym artykułem sprawie Komitet może wezwać odpowiednie Państwa Strony, określone w punkcie b), do przedstawienia informacji odnoszącej się do sprawy;
- g) Państwa Strony określone w punkcie b) mają prawo być reprezentowane przy rozpatrywaniu sprawy w Komitecie i przedstawiać stanowisko ustnie lub pisemnie bądź w obu tych formach;
- h) Komitet powinien w ciągu dwunastu miesięcy od dnia otrzymania zawiadomienia określonego w punkcie b) przedstawić informację:
 - i) jeżeli osiągnięto rozstrzygnięcie w trybie przewidzianym w punkcie e), Komitet w swojej informacji ogranicza się do krótkiego przedstawienia faktów i osiągniętego rozstrzygnięcia;
 - ii) jeżeli w ramach punktu e) rozstrzygnięcia nie osiągnięto, Komitet w swojej informacji ogranicza się do krótkiego przedstawienia faktów; wywody pisemne i zapis ustnych oświadczeń, przedstawionych przez odpowiednie Państwa Strony, załącza się do informacji.

W każdej sprawie informację przekazuje się zainteresowanym Państwom Stronom.

2. Postanowienia niniejszego artykułu wejdą w życie, gdy pięć Państw Stron niniejszej konwencji złoży oświadczenie określone w ustępie 1 niniejszego artykułu. Oświadczenia takie składane są przez Państwa Strony Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych, który przesyła ich odpisy innym Państwom Stronom. Oświadczenie może być w każdym czasie cofnięte w drodze zawiadomienia, przesłanego do Sekretarza Generalnego. Cofnięcie nie stoi na przeszkodzie rozpatrzeniu sprawy będącej przedmiotem informacji, przekazanej już stosownie do niniejszego artykułu; po otrzymaniu przez Sekretarza Generalnego zawiadomienia o cofnięciu oświadczenia żadne kolejne informacje jakiegokolwiek Państwa Strony nie będą przyjmowane, w myśl niniejszego artykułu, chyba że odpowiednie Państwo Strona złoży nowe oświadczenie.

Artykuł 22

1. Państwo Strona niniejszej konwencji może w każdym czasie oświadczyć, zgodnie z niniejszym artykułem, że uznaje kompetencje Komitetu w zakresie otrzymywania i rozpatrywania zawiadomień przekazywanych przez lub w imieniu osób podlegających jego jurysdykcji, które twierdzą, że są ofiarami naruszenia przez Państwo Stronę postanowień konwencji. Komitet nie przyjmuje żadnych zawiadomień, jeżeli dotyczą one Państwa Strony, które nie złożyło takiego oświadczenia.

2. Komitet nie przyjmuje zawiadomienia przekazanego zgodnie z niniejszym artykułem, jeżeli jest ono anonimowe lub jego zdaniem stanowi nadużycie prawa do

przedstawiania takich zawiadomień albo jest sprzeczne z postanowieniami niniejszej konwencji.

3. Z zastrzeżeniem postanowień ustępu 2 Komitet przekazuje do wiadomości Państwa Strony niniejszej konwencji, które złożyło oświadczenie zgodnie z ustępem 1 i które posądzane jest o naruszenie postanowienia konwencji, wszelkie zawiadomienia przedłożone zgodnie z niniejszym artykułem. Państwo, które otrzymało zawiadomienie, przedstawia Komitetowi w ciągu sześciu miesięcy wyjaśnienie pisemne lub oświadczenie wyjaśniające sprawę i wskazujące środki podjęte dla rozwiązania sytuacji.

4. Komitet rozpatruje zawiadomienia otrzymane zgodnie z niniejszym artykułem w świetle wszystkich informacji, przedstawionych przez daną osobę lub w jej imieniu oraz odpowiednie Państwo Stronę.

5. Komitet nie rozpatruje zawiadomień pochodzących od osoby, na mocy niniejszego artykułu, bez upewnienia się, że:

- a) ta sama sprawa nie była i nie jest rozpatrywana przez inny organ międzynarodowy zajmujący się postępowaniem wyjaśniającym lub rozstrzyganiem;
- b) dana osoba wyczerpała wszelkie dostępne w prawie wewnętrznym środki ochrony prawnej; zasada ta nie obowiązuje w wypadkach, gdy stosowanie tych środków przewleka się w sposób nieuzasadniony lub jest wątpliwe, czy przyniosą one zadośćuczynienie osobie będącej ofiarą naruszenia niniejszej konwencji.

6. Przy rozpatrywaniu zawiadomień w trybie niniejszego artykułu Komitet obraduje przy drzwiach zamkniętych.

7. Komitet przekazuje swoją opinię odpowiedniemu Państwu Stronie i danej osobie.

8. Postanowienia niniejszego artykułu wejdą w życie, gdy pięć Państw Stron niniejszej konwencji złoży oświadczenie określone w ustępie 1 niniejszego artykułu. Oświadczenia takie przekazywane są przez Państwa Strony Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych, który przesyła ich odpisy pozostałym Państwom Stronom. Oświadczenie może być w każdym czasie cofnięte w drodze zawiadomienia, skierowanego do Sekretarza Generalnego. Cofnięcie oświadczenia nie stoi na przeszkodzie rozpatrzeniu sprawy stanowiącej przedmiot zawiadomienia przekazanego już stosownie do niniejszego artykułu. Żadne kolejne zawiadomienia, przesyłane przez osobę lub w jej imieniu, nie będą przyjmowane zgodnie z niniejszym artykułem po otrzymaniu przez Sekretarza Generalnego zawiadomienia o cofnięciu oświadczenia, chyba że odpowiednie Państwo Strona złoży nowe oświadczenie.

Artykuł 23

Członkowie Komitetu oraz komisji rozjemczych ad hoc, którzy mogą być mianowani zgodnie z punktem e) ustępu 1 artykułu 21, mają prawo do ulg, przywilejów i immunitetów należnych ekspertom działającym na zlecenie Organizacji Narodów Zjednoczonych, określonych w odpowiednich postanowieniach Konwencji o przywilejach i immunitetach Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 24

Komitet przedkłada Państwom Stronom oraz Zgromadzeniu Ogólnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych roczny raport o swej działalności prowadzonej w celu stosowania niniejszej konwencji.

Część III

Artykuł 25

1. Niniejsza konwencja jest otwarta do podpisania przez wszystkie państwa.

2. Niniejsza konwencja podlega ratyfikacji. Dokumenty ratyfikacyjne składane są Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 26

Niniejsza konwencja jest otwarta do przystąpienia dla wszystkich państw. Przystąpienie następuje w drodze złożenia Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dokumentu przystąpienia.

Artykuł 27

1. Niniejsza konwencja wchodzi w życie trzydziestego dnia po złożeniu Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dwudziestego dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia.

2. Dla każdego państwa, które ratyfikuje niniejszą konwencję lub do niej przystąpi po złożeniu dwudziestego dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia, konwencja wchodzi w życie trzydziestego dnia po złożeniu przez nie dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia.

Artykuł 28

1. Każde państwo w czasie podpisania lub ratyfikacji niniejszej konwencji albo przystąpienia do niej może oświadczyć, że nie uznaje kompetencji Komitetu określonej w artykule 20.

2. Każde Państwo Strona, które zgłosiło zastrzeżenie zgodnie z ustępem 1 niniejszego artykułu, może w dowolnym czasie cofnąć to zastrzeżenie, w drodze zawiadomienia o tym Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 29

1. Każde Państwo Strona niniejszej konwencji może zaproponować poprawkę i przedstawić ją Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych. Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych przesyła następnie zaproponowaną poprawkę Państwom Stronom z prośbą o powiadomienie go, czy opowiadają się one za zwołaniem konferencji Państw Stron w celu rozpatrzenia tej propozycji i przeprowadzenia nad nią głosowania. Jeżeli w ciągu czterech miesięcy od daty przekazania odnośnego pisma przynajmniej jedna trzecia Państw Stron opowie się za taką konferencją, Sekretarz Generalny zwołuje konferencję pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych. Każdą poprawkę przyjętą przez większość Państw Stron, obecnych i biorących udział w głosowaniu na tej konferencji, Sekretarz Generalny przedstawia wszystkim Państwom Stronom w celu zatwierdzenia.

2. Poprawka, przyjęta zgodnie z ustępem 1 niniejszego artykułu, wchodzi w życie po zawiadomieniu Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych przez dwie trzecie Państw Stron niniejszej konwencji o przyjęciu przez nie danej poprawki zgodnie z ich odpowiednimi procedurami konstytucyjnymi.

3. Po ich wejściu w życie, poprawki stają się obowiązujące dla tych Państw Stron, które je przyjęły, natomiast dla innych Państw Stron pozostają obowiązujące postanowienia niniejszej konwencji i wszelkie poprzednie poprawki, które były przez nie przyjęte.

Artykuł 30

1. Każdy spór między dwoma lub więcej Państwami Stronami dotyczący interpretacji lub stosowania niniejszej konwencji, który nie może być rozstrzygnięty w drodze rokowań, przekazywany jest na wniosek jednego z nich do arbitrażu. Jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od daty zgłoszenia wniosku w sprawie arbitrażu Strony nie są w stanie dojść do porozumienia w kwestii organizacji arbitrażu, każda z nich może przekazać spór do rozstrzygnięcia przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, zgodnie ze Statutem Trybunału.

2. Każde państwo, w czasie podpisania lub ratyfikacji niniejszej konwencji albo przystąpienia do niej, może złożyć oświadczenie, że nie uważa się za związane postanowieniami ustępu 1 niniejszego artykułu. Inne Państwa Strony nie będą związane postanowieniami ustępu 1 niniejszego artykułu w stosunku do Państwa Strony, które zgłosiło takie zastrzeżenie.

3. Każde Państwo Strona, które zgłosiło zastrzeżenie w trybie ustępu 2 niniejszego artykułu, może w dowolnym czasie cofnąć to zastrzeżenie w drodze zawiadomienia o tym Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 31

1. Państwo Strona może wypowiedzieć niniejszą konwencję w drodze pisemnego zawiadomienia Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych. Wypowiedzenie wywiera skutek po upływie roku od otrzymania zawiadomienia przez Sekretarza Generalnego.

2. Wypowiedzenie nie zwalnia Państwa Strony od jego zobowiązań na mocy niniejszej konwencji za wszelkie działania lub zaniechania, które miały miejsce przed datą wywarcia skutku przez wypowiedzenie; wypowiedzenie nie stoi na przeszkodzie sprawie, która była już w Komitecie rozpatrywana przed wywarcieniem skutku przez wypowiedzenie.

3. Po wywarceniu skutku przez wypowiedzenie w odniesieniu do Państwa Strony Komitet nie rozpatruje nowych spraw dotyczących tego Państwa.

Artykuł 32

Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych przekazuje wszystkim państwom członkowskim Organizacji Narodów Zjednoczonych i wszystkim państwom, które podpisały niniejszą konwencję lub do niej przystąpiły, informacje dotyczące:

- a) podpisania, ratyfikacji i przystąpienia zgodnie z artykułami 25 i 26;
- b) daty wejścia w życie niniejszej konwencji zgodnie z artykułem 27 i daty wejścia w życie wszelkich poprawek stosownie do artykułu 29;
- c) wypowiedzeń dokonanych zgodnie z artykułem 31.

Artykuł 33

1. Niniejsza konwencja, której teksty w językach angielskim, arabskim, chińskim, francuskim, hiszpańskim i rosyjskim są jednakowo autentyczne, zostanie złożona do depozytu Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

2. Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych przekaze uwierzytelnione odpisy niniejszej konwencji wszystkim państwom.

Konwencja o zapobieganiu torturom oraz niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, Paryż, 26 listopada 1987 r.

(DzU z 1995 r., nr 46, poz. 238)

Państwa członkowskie Rady Europy, sygnatariusze niniejszej konwencji, mając na względzie postanowienia Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności;

przypominając, że na podstawie artykułu 3 tej konwencji "nikt nie będzie poddany torturom ani niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu";

odnotowując, że mechanizm przewidziany w tamtej konwencji działa w odniesieniu do osób, które twierdzą, iż są ofiarami naruszenia artykułu 3;

przeświadczane, że ochrona osób pozbawionych wolności przed torturami oraz niehumanicznym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem może być wzmocniona środkami pozasądowymi o charakterze zapobiegawczym, poprzez wizytacje

uzgodniły, co następuje:

Rozdział I

Artykuł 1

Tworzy się Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Niehumanicznemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (zwany dalej Komitetem). Komitet będzie badał, poprzez wizytacje, traktowanie osób pozbawionych wolności w celu wzmocnienia, w razie potrzeby, ich ochrony przed torturami bądź niehumanicznym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Artykuł 2

Każda Strona zezwoli na odbycie wizytacji, zgodnie z niniejszą konwencją, w każdym miejscu w obrębie swej jurysdykcji, w którym znajdują się osoby pozbawione wolności przez władzę publiczną.

Artykuł 3

Komitet oraz właściwe władze krajowe zainteresowanej Strony będą ze sobą współpracować w stosowaniu niniejszej konwencji.

Rozdział II

Artykuł 4

1. Komitet składa się z członków o liczbie równej liczbie Stron.
2. Członkowie Komitetu są wybierani spośród osób o wysokich kwalifikacjach moralnych, znanych ze swej kompetencji w dziedzinie praw człowieka lub posiadających doświadczenie zawodowe w dziedzinach objętych niniejszą konwencją.
3. W skład Komitetu nie może wchodzić więcej niż jeden obywatel tego samego państwa.
4. Członkowie pełnią swe funkcje we własnym imieniu, powinni być niezależni i bezstronni oraz powinni pozostawać w dyspozycji w celu efektywnego sprawowania funkcji w Komitecie.

Artykuł 5

1. Członkowie Komitetu są wybierani przez Komitet Ministrów Rady Europy absolutną większością głosów, z listy nazwisk sporządzonej przez Biuro Zgromadzenia Konsultacyjnego Rady Europy; delegacja krajowa każdej ze Stron do Zgromadzenia Konsultacyjnego przedstawi trzech kandydatów, z których przynajmniej dwóch będzie jej obywatelami.
2. Taka sama procedura ma zastosowanie przy obsadzaniu zaistniałych wakatów.
3. Członkowie Komitetu są wybierani na okres czterech lat. Mogą być oni ponownie wybrani tylko jeden raz. Jednak kadencja trzech spośród członków wybranych w pierwszych wyborach wygasa z upływem dwóch lat. Członkowie, których kadencja ma zakończyć się z upływem początkowego okresu dwóch lat, zostaną wyłonieni w drodze losowania przez Sekretarza Generalnego Rady Europy bezpośrednio po zakończeniu pierwszych wyborów.

Artykuł 6

1. Posiedzenia Komitetu odbywają się przy drzwiach zamkniętych. Kworum stanowi obecność większości jego członków. Decyzje Komitetu, z zastrzeżeniem postanowień artykułu 10 ustęp 2, zapadają większością głosów obecnych członków.
2. Komitet ustala swój regulamin wewnętrzny.
3. Sekretariat Komitetu jest utrzymywany przez Sekretarza Generalnego Rady Europy.

Rozdział III

Artykuł 7

1. Komitet organizuje wizytacje w miejscach, o których mowa w artykule 2. Poza wizytacjami okresowymi Komitet może, gdy jego zdaniem wymagają tego okoliczności, organizować również inne wizytacje.
2. Wizytacje są przeprowadzane w zasadzie co najmniej przez dwóch członków Komitetu. Komitet może, jeśli uzna to za konieczne, korzystać z pomocy ekspertów i tłumaczy.

Artykuł 8

1. Komitet zawiadamia rząd Strony zainteresowanej o zamiarze przeprowadzenia wizytacji. Po takim zawiadomieniu Komitet jest uprawniony do przeprowadzenia w każdym czasie wizytacji miejsc, o których mowa w artykule 2.
2. Strona zapewni Komitetowi dla spełnienia jego zadania następujące udogodnienia:
 - a) dostęp na swoje terytorium i prawo przemieszczania się bez ograniczeń,

- b) pełną informację o miejscach, w których przebywają osoby pozbawione wolności,
- c) nieograniczony dostęp do każdego miejsca pozbawienia wolności, włącznie z prawem poruszania się bez ograniczeń wewnątrz takich miejsc,
- d) wszelkie inne informacje, pozostające w dyspozycji Strony, niezbędne dla spełnienia przez Komitet jego zadania. Dążąc do uzyskania takich informacji Komitet będzie uwzględniał odpowiednie normy prawa krajowego oraz etyki zawodowej.

3. Komitet może przeprowadzać na osobności rozmowy z osobami pozbawionymi wolności.

4. Komitet ma prawo swobodnie kontaktować się z każdą osobą, która w jego przekonaniu może mu dostarczyć istotnych informacji.

5. W przypadku gdy jest to konieczne, Komitet może bezzwłocznie przekazywać swe spostrzeżenia właściwym władzom zainteresowanej Strony.

Artykuł 9

1. W wyjątkowych okolicznościach właściwe władze zainteresowanej Strony mogą przedstawić Komitetowi swoje zastrzeżenia co do czasu lub miejsca zamierzonej przez Komitet wizytacji. Zastrzeżenia takie mogą być podyktowane jedynie względami obrony narodowej, bezpieczeństwa publicznego lub uzasadnione poważnymi zamieszkami w miejscach przebywania osób pozbawionych wolności, stanem zdrowia osoby albo niecierpiącym zwłoki przesłuchaniem w trakcie śledztwa w sprawie ciężkiej zbrodni.

2. Po zgłoszeniu takich zastrzeżeń Komitet i zainteresowana Strona niezwłocznie przystąpią do konsultacji w celu wyjaśnienia sytuacji i osiągnięcia porozumienia co do dalszych ustaleń pozwalających Komitetowi na możliwie szybkie wypełnienie jego funkcji. Takie ustalenia mogą obejmować przeniesienie w inne miejsce osoby, którą Komitet zamierza odwiedzić. Do czasu wizytacji Strona dostarczy Komitetowi informacji o każdej osobie będącej przedmiotem jego zainteresowania.

Artykuł 10

1. Po przeprowadzeniu wizytacji Komitet sporządzi sprawozdanie dotyczące faktów stwierdzonych w trakcie jej trwania, uwzględniające ewentualne uwagi zgłaszane przez Stronę zainteresowaną. Komitet przekaze tej ostatniej swoje sprawozdanie zawierające wszelkie zalecenia, jakie uzna za konieczne. Komitet może przeprowadzić ze Stroną konsultację w celu skłonienia jej, w razie potrzeby, do wprowadzenia ulepszeń w zakresie ochrony osób pozbawionych wolności.

2. W przypadku gdy Strona uchyla się od współpracy lub odmawia poprawy sytuacji zgodnie z zaleceniami Komitetu, Komitet większością dwóch trzecich swych członków może podjąć decyzję o wydaniu publicznego oświadczenia w tej sprawie, jednak po uprzednim umożliwieniu Stronie przedstawienia jej stanowiska.

Artykuł 11

1. Informacje zebrane przez Komitet w związku z wizytacjami, jego sprawozdanie oraz jego konsultacje z zainteresowaną Stroną mają charakter poufny.

2. Na żądanie zainteresowanej Strony Komitet opublikuje swoje sprawozdanie wraz z wszelkimi komentarzami tej Strony.

3. Jednakże publikacja danych o charakterze osobistym jest dopuszczalna wyłącznie pod warunkiem uzyskania wyraźniej zgody osoby zainteresowanej.

Artykuł 12

Komitet corocznie przedkłada Komitetowi Ministrów, z zachowaniem określonych w artykule 11 reguł poufności, ogólne sprawozdanie ze swej działalności, które jest przekazywane Zgromadzeniu Konsultatywnemu oraz podlega publikacji.

Artykuł 13

Członkowie Komitetu, eksperci oraz inne osoby zaangażowane przez Komitet do pomocy są zobowiązani do zachowania w tajemnicy, zarówno w czasie trwania kadencji,

jak i po jej upływie, wszelkich faktów i informacji, które uzyskali podczas pełnienia swych funkcji.

Artykuł 14

1. Nazwiska osób, z których pomocy korzysta Komitet, powinny być wskazane w zawiadomieniu dokonanym zgodnie z artykułem 8 ustęp 1.

2. Eksperci działają stosownie do instrukcji Komitetu i pod jego kierownictwem. Powinni oni legitymować się szczególną wiedzą i doświadczeniem w dziedzinach objętych niniejszą konwencją oraz podlegać takim samym jak członkowie Komitetu obowiązkowi niezależności, bezstronności oraz dyspozycyjności.

3. Strona może, na zasadzie wyjątku, oświadczyć, że ekspert lub osoba zaangażowana przez Komitet do pomocy nie będzie dopuszczona do udziału w wizytacji miejsca podlegającego jurysdykcji Strony.

Rozdział IV

Artykuł 15

Każda Strona powiadomi Komitet o nazwie i adresie władzy właściwej do przyjmowania notyfikacji przeznaczonych dla Rządu oraz każdorazowo o wyznaczeniu osoby odpowiedzialnej za kontakty.

Artykuł 16

Komitet, jego członkowie oraz eksperci, o których mowa w artykule 7 ustęp 2, korzystają z przywilejów oraz immunitetów przewidzianych w aneksie do niniejszej konwencji.

Artykuł 17

1. Konwencja niniejsza nie narusza postanowień prawa wewnętrznego lub jakiegokolwiek porozumienia międzynarodowego, które zapewniają osobom pozbawionym wolności dalej idącą ochronę.

2. Żaden przepis niniejszej konwencji nie może być interpretowany jako ograniczający lub uchylający kompetencje organów Europejskiej konwencji praw człowieka lub zobowiązania Stron przyjęte na podstawie tej konwencji.

3. Komitet nie przeprowadza wizytacji miejsc skutecznie i regularnie wizytowanych przez reprezentantów lub delegatów mocarstw opiekuńczych albo Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża na podstawie Konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 oraz Protokołów dodatkowych z dnia 8 czerwca 1977 r.

Rozdział V

Artykuł 18

Konwencja niniejsza jest otwarta do podpisu dla państw członkowskich Rady Europy. Podlega ona ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu. Dokumenty ratyfikacyjne, przyjęcia lub zatwierdzenia składa się Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy.

Artykuł 19

1. Niniejsza konwencja wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca, który nastąpi po upływie trzech miesięcy od daty wyrażenia przez siedem państw członkowskich Rady Europy zgody na związanie się konwencją zgodnie z postanowieniami artykułu 18.

2. W stosunku do każdego państwa członkowskiego, które później wyrazi swą zgodę na związanie się konwencją, wejdzie ona w życie pierwszego dnia miesiąca, który nastąpi po upływie trzech miesięcy od daty złożenia dokumentów ratyfikacyjnych, przyjęcia lub zatwierdzenia.

Artykuł 20

1. Każde państwo może w chwili złożenia dokumentów ratyfikacyjnych, przyjęcia lub zatwierdzenia wskazać terytorium lub terytoria, do których niniejsza konwencja będzie miała zastosowanie.

2. Każde państwo może w dowolnym, późniejszym terminie rozszerzyć, w formie oświadczenia skierowanego do Sekretarza Generalnego Rady Europy, stosowanie postanowień niniejszej konwencji na każde inne terytorium w nim wskazane. W stosunku

do takiego terytorium konwencja wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca, który nastąpi po upływie trzech miesięcy od daty otrzymania takiego oświadczenia przez Sekretarza Generalnego.

3. Każde oświadczenie złożone w myśl dwóch poprzedzających ustępów może zostać cofnięte w odniesieniu do terytorium, o którym mowa w oświadczeniu, w drodze zawiadomienia skierowanego do Sekretarza Generalnego. Cofnięcie staje się skuteczne pierwszego dnia miesiąca, który nastąpi po upływie trzech miesięcy od daty otrzymania takiego zawiadomienia przez Sekretarza Generalnego.

Artykuł 21

W stosunku do postanowień niniejszej konwencji nie można wnosić żadnych zastrzeżeń.

Artykuł 22

1. Każda Strona może w dowolnym czasie wypowiedzieć niniejszą konwencję w drodze zawiadomienia skierowanego do Sekretarza Generalnego Rady Europy.

2. Takie wypowiedzenie staje się skuteczne pierwszego dnia miesiąca, który nastąpi po upływie 12 miesięcy od daty otrzymania zawiadomienia przez Sekretarza Generalnego.

Artykuł 23

Sekretarz Generalny Rady Europy zawiadamia Państwa członkowskie Rady Europy o:

- a) każdym podpisaniu;
- b) złożeniu każdego dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia lub zatwierdzenia;
- c) każdej dacie wejścia w życie konwencji zgodnie z artykułami 19 i 20;
- d) każdej innej czynności, notyfikacji lub informacji odnoszącej się do niniejszej konwencji, z wyjątkiem przewidzianych w artykułach 8 i 10.

Na dowód czego, niżej podpisani, będąc do tego należycie upoważnieni podpisali niniejszą konwencję.

Sporządzono w Strasburgu dnia 26 listopada 1987 r. w języku angielskim i francuskim, przy czym oba teksty są na równi autentyczne, w jednym egzemplarzu, który zostanie złożony w archiwach Rady Europy. Sekretarz Generalny Rady Europy przekaze uwierzytelnione kopie każdemu państwu członkowskiemu Rady Europy.

Aneks (do artykułu 16)

Przywileje i immunitety

1. Dla celu niniejszego aneksu zapisy odnoszące się do członków Komitetu są rozumiane jako obejmujące ekspertów, o których mowa w artykule 7 ustęp 2.

2. Członkowie Komitetu podczas wykonywania swych funkcji oraz w czasie podróży odbywanych dla wykonania swych funkcji korzystają z następujących przywilejów i immunitetów:

- a) immunitetu od osobistego zatrzymania lub aresztowania oraz od zajęcia ich osobistego bagażu, jak również immunitetu od jakiegokolwiek procesu prawnego w związku z wypowiedziami ustnymi lub pisemnymi oraz wszelkimi działaniami dokonywanymi przez nich w oficjalnym charakterze,
- b) ze zwolnienia od jakichkolwiek ograniczeń swobody poruszania się: przy wyjeździe z i powrocie do ich kraju stałego pobytu oraz przy wjeździe do i wyjeździe z kraju, w którym wypełniają swe funkcje, a także od wymogu rejestracji cudzoziemców w krajach, w których odbywają wizytacje lub przez które przejeżdżają w związku z pełnieniem swych funkcji.

3. W trakcie podróży odbywanej w celu wykonania funkcji przyznaje się członkom Komitetu w dziedzinie kontroli celnej i dewizowej:

- a) ze strony ich własnego Rządu - takie same udogodnienia, jak przyznawane wyższym funkcjonariuszom podróżującym za granicę w związku z czasową misją oficjalną;

b) ze strony rządów innych Stron - takie same udogodnienia, jak przyznawane przedstawicielom obcych rządów przybywających w związku z czasową misją oficjalną.

4. Dokumenty i pisma Komitetu w zakresie, w jakim dotyczą działalności Komitetu, są nietykalne. Oficjalna korespondencja oraz inne formy oficjalnego porozumiewania się Komitetu nie podlegają zatrzymaniu ani cenzurze.

5. W celu zabezpieczenia członkom Komitetu pełnej wolności słowa i pełnej niezależności w wykonywaniu ich funkcji, immunitet od jakiegokolwiek procesu prawnego w związku z wypowiedziami ustnymi lub pisemnymi albo działaniami dokonanymi w związku z wykonywaną funkcją działa również po wygaśnięciu mandatu tych osób.

6. Przywileje i immunitety przyznawane są członkom Komitetu nie dla ich osobistej korzyści, lecz w celu zabezpieczenia niezależnego wykonywania ich funkcji. Tylko Komitet jest uprawniony do uchylenia immunitetu swych członków; w przypadkach gdy w jego ocenie immunitet hamuje proces wymiaru sprawiedliwości, a jego uchyleniu nie stoi na przeszkodzie cel, w jakim został przyznany, prawo do uchylenia immunitetu staje się obowiązkiem.

(Zdanie ostatnie opuszczono)

Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego, Rzym, 17 lipca 1998 r.

(Druk sejmowy nr 2431 z 4 grudnia 2000 r.)

Preambuła

Państwa Strony niniejszego Statutu,

Świadome, iż wszyscy ludzie są połączeni wspólnymi więzami, że ich kultury tworzą wspólne dziedzictwo oraz zaniepokojeni, iż ta delikatna mozaika może w każdej chwili zostać zniszczona,

Pamiętając, iż w mijającym wieku miliony dzieci, kobiet i mężczyzn były ofiarami niewyobrażalnych okrucieństw, które głęboko poruszyły sumienie ludzkości,

Uznając, iż tego typu poważne zbrodnie zagrażają pokojowi, bezpieczeństwu i pomyślności świata,

Potwierdzając, iż najpoważniejsze zbrodnie wagi międzynarodowej nie mogą pozostać bezkarne, oraz, że ich skuteczne ściganie musi zostać zapewnione poprzez podjęcie odpowiednich działań zarówno przez poszczególne państwa, jak i poprzez wzmocnienie współpracy międzynarodowej,

Zdecydowane, by położyć kres bezkarności sprawców tych zbrodni, i w ten sposób przyczynić się do zapobieżenia ich popełniania,

Przypominając, iż obowiązkiem każdego Państwa jest wykonywanie jurysdykcji karnej w stosunku do osób odpowiedzialnych za zbrodnie międzynarodowe,

Potwierdzając cele i zasady Karty Narodów Zjednoczonych, a w szczególności zasadę powstrzymywania się przez każde Państwo od groźby użycia siły lub jej użycia przeciwko całości terytorialnej lub niezawisłości politycznej któregośkolwiek Państwa, jak i w inny sposób niezgodny z celami Narodów Zjednoczonych,

Podkreślając, iż żadne z postanowień niniejszego Statutu nie może być traktowane jako upoważnienie dla któregośkolwiek Państwa Strony do interwencji w konflikcie zbrojnym lub w wewnętrznych sprawach jakiegokolwiek Państwa,

Zdecydowane, ze względu na powyższe cele oraz dla dobra obecnych i przyszłych pokoleń utworzyć niezależny stały Międzynarodowy Trybunał Karny związany z systemem Narodów Zjednoczonych, posiadający jurysdykcję w stosunku do najpoważniejszych zbrodni wagi międzynarodowej,

Podkreślając, iż Międzynarodowy Trybunał Karny utworzony na podstawie niniejszego Statutu ma charakter komplementarny w stosunku do krajowych systemów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych,

Postanawiając zagwarantować trwale poszanowanie sprawiedliwości międzynarodowej i jej realizację,

Uzgodniliśmy co następuje:

Część I
Utworzenie Trybunału
Artykuł 1
Trybunał

Niniejszym tworzy się Międzynarodowy Trybunał Karny (zwany dalej Trybunałem). Trybunał jest instytucją stałą i jest on władny wykonywać jurysdykcję wobec osób, które dopuściły się najpoważniejszych zbrodni wagi międzynarodowej, wymienionych w niniejszym Statucie. Trybunał ma charakter komplementarny w stosunku do krajowych systemów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Jurysdykcja i działalność Trybunału uregulowane są postanowieniami niniejszego Statutu.

Artykuł 2
Stosunki pomiędzy Trybunałem a Narodami Zjednoczonymi

Stosunki pomiędzy Trybunałem a Narodami Zjednoczonymi są regulowane w oparciu o umowę zatwierdzoną przez Zgromadzenie Państw Stron niniejszego Statutu a następnie zawartą przez Prezesa Trybunału w jego imieniu.

Artykuł 3 **Siedziba Trybunału**

1. Siedzibą Trybunału ustanawia się Hagę w Holandii ("Państwo przyjmujące").
2. Trybunał zawiera porozumienie się w sprawie głównej siedziby z Państwem przyjmującym; porozumienie to zawierane jest przez Prezesa Trybunału w jego imieniu, po zatwierdzeniu przez Zgromadzenie Państw Stron.
3. Na podstawie niniejszego Statutu Trybunał może ustanowić swoją siedzibę gdzie indziej, jeżeli uzna to za pożądane.

Artykuł 4 **Status prawny i uprawnienia Trybunału**

1. Trybunał posiada międzynarodową osobowość prawną. Trybunał posiada również zdolność prawną w zakresie koniecznym do wykonywania swych funkcji i realizowania swoich celów.
2. Trybunał może wykonywać swoje funkcje i uprawnienia przewidziane w niniejszym Statucie na terytorium każdego Państwa Strony oraz - na podstawie specjalnej umowy - na terytorium innego Państwa.

Część II **Jurysdykcja, dopuszczalność oraz prawo właściwe** **Artykuł 5**

Przestępstwa objęte jurysdykcją Trybunału

1. Jurysdykcja Trybunału jest ograniczona do najpoważniejszych zbrodni wagi międzynarodowej. Jurysdykcja Trybunału na podstawie niniejszego Statutu obejmuje następujące zbrodnie:

- (a) zbrodnię ludobójstwa;
- (b) zbrodnie przeciwko ludzkości;
- (c) zbrodnie wojenne;
- (d) zbrodnię agresji.

2. Trybunał wykonuje jurysdykcję w odniesieniu do zbrodni agresji, gdy tylko zostanie przyjęte postanowienie zgodnie z artykułami 121 i 123 definiujące tę zbrodnię oraz określające warunki wykonywania przez Trybunał jurysdykcji w odniesieniu do tej zbrodni. Powyższe postanowienie powinno być zgodne z odpowiednimi postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 6 **Ludobójstwo**

Dla celów niniejszego Statutu "ludobójstwo" oznacza którykolwiek z następujących czynów, dokonany z zamiarem zniszczenia w całości lub części grupy narodowej, etnicznej, rasowej lub religijnej, takich jak:

- (a) zabójstwo członków grupy,
- (b) spowodowanie poważnego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia psychicznego członków grupy;
- (c) rozmyślne stworzenie dla grupy warunków życia, obliczonych na spowodowanie ich całkowitego lub częściowego zniszczenia fizycznego;
- (d) stosowanie środków, które mają na celu wstrzymanie urodzin w obrębie grupy;
- (e) przymusowe przekazywanie dzieci członków grupy do innej grupy.

Artykuł 7 **Zbrodnie przeciwko ludzkości**

1. Dla celów niniejszego Statutu "zbrodnie przeciwko ludzkości" oznacza którykolwiek z następujących czynów, popełniony w ramach rozległego lub systematycznego, świadomego ataku skierowanego przeciwko ludności cywilnej:

- (a) zabójstwo;
- (b) eksterminacja;

- (c) niewolnictwo;
- (d) deportacja lub przymusowe przemieszczanie ludności;
- (e) uwięzienie lub inne dotkliwe pozbawienie wolności fizycznej z naruszeniem podstawowych reguł prawa międzynarodowego;

(f) tortury;

(g) zgwałcenie, niewolnictwo seksualne, przymusowa prostytutka, wymuszona ciąża, przymusowa sterylizacja oraz jakiegokolwiek inne formy przemocy seksualnej porównywalnej wagi;

(h) prześladowanie jakiejkolwiek możliwej do zidentyfikowania grupy lub zbiorowości z powodów politycznych, rasowych, narodowych, etnicznych, kulturowych, religijnych, płci (gender) w rozumieniu ustępu 3, lub z innych powodów powszechnie uznanych za niedopuszczalne na podstawie prawa międzynarodowego, w związku z jakimkolwiek czynem, do którego odnosi się w niniejszy ustęp lub z jakiegokolwiek zbrodnią objętą jurysdykcją Trybunału;

(i) wymuszone zaginięcia osób;

(j) zbrodnie apartheidu;

(k) inne nieludzkie czyny o podobnym charakterze celowo powodujące ogromne cierpienie lub poważne uszkodzenie ciała albo zdrowia psychicznego lub fizycznego.

2. W rozumieniu ustępu 1:

(a) "Atak skierowany przeciwko ludności cywilnej" oznacza sposób działania, polegający na wielokrotnym dopuszczaniu się czynów opisanych w ustępie 1 skierowanych przeciwko ludności cywilnej, podjęty stosownie do lub dla wsparcia polityki państwowej lub organizacyjnej zakładającej dokonanie takiego ataku;

(b) "Eksterminacja" obejmuje celowe stworzenie takich warunków życia, inter alia, pozbawienie dostępu do jedzenia i opieki medycznej, które są obliczone na wyniszczenie części ludności;

(c) "Niewolnictwo" oznacza realizowanie niektórych lub wszystkich uprawnień związanych z prawem własności w stosunku do człowieka oraz obejmuje realizację tych uprawnień w zakresie handlu ludźmi, a w szczególności kobietami i dziećmi;

(d) "Deportacja lub przymusowe przemieszczanie ludności" oznacza zmuszenie ludzi do zmiany ich zgodnego z prawem miejsca zamieszkania połączone z wydaleniem lub innymi przymusowymi działaniami, bez podstawy w prawie międzynarodowym;

(e) "Tortury" oznaczają celowe zadawanie dotkliwego bólu lub cierpienia, fizycznego bądź psychicznego, jakiejkolwiek osobie będącej pod opieką lub pod kontrolą oskarżonego. Termin ten nie obejmuje bólu i cierpienia wynikających jedynie ze zgodnych z prawem sankcji, nieodłącznie związanych z tymi sankcjami lub wywołanych przez nie przypadkowo;

(f) "Wymuszona ciąża" oznacza bezprawne uwięzienie kobiety, której zajście w ciążę nastąpiło na skutek przemocy, z zamiarem wpłynięcia na skład etniczny jakiejkolwiek grupy ludności lub dokonania innych poważnych naruszeń prawa międzynarodowego. Niniejsza definicja w żadnym razie nie może być rozumiana jako naruszająca prawo krajowe dotyczące ciąży;

(g) "Prześladowanie" oznacza celowe i dotkliwe, sprzeczne z prawem międzynarodowym, pozbawianie podstawowych praw jakiejkolwiek grupy lub wspólnoty z powodu jej tożsamości;

(h) "Zbrodnie apartheidu" oznacza niehumanitarne działania o charakterze podobnym do opisanych w ustępie 1, dokonane w ramach zinstytucjonalizowanego ustroju ukierunkowanego na systematyczny ucisk oraz przewagę jednej grupy rasowej nad jakąkolwiek inną grupą lub grupami rasowymi, oraz dokonane w zamiarze utrzymania tego ustroju;

(i) "Wymuszone zaginięcia osób" oznaczają zatrzymanie, aresztowanie lub porwanie ludzi przez lub za upoważnieniem, pomocą, lub milczącą zgodą Państwa lub organizacji

politycznej a następnie odmowę przyznania faktu tego pozbawienia wolności lub odmowę przekazania informacji dotyczących losu i miejsca pobytu tych ludzi, z zamiarem pozbawienia ich ochrony prawnej przez dłuższy okres czasu.

3. Dla celów niniejszego Statutu przyjmuje się, że pojęcie “płeć” (gender) odnosi się do dwóch płci: męskiej i żeńskiej, w kontekście społecznym. Pojęcie “płeć” (gender) nie ma żadnego innego znaczenia od wskazanego powyżej.

Artykuł 8

Zbrodnie wojenne

1. Trybunał posiada jurysdykcję w odniesieniu do zbrodni wojennych, w szczególności popełnionych w ramach realizacji planu lub polityki albo kiedy zbrodnie te są popełniane na szeroką skalę.

2. Dla celów niniejszego Statutu “zbrodnie wojenne” oznaczają:

(a) poważne naruszenia konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r., mianowicie jakiegokolwiek z wymienionych poniżej działań skierowanych przeciwko ludziom lub dobrom chronionym na podstawie postanowień odpowiedniej konwencji genewskiej:

- (i) zamierzone zabójstwo;
- (ii) tortury lub niehumanitarne traktowanie, w tym eksperymenty biologiczne;
- (iii) umyślne sprawianie wielkich cierpień albo ciężkich uszkodzeń ciała i zdrowia;
- (iv) dokonywanie bezprawnie i samowolnie poważnych zniszczeń i przywłaszczania mienia, nie usprawiedliwione koniecznością wojkową;
- (v) zmuszanie jeńców wojennych lub innych chronionych osób do służby w siłach zbrojnych mocarstwa nieprzyjacielskiego;
- (vi) umyślne pozbawianie jeńców wojennych lub innych chronionych osób prawa do rzetelnego procesu prowadzonego w normalnym trybie;
- (vii) bezprawna deportacja lub przesiedlenie lub bezprawne pozbawianie wolności;
- (viii) branie zakładników.

(b) inne poważne naruszenia praw i zwyczajów prawa międzynarodowego mających zastosowanie do konfliktów zbrojnych o międzynarodowym charakterze, mianowicie:

- (i) zamierzone kierowanie ataków przeciwko ludności cywilnej lub osobom cywilnym nie biorącym bezpośredniego udziału w działaniach wojennych;
- (ii) zamierzone kierowanie ataków na obiekty cywilne czyli obiekty nie będące celami wojskowymi;
- (iii) zamierzone kierowanie ataków na personel, instalacje, materiały, oddziały lub pojazdy związane z pomocą humanitarną lub misjami pokojowymi działającymi w oparciu o Kartę Narodów Zjednoczonych tak długo, jak są one uprawnione do ochrony przysługującej osobom cywilnym i obiektom cywilnym na podstawie międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych;
- (iv) zamierzone przeprowadzanie ataku, ze świadomością, iż atak ten spowoduje przypadkową utratę życia lub zranienie osób cywilnych lub szkodę w obiektach cywilnych lub rozległą, długotrwałą i poważną szkodę w środowisku naturalnym, które byłyby wyraźnie nadmierne w stosunku do konkretnej, bezpośredniej i całkowitej spodziewanej korzyści wojskowej;
- (v) atakowanie lub bombardowanie, przy użyciu jakichkolwiek środków, bezbronnych miast, wsi, domów mieszkalnych i budowli nie będących celami wojskowymi;
- (vi) zabijanie lub zranienie nieprzyjaciela, który złożywszy broń lub nie mając już środków obrony, zdał się na łaskę;
- (vii) bezpodstawne używanie flagi rozjemczej lub sztandaru lub oznak wojskowych i munduru nieprzyjaciela lub Organizacji Narodów Zjednoczonych, jak również oznak rozróżniających ustanowionych przez konwencje genewskie, skutkujące śmiercią lub poważnym zranieniem osoby;

- (viii) przesiedlanie, bezpośrednio lub pośrednio, przez mocarstwo okupujące, części własnej ludności cywilnej na terytorium okupowane lub deportacja albo przesiedlanie całości lub części ludności cywilnej zamieszkałej na terytorium okupowanym w ramach tego terytorium lub poza nie;
- (ix) zamierzone kierowanie ataków na budynki przeznaczone na cele religijne, edukacyjne, artystyczne, naukowe lub charytatywne, pomniki historyczne, szpitale oraz miejsca, gdzie gromadzeni są ranni i chorzy, pod warunkiem, że nie są one celami wojskowymi;
- (x) poddawanie osób, które są w mocy strony przeciwnej, okaleczeniom fizycznym lub wszelkiego rodzaju eksperymentom medycznym lub naukowym, które nie są usprawiedliwione ani działaniem w interesie tej osoby, ani leczeniem medycznym, stomatologicznym lub szpitalnym, a które powodują śmierć lub poważne zagrożenie zdrowia tej osoby lub osób;
- (xi) podstępne zabijanie lub ranienie osób, należących do ludności lub wojsk nieprzyjaciela;
- (xii) ogłaszanie, że nikomu nie będzie darowane życie;
- (xiii) niszczenie lub zagarnianie własności nieprzyjaciela, z wyjątkiem przypadków, gdy takiego zniszczenia lub zagarnięcia wymaga konieczność wojenna;
- (xiv) ogłaszanie praw i roszczeń obywateli strony przeciwnej za wygaśnięcie, zawieszone lub niedopuszczalne do dochodzenia przed sądem;
- (xv) zmuszanie obywateli strony przeciwnej do uczestnictwa w działaniach wojennych skierowanych przeciwko ich krajowi, nawet gdy pozostawali oni w służbie strony wojującej przed rozpoczęciem wojny;
- (xvi) wydawanie na łup miast lub miejsc, nawet zdobytych szturmem;
- (xvii) używanie trucizny lub zatrutej broni;
- (xviii) używanie gazów duszących, trujących lub innych oraz wszelkich podobnych cieczy, materiałów i urządzeń;
- (xix) stosowanie pocisków, które z łatwością rozszerzają się lub splaszczą w ciele człowieka, takich jak pociski z twardą łuską, która nie pokrywa w całości rdzenia lub jest ponacinana;
- (xx) stosowanie broni, pocisków i materiałów, oraz sposobów prowadzenia wojny, które z natury rzeczy powodują zbędne szkody lub nadmierne cierpienia, lub które ze swej istoty stanowią naruszenie międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych, pod warunkiem, że taka broń, pociski i materiały a także sposoby prowadzenia wojny są objęte całkowitym zakazem i są wymienione w aneksie do niniejszego Statutu w wyniku poprawki przyjętej zgodnie z odpowiednimi postanowieniami artykułów 121 i 123;
- (xxi) dopuszczanie się zamachów na godność osobistą, a w szczególności traktowanie poniżające i upokarzające;
- (xxii) dopuszczanie się zgwałcenia, niewolnictwa seksualnego, przymusowej prostytucji, wymuszonej ciąży w rozumieniu artykułu 7, ustęp 2 (f), przymusowej sterylizacji oraz innych form przemocy seksualnej również stanowiących poważne naruszenie konwencji genewskich;
- (xxiii) używanie osób cywilnych lub innych chronionych osób do ochraniań swą obecnością punktów, obszarów lub sił wojskowych przed działaniami wojskowymi;
- (xxiv) zamierzone kierowanie ataków na budynki, materiały, oddziały medyczne i środki transportu oraz personel używający znaków odróżniających ustanowionych przez konwencje genewskie zgodnie z prawem międzynarodowym;
- (xxv) zamierzone głodzenie osób cywilnych jako metoda prowadzenia działań wojennych poprzez pozbawianie tych osób środków niezbędnych do życia, w tym

umyślne pozbawianie racji żywnościowych przewidzianych w konwencjach genewskich;

(xxvi) wcielanie lub werbowanie dzieci poniżej piętnastego roku życia do narodowych sił zbrojnych lub faktyczne używanie ich w działaniach zbrojnych;

(c) W przypadku wybuchu konfliktu zbrojnego nie mającego charakteru międzynarodowego, poważne naruszenia artykułu 3, wspólnego dla czterech konwencji genewskich, mianowicie następujące czyny popełnione wobec osób nie biorących bezpośredniego udziału w działaniach wojennych, włącznie z członkami sił zbrojnych, którzy złożyli broń, oraz osób wyłączonych z walki na skutek choroby, ran, pozbawienia wolności lub z jakiegokolwiek innego powodu:

- (i) zamachy na życie i nietykalność cielesną, a w szczególności zabójstwa we wszelkiej postaci, okaleczenia, okrutne traktowanie i tortury;
- (ii) zamachy na godność osobistą, a w szczególności poniżające i upokarzające traktowanie;
- (iii) branie zakładników;
- (iv) skazywanie i wykonywanie egzekucji bez uprzedniego wyroku, wydanego przez sąd należycie ukonstytuowany i dający gwarancje procesowe, które powszechnie uznane są za niezbędne.

(d) Ustęp 2 (c) ma zastosowanie do konfliktów zbrojnych, które nie mają charakteru międzynarodowego; nie ma więc zastosowania do wewnętrznych zamieszek i napięć, takich jak: buntury oraz odizolowane i sporadyczne akty przemocy lub inne działania o podobnym charakterze,

(e) Inne poważne naruszenia praw i zwyczajów prawa międzynarodowego mających zastosowanie do konfliktów zbrojnych, które nie mają charakteru międzynarodowego, mianowicie:

- (i) zamierzone kierowanie ataków przeciwko ludności cywilnej lub osobom cywilnym nie biorącym bezpośredniego udziału w działaniach wojennych;
- (ii) zamierzone kierowanie ataków na budynki, materiały, oddziały medyczne i środki transportu oraz personel używający znaków odróżniających ustanowionych przez konwencje genewskie zgodnie z prawem międzynarodowym;
- (iii) zamierzone kierowanie ataków na personel, instalacje, materiały, oddziały lub pojazdy związane z pomocą humanitarną lub misjami pokojowymi działającymi w oparciu o Kartę Narodów Zjednoczonych tak długo, jak są one uprawnione do ochrony przysługującej osobom cywilnym i obiektom cywilnym na podstawie międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych;
- (iv) zamierzone kierowanie ataków na budynki przeznaczone na cele religijne, edukacyjne, artystyczne, naukowe lub charytatywne, pomniki historyczne, szpitale oraz miejsca, gdzie gromadzeni są ranni i chorzy, pod warunkiem, że nie są one celami wojskowymi;
- (v) wydawanie na łup miast lub miejsc, nawet zdobytych szturmem;
- (vi) dopuszczanie się zgwałcenia, niewolnictwa seksualnego, przymusowej prostytucji, wymuszonej ciąży w rozumieniu artykułu 7 ustęp 2 (f), przymusowej sterylizacji oraz innych form przemocy seksualnej również stanowiących poważne naruszenie artykułu 3 wspólnego czterech konwencji genewskich;
- (vii) wcielanie lub werbowanie dzieci poniżej piętnastego roku życia do sił zbrojnych lub używanie ich w działaniach zbrojnych;
- (viii) zarządzanie przesiedleń ludności cywilnej z powodów związanych z konfliktem zbrojnym, chyba, że wymaga tego potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa ludności cywilnej lub jest to podyktowane koniecznością wojсковą;

- (ix) podstępne zabijanie lub ranienie walczącego nieprzyjaciela;
- (x) ogłaszanie, że nikomu nie będzie darowane życie;
- (xi) poddawanie osób, które są w mocy strony przeciwnej, okaleczeniom fizycznym lub wszelkiego rodzaju eksperymentom medycznym lub naukowym, które nie są usprawiedliwione ani działaniem w interesie tej osoby, ani leczeniem medycznym, stomatologicznym lub szpitalnym, a które powodują śmierć lub poważne zagrożenie zdrowia tej osoby lub osób;
- (xii) niszczenie lub zagarnianie własności nieprzyjaciela, z wyjątkiem przypadków, gdy takiego zniszczenia lub zagarnięcia wymaga konieczność wojenna;

(f) Ustęp 2 (e) ma zastosowanie do konfliktów zbrojnych, które nie mają charakteru międzynarodowego; nie ma więc zastosowania do wewnętrznych zamieszek i napięć, takich jak: bunt, oraz odizolowane i sporadyczne akty przemocy lub inne działania o podobnym charakterze. Ma natomiast zastosowanie do konfliktów zbrojnych, mających miejsce na terytorium Państwa, gdzie toczy się przedłużający się konflikt zbrojny między władzami państwowymi a zorganizowanymi, zbrojnymi ugrupowaniami lub pomiędzy takimi ugrupowaniami,

3. Żadne z postanowień ustępu 2 (c) i (e) nie narusza odpowiedzialności Rządu za utrzymanie lub przywrócenie prawa i porządku w Państwie oraz obronę jedności i integralności terytorialnej Państwa przy użyciu usprawiedliwionych środków.

Artykuł 9

Elementy definicji zbrodni

1. Elementy definicji zbrodni stanowią pomoc dla Trybunału w interpretacji i stosowaniu artykułu 6, 7 i 8. Przyjmowane są większością dwóch trzecich głosów członków Zgromadzenia Państw Stron.

2. Poprawki do elementów definicji zbrodni mogą zostać zgłoszone przez:

- (a) każde Państwo Stronę;
- (b) sędziów, o ile za poprawką opowiedziała się bezwzględna większość spośród nich;
- (c) prokuratora.

Poprawki przyjmuje Zgromadzenie Państw Stron większością dwóch trzecich głosów.

3. Elementy definicji zbrodni i poprawki do nich winny być zgodne z mniejszym Statutem.

Artykuł 10

Żadne z postanowień niniejszej Części nie może być interpretowane jako ograniczające lub naruszające w jakikolwiek sposób istniejące i rozwijające się zasady prawa międzynarodowego dla celów innych niż niniejszy Statut.

Artykuł 11

Jurysdykcja *ratione temporis*

1. Jurysdykcją Trybunału objęte są wyłącznie zbrodnie popełnione po wejściu w życie niniejszego Statutu.

2. Jeżeli Państwo stanie się stroną Statutu po jego wejściu w życie, Trybunał może wykonywać swoją jurysdykcję jedynie w odniesieniu do zbrodni popełnionych po wejściu w życie Statutu w stosunku do tego Państwa, chyba, że Państwo to złożyło deklarację na podstawie artykułu 12 ustęp 3.

Artykuł 12

Przesłanki wykonywania jurysdykcji

1. Państwo, które staje się stroną Statutu, uznaje tym samym jurysdykcję Trybunału w odniesieniu do zbrodni wymienionych w artykule 5.

2. W przypadku określonym w artykule 13 ustęp (a) lub (c), Trybunał może wykonywać jurysdykcję, jeżeli jedno lub więcej spośród następujących Państw jest Państwem Stroną niniejszego Statutu, lub uznało jurysdykcję Trybunału w trybie wskazanym w ustępie 3:

(a) Państwo, na terytorium którego został popełniony czyn, lub - jeżeli zbrodnia została popełniona na pokładzie statku wodnego lub powietrznego - Państwo rejestracji statku wodnego lub powietrznego;

(b) Państwo, którego obywatelem jest osoba oskarżona o popełnienie zbrodni.

3. Jeżeli zgodnie z ustępem 2 wymagane jest uznanie jurysdykcji Trybunału przez Państwo, które nie jest stroną Statutu, Państwo to może, w drodze deklaracji złożonej Sekretarzowi, uznać jurysdykcję Trybunału w odniesieniu do danej zbrodni. Państwo uznające jurysdykcję winno zgodnie z Częścią IX podjąć współpracę z Trybunałem bez zwłoki i bez zastrzeżeń.

Artykuł 13

Wykonywanie jurysdykcji

Trybunał może wykonywać jurysdykcję zgodnie z postanowieniami niniejszego Statutu w odniesieniu do zbrodni wymienionych w artykule 5, jeżeli:

(a) sytuacja, wskazująca na popełnienie jednej lub więcej zbrodni, zostanie przedstawiona Prokuratorowi przez Państwo Stronę w trybie artykułu 14;

(b) sytuacja, wskazująca na popełnienie jednej lub więcej zbrodni, zostanie przedstawiona Prokuratorowi przez Radę Bezpieczeństwa, działającą na podstawie Rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych; lub

(c) postępowanie przygotowawcze w odniesieniu do takiej zbrodni zostało wszczęte przez Prokuratora na podstawie artykułu 15,

Artykuł 14

Przedstawienie sytuacji przez Państwo Stronę

1. Państwo może przedstawić Prokuratorowi sytuację, wskazującą na popełnienie jednej lub więcej zbrodni objętych jurysdykcją Trybunału, żądając od Prokuratora wstępnego zbadania sprawy w celu ustalenia, czy należy postawić zarzut popełnienia tych zbrodni konkretnej osobie lub większej liczbie osób.

2. W miarę możliwości, przedstawienie winno wskazywać odpowiednie okoliczności sprawy i powinno być poparte dokumentami, które są dostępne Państwu przedstawiającemu sytuację.

Artykuł 15

Prokurator

1. Prokurator może *proprio motu* dokonać wstępnego zbadania sprawy na podstawie informacji o zbrodniach podlegających jurysdykcji Trybunału.

2. Prokurator bada wiarygodność otrzymanej informacji. W tym celu może żądać dodatkowych informacji od Państw, organów Narodów Zjednoczonych, organizacji międzyrządowych lub pozarządowych i innych wiarygodnych źródeł, które uważa za właściwe, i może zapoznawać się z pisemnymi lub ustnymi zeznaniami w siedzibie Trybunału.

3. Jeżeli Prokurator uzna, że istnieje uzasadniona podstawa do prowadzenia postępowania przygotowawczego, składa do Izby Przygotowawczej wniosek o upoważnienie do wszczęcia tego postępowania wraz z zebranymi w sprawie materiałami, na których wniosek jest oparty. Pokrzywdzeni mogą składać oświadczenia do Izby Przygotowawczej zgodnie z Regułami Procesowymi i Dowodowymi.

4. Jeżeli po rozpoznaniu wniosku i dołączonych materiałów Izba Przygotowawcza uzna, że istnieje uzasadniona podstawa do wszczęcia postępowania przygotowawczego, i że sprawa wydaje się być objęta jurysdykcją Trybunału, Izba udziela upoważnienia do wszczęcia tego postępowania, bez przesądzania późniejszego rozstrzygnięcia Trybunału co do jurysdykcji i dopuszczalności sprawy.

5. Odmowa udzielenia upoważnienia do wszczęcia postępowania przygotowawczego przez Izbę Przygotowawczą nie wyklucza możliwości złożenia przez Prokuratora kolejnego wniosku w oparciu o nowe fakty lub dowody odnoszące się do tego samego stanu faktycznego.

6. Jeżeli po wstępnym zbadaniu sprawy przewidzianym w ustępach 1 i 2 Prokurator stwierdzi, że przedstawiona informacja nie stanowi uzasadnionej podstawy do wszczęcia postępowania przygotowawczego, informuje o tym zawiadamiających. Nie pozbawia to jednak Prokuratora możliwości badania dalszych przedstawianych mu informacji odnoszących się do tego samego stanu faktycznego, w świetle nowych faktów lub dowodów.

Artykuł 16

Odroczenie wszczęcia i zawieszenie postępowania przygotowawczego

Nie można wszcząć ani prowadzić postępowania przygotowawczego na podstawie niniejszego Statutu przez okres 12 miesięcy od chwili zwrócenia się do Trybunału z takim wnioskiem przez Radę Bezpieczeństwa, działającą w oparciu o rezolucję podjętą na mocy Rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych; wniosek może zostać ponowiony przez Radę na tych samych warunkach.

Artykuł 17

Przesłanki dopuszczalności

1. Mając na względzie ustęp 10 Preambuły i artykuł 1, Trybunał orzeka, że sprawa jest niedopuszczalna, jeżeli:

(a) sprawa jest przedmiotem postępowania karnego w Państwie, do którego jurysdykcji sprawa ta należy, chyba, że Państwo to nie wyraża woli lub jest niezdolne do rzeczywistego przeprowadzenia postępowania karnego;

(b) w sprawie było prowadzone postępowanie przygotowawcze w Państwie, do którego jurysdykcji sprawa ta należy i Państwo to postanowiło zaniechać wniesienia oskarżenia przeciwko osobie podejrzanej, chyba że decyzja taka została spowodowana brakiem woli lub niezdolnością tego Państwa do rzeczywistego ścigania;

(c) osoba podejrzana została już osądzona z powodu czynu, będącego przedmiotem skargi, i rozprawa przed Trybunałem jest niedopuszczalna na podstawie artykułu 20 ustęp 3;

(d) waga sprawy nie usprawiedliwia dalszego działania Trybunału.

2. W celu ustalenia braku woli w danej sprawie, Trybunał bierze pod uwagę, czy mając na względzie zasady rzetelnego procesu uznane w prawie międzynarodowym, występuje jedna lub więcej spośród następujących okoliczności:

(a) postępowanie zostało wszczęte lub toczy się albo decyzja krajowa została podjęta w celu uchronienia osoby podejrzanej od odpowiedzialności karnej za zbrodnie objęte jurysdykcją Trybunału, wymienione w artykule 5;

(b) miała miejsce nieusprawiedliwiona zwłoka w prowadzeniu postępowania, która w świetle okoliczności danej sprawy nie da się pogodzić z zamiarem wymierzenia sprawiedliwości osobie podejrzanej;

(c) postępowanie nie było, lub nie jest prowadzone w sposób niezawisły lub bezstronny ani też nie było ani nie jest prowadzone w sposób, który w świetle okoliczności danej sprawy da się pogodzić z zamiarem wymierzenia sprawiedliwości osobie podejrzanej.

3. W celu stwierdzenia niezdolności w danej sprawie, Trybunał bierze pod uwagę, czy na skutek całkowitego lub znacznego rozpadu lub nieosiągalności krajowego wymiaru sprawiedliwości Państwo nie jest w stanie ująć oskarżonego bądź uzyskać niezbędnych dowodów i zeznań lub w inny sposób jest niezdolne do prowadzenia postępowania.

Artykuł 18

Wstępne orzeczenie o dopuszczalności

1. Jeżeli sytuacja została przedstawiona Trybunałowi na podstawie artykułu 13 (a) i Prokurator uznał, że istnieje uzasadniona podstawa do wszczęcia postępowania przygotowawczego lub Prokurator wszczął to postępowanie zgodnie z artykułami 13 (c) i 15, Prokurator zawiadamia wszystkie Państwa Strony, jak również te Państwa, które w świetle dostępnych informacji sprawowałyby jurysdykcję w stosunku do danych zbrodni. Prokurator może zawiadomić te Państwa w sposób poufny, i jeżeli uzna to za konieczne dla ochrony osób, zapobieżenia zniszczeniu dowodów i zapobieżenia ukrywaniu się osób, może ograniczyć zakres informacji udzielonej Państwu.

2. W ciągu miesiąca od otrzymania zawiadomienia, Państwo może poinformować Trybunał, że toczy się, lub toczyło się postępowanie przygotowawcze przeciwko jego obywatelom lub innym osobom objętym jego jurysdykcją z powodu czynów, które mogą stanowić zbrodnie wymienione w artykule 5, i które mają związek z informacjami udostępnionymi Państwu w zawiadomieniu. Prokurator odstępuje temu Państwu, na jego wniosek prowadzenie postępowania przygotowawczego przeciwko tym osobom, chyba że na wniosek Prokuratora Izba Przygotowawcza postanowi upoważnić Prokuratora do prowadzenia postępowania przygotowawczego.

3. Odstąpienie Państwu postępowania przygotowawczego podlega ponownemu badaniu przez Prokuratora po upływie sześciu miesięcy od daty odstąpienia oraz w razie istotnej zmiany okoliczności wskazujących na brak woli lub możliwości rzeczywistego przeprowadzenia postępowania przygotowawczego przez to Państwo.

4. Zainteresowanemu Państwu oraz Prokuratorowi przysługuje odwołanie od orzeczenia Izby Przygotowawczej do Izby Odwoławczej stosownie do artykułu 82 ustęp 2. Odwołanie może zostać rozpoznane w trybie przyspieszonym.

5. Jeżeli Prokurator odstąpił Państwu postępowanie przygotowawcze na podstawie ustępu 2, może żądać od zainteresowanego Państwa okresowego przedstawiania informacji na temat postępu w prowadzeniu tego postępowania i wniesionych aktów oskarżenia. Państwa Strony udzielają odpowiedzi na takie żądania bez nieuzasadnionej zwłoki.

6. W trakcie rozpoznawania sprawy przez Izbę Przygotowawczą oraz w razie odstąpienia przez Prokuratora postępowania przygotowawczego na podstawie niniejszego artykułu, Prokurator może wyjątkowo ubiegać się o upoważnienie go przez Izbę Przygotowawczą do przeprowadzenia niezbędnych czynności śledczych w celu zabezpieczenia dowodów, jeżeli istnieje niepowtarzalna możliwość uzyskania istotnych dowodów albo poważne niebezpieczeństwo, że dowody te nie będą dostępne w późniejszym czasie.

7. Państwo, które odwołało się od orzeczenia Izby Przygotowawczej na podstawie tego artykułu, może wnieść sprzeciw wobec dopuszczalności sprawy na podstawie artykułu 19, powołując się na nowe ważne fakty lub istotną zmianę okoliczności sprawy.

Artykuł 19

Sprzeciw wobec jurysdykcji Trybunału lub dopuszczalności sprawy.

1. Trybunał bada, czy wniesiona sprawa podlega jego jurysdykcji. Trybunał może z urzędu stwierdzić dopuszczalność sprawy na podstawie artykułu 17.

2. Sprzeciw wobec dopuszczalności sprawy w oparciu o przesłanki z artykułu 17 lub sprzeciw wobec jurysdykcji Trybunału może być wniesiony przez:

(a) oskarżonego lub osobę w stosunku do której wydano nakaz aresztowania lub wezwanie do stawienia się na podstawie artykułu 58;

(b) Państwo, które ma jurysdykcję w danej sprawie z uwagi na to, że prowadzi lub prowadziło postępowanie karne w danej sprawie; lub

(c) Państwo, od którego wymagane jest uznanie jurysdykcji na podstawie artykułu 12.

3. Prokurator może żądać od Trybunału wydania orzeczenia w sprawie jurysdykcji lub dopuszczalności. W postępowaniu dotyczącym jurysdykcji lub dopuszczalności

podmioty, które przedstawiły sytuację na podstawie artykułu 13, jak również pokrzywdzeni mogą przedłożyć Trybunałowi swoje uwagi.

4. Sprzeciw wobec dopuszczalności sprawy lub jurysdykcji Trybunału może być wniesiony tylko raz przez każdą z osób lub Państw wymienionych w ustępie 2. Sprzeciw powinien zostać złożony przed rozpoczęciem lub w chwili rozpoczęcia rozprawy. W wyjątkowych okolicznościach Trybunał może udzielić zezwolenia na wniesienie sprzeciwu więcej niż raz albo po rozpoczęciu rozprawy. Sprzeciw wobec dopuszczalności sprawy wniesiony w chwili rozpoczęcia rozprawy lub w terminie późniejszym za pozwoleniem Trybunału może być oparty jedynie na postanowieniu zawartym w artykule 17, ustęp 1 (c).

5. Państwo wymienione w ustępie 2 (b) i (c) powinno wnieść sprzeciw przy pierwszej możliwej okazji.

6. Przed zatwierdzeniem zarzutów oskarżenia sprzeciwu wobec dopuszczalności sprawy lub jurysdykcji Trybunału wnosi się do Izby Przygotowawczej. Po zatwierdzeniu zarzutów oskarżenia wnosi się je do Izby Orzekającej. Od decyzji w sprawie jurysdykcji lub dopuszczalności przysługuje odwołanie do Izby Odwoławczej zgodnie z artykułem 82.

7. Jeżeli sprzeciw został wniesiony przez Państwo, o którym mowa w ustępie 2 (b) lub (c), Prokurator zawiesza śledztwo do czasu wydania przez Trybunał orzeczenia zgodnie z artykułem 17.

8. Do czasu wydania przez Trybunał stosownego orzeczenia Prokurator może starać się o upoważnienie go przez Trybunał do:

(a) podjęcia niezbędnych czynności śledczych, o których mowa w artykule 18 ustęp 6;

(b) odebrania oświadczeń lub zeznań od świadków lub dokończenie gromadzenia i badania dowodów, które rozpoczęło się przed wniesieniem sprzeciwu; i

(c) zapobieżenia, we współpracy z odpowiednimi Państwami, ukrywaniu się osób, w stosunku do których Prokurator złożył wniosek o wydanie nakazu aresztowania na podstawie artykułu 58.

9. Wniesienie sprzeciwu nie pozbawia skuteczności żadnej czynności dokonanej przez Prokuratora ani żadnej decyzji wydanej przez Trybunał przed złożeniem sprzeciwu.

10. Jeżeli Trybunał uznał, że sprawa jest niedopuszczalna na podstawie artykułu 17, Prokurator może złożyć wniosek o uchylenie decyzji, jeżeli jest przekonany, że ujawniły się nowe fakty, podważające podstawy wcześniejszego uznania sprawy za niedopuszczalną na podstawie artykułu 17.

11. Jeżeli Prokurator, mając na względzie przesłanki wymienione w artykule 17 odstępuje Państwu postępowanie przygotowawcze, może żądać, aby Państwo to udostępniło mu informacje na temat prowadzonego postępowania. Na wniosek Państwa informacja ta jest poufna. Jeżeli Prokurator następnie podejmie decyzję o wszczęciu postępowania przygotowawczego, zawiadamia o tym Państwo, któremu odstąpiono prowadzenie postępowania.

Artykuł 20

Ne bis in idem

1. O ile niniejszy Statut nie stanowi inaczej, nikt nie może być sądzony przez Trybunał za czyn będący zbrodnią, w związku z którą osoba ta została skazana lub uniewinniona przez Trybunał.

2. Nikt nie może być sądzony przez inny sąd za zbrodnie wymienione w artykule 5, w związku z którymi osoba ta została już skazana lub uniewinniona przez Trybunał.

3. Nikt, kto został już osądzony przez inny sąd za czyn opisany w artykule 6, 7 lub 8, nie może być sądzony przez Trybunał za ten sam czyn, chyba, że postępowanie przed innym sądem:

(a) było prowadzone w celu uchronienia danej osoby przed odpowiedzialnością karną za zbrodnie objęte jurysdykcją Trybunału; lub

(b) nie było prowadzone w sposób niezależny i bezstronny, stosownie do norm rzetelnego procesu uznanych przez prawo międzynarodowe, a w świetle okoliczności danej sprawy sposób jego prowadzenia wskazuje na brak zamiaru wymierzenia sprawiedliwości tej osobie.

Artykuł 21 **Prawo właściwe**

1. Trybunał stosuje:

(a) w pierwszej kolejności niniejszy Statut, elementy definicji zbrodni, reguły procesowe i dowodowe.

(b) w drugiej kolejności, odpowiednie traktaty oraz zasady i reguły prawa międzynarodowego, łącznie z uznanymi zasadami międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych;

(c) W razie braku (a) i (b) - ogólne zasady prawa wyinterpretowane przez Trybunał z praw krajowych różnych systemów prawnych świata, a we właściwych przypadkach - łącznie z prawem krajowym Państw, które same wykonywałyby jurysdykcję w stosunku do danej zbrodni, o ile zasady te nie są niezgodne z niniejszym Statutem, prawem międzynarodowym i uznanymi przez społeczność międzynarodową normami i standardami.

2. Trybunał może stosować zasady i reguły zgodnie z ich interpretacją zawartą w poprzednich orzeczeniach.

3. Stosowanie i interpretacja prawa na podstawie niniejszego artykułu muszą być zgodne z uznanymi przez społeczność międzynarodową prawami człowieka i pozbawione jakiegokolwiek negatywnego różnicowania opartego na podstawach takich jak płeć (*gender*) w rozumieniu artykułu 7 ustęp 3, wiek, rasa, kolor skóry, język, religia lub wierzenia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe, etniczne lub społeczne, majątek, urodzenie lub inny status.

Część III **Ogólne zasady prawa karnego** **Artykuł 22**

Nullum crimen sine lege

1. Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej na podstawie niniejszego Statutu, jeżeli jego czyn w chwili popełnienia nie stanowił zbrodni podlegającej jurysdykcji Trybunału.

2. Definicja zbrodni powinna być interpretowana dosłownie i nie może być rozszerzana w drodze analogii. W razie niejasności, definicja powinna być interpretowana na korzyść osoby podejrzanej, oskarżonej lub skazanej.

3. Niniejszy artykuł nie stoi na przeszkodzie uznania jakiegokolwiek zachowania za przestępstwo na podstawie prawa międzynarodowego, niezależnie od niniejszego Statutu.

Artykuł 23 *Nulla poena sine lege*

Osobie skazanej przez Trybunał może zostać wymierzona kara jedynie zgodnie z niniejszym Statutem.

Artykuł 24 **Zasada retroaktywności *ratione personae***

1. Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej na podstawie niniejszego Statutu za czyn popełniony przed wejściem w życie Statutu.

2. Jeżeli przed wydaniem prawomocnego wyroku w sprawie ma miejsce zmiana przepisów prawa, mających zastosowanie w danej sprawie, stosuje się prawo względniejsze dla osoby podejrzanej, oskarżonej lub skazanej.

Artykuł 25 **Indywidualna odpowiedzialność karna**

1. Jurysdykcja Trybunału określona Statutem ma zastosowanie do osób fizycznych.

2. Osoba, która popełniła zbrodnię objętą jurysdykcją Trybunału, ponosi indywidualnie odpowiedzialność karną i podlega karze na podstawie niniejszego Statutu.

3. Odpowiedzialności karnej i karze za zbrodnię objętą jurysdykcją Trybunału podlega na podstawie niniejszego Statutu osoba, która:

(a) popełnia taką zbrodnię sama, wspólnie z inną osobą albo za pośrednictwem innej osoby bez względu na to, czy ta inna osoba ponosi odpowiedzialność karną;

(b) zleca, namawia bądź nakłania do popełnienia takiej zbrodni, zarówno w przypadku jej dokonania jak i usiłowania;

(c) w celu ułatwienia popełnienia takiej zbrodni pomaga, nakłania bądź w inny sposób bierze udział w jej dokonaniu lub usiłowaniu, włącznie z dostarczeniem środków do jej popełnienia;

(d) w jakikolwiek inny sposób uczestniczy w dokonaniu lub usiłowaniu takiej zbrodni przez grupę osób działających ze wspólnym zamiarem. Takie uczestnictwo musi być zamierzone oraz musi:

(i) zostać podjęte w celu ułatwienia działalności przestępczej lub przestępczego celu grupy, jeżeli działalność lub cel obejmuje popełnienie zbrodni podlegającej jurysdykcji Trybunału; albo

(ii) zostać podjęte ze świadomością zamiaru popełnienia zbrodni przez grupę;

(e) w przypadku zbrodni ludobójstwa bezpośrednio i publicznie podżega do popełnienia ludobójstwa;

(f) usiłuje popełnić taką zbrodnię poprzez podjęcie działań rozpoczynających jej dokonanie, jednak do takiego dokonania nie dochodzi z powodów niezależnych od zamiaru osoby. Jednak osoba, która zaniecha wysiłków podjętych w celu popełnienia zbrodni lub w inny sposób zapobiega jej dokonaniu, nie podlega karze na mocy niniejszego Statutu, jeżeli osoba ta całkowicie i dobrowolnie odstępuje od przestępczego zamiaru.

4. Żadne z postanowień niniejszego Statutu odnoszących się do indywidualnej odpowiedzialności karnej nie ma wpływu na odpowiedzialność Państwa na podstawie prawa międzynarodowego.

Artykuł 26

Wyłączenie jurysdykcji wobec osób poniżej osiemnastego roku życia

Jurysdykcją Trybunału nie są objęte osoby, które nie ukończyły 18 roku życia w chwili popełnienia zarzucanej im zbrodni.

Artykuł 27

Irrelevantność pełnionej funkcji publicznej

1. Niniejszy Statut ma równe zastosowanie do wszystkich osób, bez jakichkolwiek różnic wynikających z pełnienia funkcji publicznej. W szczególności pełnienie funkcji głowy państwa czy szefa rządu, członka rządu czy parlamentu, wybieralnego przedstawiciela lub funkcjonariusza państwowego, w żadnym razie nie może zwolnić sprawcy od odpowiedzialności karnej przewidzianej niniejszym Statutem, ani nie może samo w sobie stanowić podstawy dla zmniejszenia wymiaru kary.

2. Immunitety i inne przywileje związane z pełnieniem funkcji publicznej danej osoby, przewidziane przez prawo krajowe lub międzynarodowe, nie stanowią przeszkody do wykonywania jurysdykcji Trybunału wobec takiej osoby.

Artykuł 28

Odpowiedzialność dowódców i innych przełożonych

W uzupełnieniu innych przesłanek odpowiedzialności karnej określonych niniejszym Statutem za zbrodnię objętą jurysdykcją Trybunału:

(a) dowódca wojskowy lub inna osoba działająca faktycznie jako dowódca wojskowy ponosi odpowiedzialność karną za zbrodnię objętą jurysdykcją Trybunału popełnione przez siły zbrojne pozostające pod jego rzeczywistym dowództwem i kontrolą,

bądź rzeczywistą władzą i kontrolą, na skutek niewykonywania przez niego należytej kontroli nad siłami zbrojnymi, jeżeli:

(i) tenże dowódca wojskowy lub inna osoba albo wiedziała, albo biorąc pod uwagę okoliczności w danym czasie, powinna była wiedzieć, że siły zbrojne popełniały czy zmierzały do popełnienia takich zbrodni, oraz

(ii) tenże dowódca wojskowy lub inna osoba nie podjęły wszystkich niezbędnych i rozsądnych środków będących w ich mocy w celu zapobieżenia lub powstrzymania od popełnienia takich zbrodni albo skierowania sprawy do właściwych organów postępowania karnego.

(b) w odniesieniu do stosunków zwierzchnictwa i podległości innych niż określone w ustępie (a), przełożony ponosi odpowiedzialność karną za zbrodnie objęte jurysdykcją Trybunału popełnione przez podwładnych znajdujących się pod jego faktyczną władzą i kontrolą, jeżeli doszło do nich na skutek niewykonywania przez niego należytej kontroli nad podwładnymi, jeżeli:

(i) przełożony wiedział albo świadomie zlekceważył informację, która wyraźnie wskazywała na to, że podwładni popełniali lub zmierzali do popełnienia takich zbrodni;

(ii) takie zbrodnie dotyczyły działalności objętej rzeczywistą odpowiedzialnością i kontrolą przełożonego; i

(iii) przełożony nie podjął wszystkich niezbędnych i rozsądnych środków pozostających w jego mocy w celu zapobieżenia lub powstrzymania od popełnienia takich zbrodni albo skierowania sprawy do właściwych organów postępowania karnego.

Artykuł 29

Wyłączenie przedawnienia

Zbrodnie objęte jurysdykcją Trybunału nie podlegają przedawnieniu.

Artykuł 30

Umyślność

1. O ile niniejszy Statut nie stanowi inaczej, osoba ponosi odpowiedzialność karną i podlega karze za zbrodnię objętą jurysdykcją Trybunału tylko wtedy, jeżeli świadomie i z zamiarem jej popełnienia realizuje znamiona zbrodni.

2. W rozumieniu mniejszego artykułu osoba działa z zamiarem jeżeli:

(a) w odniesieniu do czynu - osoba ta zmierza do jego popełnienia;

(b) w odniesieniu do skutku czynu - osoba ta zamierza wywołać taki skutek lub jest świadoma, że taki skutek nastąpi w normalnym następstwie zdarzeń.

3. W rozumieniu niniejszego artykułu "świadomość" oznacza wiedzę, że istnieje określona okoliczność albo że skutek nastąpi w normalnym następstwie zdarzeń. Pojęcie "świadomie" należy rozumieć odpowiednio.

Artykuł 31

Podstawy wyłączenia odpowiedzialności karnej

1. W uzupełnieniu innych podstaw wyłączenia odpowiedzialności karnej przewidzianych w niniejszym Statucie, osoba nie ponosi odpowiedzialności karnej, jeżeli w chwili popełnienia czynu:

(a) osoba ta cierpiała na chorobę psychiczną lub upośledzenie umysłowe, które wyłączały jej zdolność rozpoznania bezprawności lub znaczenia jej zachowania, bądź też zdolność pokierowania jej zachowaniem zgodnie z wymogami prawa;

(b) osoba ta była w stanie odurzenia, który wyłączał jej zdolność do rozpoznania bezprawności lub znaczenia jej zachowania, bądź zdolność pokierowania jej zachowaniem zgodnie z wymogami prawa, chyba że osoba ta dobrowolnie wprawiła się w stan odurzenia w takich okolicznościach, że wiedziała o tym, lub zlekceważyła ryzyko tego, że pod wpływem odurzenia prawdopodobnie popełni czyn stanowiący zbrodnię podlegającą jurysdykcji Trybunału;

(c) osoba ta działała w obronie własnej lub innej osoby lub, w przypadku zbrodni wojennych, w obronie własności niezbędnej dla jej przetrwania lub przetrwania innej osoby, lub własności, która jest niezbędna do wypełnienia misji wojskowej, przed bezpośrednim i bezprawnym użyciem siły, w sposób proporcjonalny do stopnia niebezpieczeństwa grożącego jej samej, innej osobie lub chronionej własności. Fakt, że osoba uczestniczyła w operacji obronnej prowadzonej przez siły zbrojne nie stanowi sam w sobie podstawy dla wyłączenia odpowiedzialności karnej przewidzianej w niniejszym punkcie;

(d) czyn, który stanowi zbrodnię podlegającą jurysdykcji Trybunału, został popełniony w wyniku przymusu spowodowanego groźbą bezpośredniego pozbawienia życia lub bezpośredniego ciężkiego uszkodzenia ciała wobec tej lub innej osoby, a osoba ta podjęła niezbędne i rozsądne działanie w celu usunięcia tej groźby, przy czym nie zamierzała ona spowodować szkody większej niż ta, której chciała uniknąć. Taka groźba może być albo:

(i) wywołana przez inną osobę; albo

(ii) wywołana przez inne okoliczności, nad którymi sprawca nie miał kontroli.

2. Trybunał orzeka o istnieniu podstaw wyłączenia odpowiedzialności karnej przewidzianych niniejszym Statutem w oparciu o konkretne okoliczności rozpatrywanej sprawy.

3. Na rozprawie Trybunał może uwzględnić inną podstawę wyłączenia odpowiedzialności karnej niż wymienione w ustępie 1, jeżeli da się ją wyprowadzić z prawa mającego zastosowanie w danej sprawie zgodnie z artykułem 21. Postępowanie dotyczące uwzględnienia takiej podstawy jest uregulowane w Regułach Procesowych i Dowodowych.

Artykuł 32

Błąd co do faktu i błąd co do prawa

1. Błąd co do faktu stanowi podstawę wyłączenia odpowiedzialności karnej tylko wtedy, gdy wyłącza umyślność.

2. Błąd co do prawa odnośnie tego czy określony rodzaj czynu stanowi zbrodnię podlegającą jurysdykcji Trybunału, nie stanowi podstawy wyłączenia odpowiedzialności karnej. Błąd co do prawa może jednak stanowić podstawę wyłączenia odpowiedzialności karnej, jeżeli wyłącza umyślność, albo w sytuacji przewidzianej w artykule 33.

Artykuł 33

Polecenia przełożonego i nakazy prawa

1. Popęlnienie przez sprawcę zbrodni podlegającej jurysdykcji Trybunału na skutek wykonania polecenia rządu albo przełożonego wojskowego lub cywilnego, nie zwalnia go od odpowiedzialności karnej, chyba że:

(a) na sprawcy ciążył prawny obowiązek wykonania polecenia rządu lub przełożonego;

(b) sprawca nie wiedział, że polecenia było bezprawne; i

(c) polecenie nie było oczywiście bezprawne.

2. W rozumieniu przepisów niniejszego artykułu polecenia popełnienia zbrodni ludobójstwa oraz zbrodni przeciwko ludzkości są oczywiście bezprawne.

Część IV

Skład i organizacja Trybunału

Artykuł 34

Organy Trybunału

Trybunał składa się następujących organów:

(a) Prezydium

(b) Wydział Odwoławczy, Wydział Orzekający i Wydział Przygotowawczy;

(c) Urząd Prokuratora;

(d) Sekretariat

Artykuł 35 **Kadra sędziowska**

1. Wszyscy sędziowie są wybierani jako członkowie Trybunału w pełnym wymiarze czasu i winni pozostawać do dyspozycji Trybunału od rozpoczęcia swojej kadencji.

2. Sędziowie wchodzący w skład Prezydium wykonują swoją funkcję w pełnym wymiarze czasu od momentu wyboru.

3. Jeśli uzasadnia to obciążenie Trybunału pracą, i po uzgodnieniu z innymi jego członkami, Prezydium może co pewien czas decydować, w jakim stopniu pozostali sędziowie będą wykonywać swoje obowiązki w pełnym wymiarze czasu. Ustalenia te nie mogą naruszać postanowień artykułu 40.

4. Sposób wynagradzania sędziów nie pełniących obowiązków w pełnym wymiarze czasu zostanie uregulowany zgodnie z artykułem 49.

Artykuł 36 **Kwalifikacje, nominacja i wybór sędziów**

1. Z zastrzeżeniem postanowień ustępu 2, Trybunał składa się z 18 sędziów.

2. (a) Prezydium, działając w imieniu Trybunału, może proponować zwiększenie liczby sędziów wymienionej w ustępie 1, wskazując powody, dla których jest to konieczne i uzasadnione. Sekretariat niezwłocznie przekazuje taką propozycję wszystkim Państwom-Stronom.

(b) Taka propozycja jest następnie rozważana na posiedzeniu Zgromadzenia Państw Stron zwołanym zgodnie z artykułem 112. Propozycja zostaje uznana za przyjętą, jeżeli zostanie zaakceptowana na posiedzeniu większością dwóch trzecich głosów członków Zgromadzenia Państw Stron i wchodzi w życie w terminie określonym przez Zgromadzenie Państw Stron.

(c) (i) Jeżeli propozycja zwiększenia liczby sędziów zostanie przyjęta zgodnie z punktem (b), wybór dodatkowych sędziów odbywa się na następnym posiedzeniu Zgromadzenia Państw Stron zgodnie z postanowieniami ustępów 3 do 8, i artykułu 37 ustęp 2

(ii) Jeżeli propozycja zwiększenia liczby sędziów zostanie przyjęta i wykonana zgodnie z punktem (b) i (c) (i). Prezydium może następnie w każdym czasie, jeżeli obciążenie pracą Trybunału to uzasadnia, proponować zmniejszenie liczby sędziów, przy czym liczba sędziów nie może zostać zmniejszona poniżej liczby wskazanej w ustępie 1. Propozycja jest rozpatrywana w trybie określonym w punkcie (a) i (b). W razie przyjęcia propozycji, liczba sędziów powinna być stopniowo zmniejszana w miarę upływu kadencji sędziów pełniących obowiązki, aż do momentu uzyskania wymaganej liczby sędziów.

3. (a) Sędziowie są wybierani spośród osób o wysokim poziomie moralnym, bezstronnych i uczciwych, posiadających kwalifikacje wymagane w ich Państwach ojczystych do sprawowania najwyższych stanowisk sądowych.

(b) Kandydat na sędziego Trybunału powinien:

(i) posiadać uznane kompetencje w dziedzinie prawa karnego i procedury karnej oraz odpowiednie doświadczenie nabyte w wyniku pełnienia funkcji sędziowskiej, prokuratorskiej, adwokackiej lub innej podobnej w postępowaniu karnym; lub

(ii) posiadać uznane kompetencje w odpowiednich dziedzinach prawa międzynarodowego, takich jak międzynarodowe prawo humanitarne i prawa człowieka oraz rozległą wiedzę prawniczą i związane z nią doświadczenie zawodowe przydatne w orzeczniczej pracy Trybunału.

(c) Kandydat na sędziego Trybunału musi odznaczać się doskonałą znajomością i umiejętnością posługiwania się przynajmniej jednym językiem roboczym Trybunału.

4. (a) Kandydatów na sędziego Trybunału może przedstawiać każde Państwo Strona Statutu, i winno to nastąpić albo:

(i) zgodnie z procedurą nominowania kandydatów do sprawowania najwyższych stanowisk sądowych w danym Państwie; albo

(ii) zgodnie z procedurą przewidzianą dla nominowania kandydatów do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości określoną w Statucie tego Trybunału. Do aktów nominacji należy dołączyć oświadczenie, wskazujące z niezbędną dokładnością, w jaki sposób kandydat spełnia wymogi określone w ustępie 3.

(b) Każde Państwo Strona może przedstawić jednego kandydata, który niekoniecznie musi być jego obywatelem, ale musi być obywatelem Państwa Strony.

(c) Zgromadzenie Państw Stron może, jeśli uzna to za wskazane, zdecydować o utworzeniu Komitetu Doradczego do spraw Nominacji. W takim przypadku skład i zakres obowiązków Komitetu określa Zgromadzenie Państw Stron.

5. Na potrzeby wyborów tworzy się dwie listy kandydatów:

Listę A zawierającą nazwiska kandydatów posiadających kwalifikacje określone w ustępie 3

(b) (i); i Listę B zawierającą nazwiska kandydatów posiadających kwalifikacje określone w ustępie 3 (b)

(ii). Kandydat posiadający wystarczające kwalifikacje przewidziane dla obu list, może wskazać listę, na której ma być umieszczone jego nazwisko. W czasie pierwszych wyborów do Trybunału przynajmniej dziewięciu sędziów winno być wybranych z listy A i co najmniej pięciu sędziów z listy B. Następne wybory są organizowane w taki sposób, aby w Trybunale utrzymać właściwą proporcję sędziów o kwalifikacjach z obu list.

6. (a) Sędziowie są wybierani w głosowaniu tajnym na posiedzeniu Zgromadzenia Państw Stron zwołanym w tym celu zgodnie z artykułem 112. Z zastrzeżeniem ustępu 7, osobami wybranymi na sędziów Trybunału będzie osiemnastu kandydatów, którzy otrzymają największą liczbę głosów przy udziale dwóch trzecich obecnych i głosujących Państw Stron.

(b) Jeżeli w pierwszym głosowaniu nie zostanie wybrana wystarczająca liczba sędziów, następne głosowania odbywają się w trybie przewidzianym w punkcie (a) aż do obsadzenia pozostałych miejsc.

7. Wśród sędziów nie może być więcej niż jeden obywatel tego samego państwa. Dla celów członkostwa Trybunału osobę, która może być uważana za obywatela więcej niż jednego państwa, uznaje się za obywatela tego państwa, w którym zwykle korzysta ona z praw obywatelskich i politycznych.

8. (a) Państwa Strony, dokonując wyboru sędziów, biorą pod uwagę potrzebę zapewnienia wśród członków Trybunału:

- (i) reprezentacji głównych systemów prawnych świata;
- (ii) sprawiedliwego podziału geograficznego; i
- (iii) sprawiedliwej reprezentacji sędziów płci żeńskiej i męskiej,

(b) Państwa Strony winny również uwzględnić potrzebę wybrania sędziów posiadających wiedzę prawniczą w specjalistycznych dziedzinach, obejmującą, między innymi wiedzę na temat przemocy wobec kobiet i dzieci.

9. (a) Z zastrzeżeniem punktu (b), sędziowie są wybierani na okres dziewięciu lat i, z zastrzeżeniem punktu (c) i artykułu 37 ustęp 2, nie mogą być wybrani повторно.

(b) W czasie pierwszych wyborów jedna trzecia spośród wybranych sędziów zostanie w drodze losowania wybrana na okres trzyletni; jedna trzecia spośród wybranych sędziów zostanie w drodze losowania wybrana na okres sześćoletni. Kadencja pozostałych wybranych sędziów trwa dziewięć lat.

(c) Sędzia wybrany na okres trzech lat zgodnie z punktem (b) może zostać wybrany ponownie na pełną kadencję.

10. Niezależnie od postanowień ustępu 9, sędzia wchodzący w skład Izby Orzekającej lub Izby Odwoławczej zgodnie z artykułem 39 kontynuuje wypełnianie obowiązków w celu zakończenia rozprawy lub postępowania odwoławczego, które rozpoczęło się przed tą Izbą.

Artykuł 37

Wakaty sędziowskie

1. W razie wakatu przeprowadza się wybory zgodnie z postanowieniami artykułu 36.

2. Sędzia wybrany w celu obsadzenia miejsca wakującego sprawuje swój urząd przez okres pozostający do zakończenia kadencji poprzednika i, jeśli okres ten wynosi trzy lata lub mniej, może być ponownie wybrany na pełną kadencję na podstawie artykułu 36.

Artykuł 38

Prezydium

1. Prezes jak również Pierwszy i Drugi Wiceprezes są wybierani przez sędziów bezwzględną większością głosów. Każdy z nich sprawuje swój urząd trzy lata lub do czasu zakończenia kadencji sędziowskiej, jeżeli upływa ona wcześniej. Prezes oraz Pierwszy i Drugi Wiceprezes mogą być wybrani ponownie tylko jeden raz.

2. Pierwszy Wiceprezes działa zamiast Prezesa w razie, gdy ten jest nieobecny lub został wyłączony. Drugi Wiceprezes działa zamiast Prezesa w razie, gdy zarówno Prezes, jak i Pierwszy Wiceprezes są nieobecni lub zostali wyłączeni.

3. Prezydium tworzy Prezes wraz z Pierwszym i Drugim Wiceprezesem. Prezydium jest odpowiedzialne za:

(a) prawidłowe administrowanie Trybunałem z wyjątkiem Urzędu Prokuratora; oraz

(b) inne zadania nałożone na nie w mniejszym Statucie.

4. Przy wypełnianiu swoich obowiązków na podstawie ustępu 3 (a) Prezydium współdziała z Urzędem Prokuratora i koordynuje z nim wykonywanie wszystkich zadań objętych wspólną odpowiedzialnością.

Artykuł 39

Izby

1. Niezwłocznie po wyborze sędziów Trybunał tworzy wydziały wymienione w artykule 34 ustęp (b). Wydział Odwoławczy składa się z Przewodniczącego i czterech innych sędziów; Wydział Orzekający z nie mniej niż sześciu sędziów i Wydział Przygotowawczy z nie mniej niż sześciu sędziów. Przydział sędziów do poszczególnych wydziałów powinien być oparty na charakterze funkcji każdego wydziału oraz kwalifikacjach i doświadczeniu sędziów wybranych do Trybunału w taki sposób, aby zapewnić każdemu wydziałowi odpowiednią wiedzę w dziedzinie prawa karnego, procedury karnej i prawa międzynarodowego. Wydział Orzekający i Wydział Przygotowawczy powinny składać się w przeważającej większości z sędziów posiadających doświadczenie w prowadzeniu rozpraw karnych.

2. (a) Funkcję orzeczniczą Trybunału w ramach wydziałów sprawują Izby.

b) (i) W skład Izby Odwoławczej wchodzi wszyscy sędziowie Wydziału Odwoławczego;

(ii) Funkcje Izby Orzekającej sprawuje trzech sędziów Wydziału Orzekającego;

(iv) Funkcje Izby Przygotowawczej sprawuje albo trzech sędziów Wydziału Przygotowawczego, albo jeden sędzia tego wydziału zgodnie z niniejszym Statutem

i Regulami Procesowymi i Dowodowymi,

c) Postanowienia niniejszego ustępu nie stoją na przeszkodzie równoczesnemu utworzeniu więcej niż jednej Izby Orzekającej czy Izby Przygotowawczej, jeżeli wymaga tego efektywne zarządzanie pracą Trybunału.

3. a) Sędziowie przydzieleni do Wydziału Orzekającego i Wydziału Przygotowawczego wykonują swoje funkcje w tych Wydziałach przez okres trzech lat, a dłużej jedynie do czasu zakończenia prowadzenia sprawy, której rozpatrywanie rozpoczęło się w danym Wydziale,

b) Sędziowie przydzieleni do Wydziału Odwoławczego sprawują swój urząd w tym wydziale przez całą swoją kadencję.

4. Sędziowie przydzieleni do Wydziału Odwoławczego sprawują swój urząd wyłącznie w tym Wydziale. Jednak żadne z postanowień niniejszego artykułu nie wyłącza możliwości czasowego skierowania sędziów z Wydziału Orzekającego do Wydziału Przygotowawczego lub odwrotnie, jeżeli Prezydium uzna, że wymaga tego efektywne zarządzanie pracą Trybunału. Jednakże w żadnym razie sędzia, który uczestniczył w postępowaniu przygotowawczym w danej sprawie, nie może zasiadać w Izbie Orzekającej rozpatrującej tę samą sprawę.

Artykuł 40

Niezawisłość sędziów

1. W sprawowaniu swoich funkcji sędziowie są niezawisli.

2. Sędziowie nie mogą wykonywać żadnej działalności, która by utrudniała pełnienie ich funkcji lub mogła podważać zaufanie do ich niezawisłości.

3. Sędziowie wykonujący swoje obowiązki w pełnym wymiarze czasu w siedzibie Trybunału nie mogą wykonywać żadnych innych zajęć o charakterze zawodowym.

4. Wszystkie kwestie dotyczące stosowania ustępu 2 i 3 są rozstrzygane bezwzględną większością głosów sędziów. Jeżeli sprawa dotyczy danego sędziego, nie bierze on udziału w podejmowaniu decyzji.

Artykuł 41

Wyłączenie sędziego

1. Prezydium na wniosek sędziego może wyłączyć go od wykonywania funkcji na podstawie niniejszego Statutu stosownie do postanowień zawartych w Regułach Procesowych i Dowodowych.

2. (a) Sędzia nie może brać udziału w sprawie, w której jego bezstronność mogłaby być poddana w wątpliwość na jakiejkolwiek podstawie. Sędzia zostaje wyłączony z postępowania w sprawie zgodnie z postanowieniami niniejszego ustępu, *inter alia*, jeżeli był on poprzednio zaangażowany w jakimkolwiek charakterze w rozpatrywaniu tej sprawy przez Trybunał lub na szczeblu krajowym brał udział w związanej z nią sprawie karnej przeciwko temu samemu podejrzanemu lub oskarżonemu. Sędzia zostaje również wyłączony na innych podstawach określonych w Regułach Procesowych i Dowodowych.

(b) Prokurator lub osoba, przeciwko której toczy się postępowanie, może żądać wyłączenia sędziego na podstawie niniejszego ustępu.

(c) Wszelkie kwestie związane z wyłączeniem sędziego są rozstrzygane przez sędziów bezwzględną większością głosów. Sędzia, którego dotyczy wniosek o wyłączenie, ma prawo przedłożyć swoje uwagi w tej sprawie, lecz nie bierze udziału w podejmowaniu decyzji.

Artykuł 42

Urząd Prokuratora

1. Urząd Prokuratora działa niezależnie jako odrębny organ Trybunału. Należy do niego przyjmowanie zawiadomień i innych informacji o zbrodniach podlegających jurysdykcji Trybunału, badanie tych zawiadomień i informacji oraz prowadzenie postępowania przygotowawczego. Członek Urzędu nie może przyjmować wskazówek z jakiegokolwiek zewnętrznego źródła ani kierować się nimi.

2. Na czele Urzędu stoi Prokurator. Prokurator posiada pełnię władzy w zakresie kierowania i administrowania Urzędem, włącznie z jego personelem, zapleczem technicznym i innymi jego zasobami. Prokuratorowi pomagają jeden lub dwóch Wiceprokuratorów, którzy mają prawo wykonywać każdą czynność zastrzeżoną do

kompetencji Prokuratora zgodnie z niniejszym Statutem. Prokurator i Wiceprokuratorzy nie mogą być obywatelami tego samego państwa. Sprawują oni swój urząd w pełnym wymiarze czasu.

3. Prokurator i Wiceprokuratorzy powinni być osobami o wysokim poziomie moralnym, posiadać wysokie kompetencje i rozległe doświadczenie praktyczne w ściganiu lub sądzeniu w sprawach karnych. Powinni oni również odznaczać się doskonałą znajomością i umiejętnością posługiwania się przynajmniej jednym językiem roboczym Trybunału.

4. Prokurator jest wybierany w głosowaniu tajnym bezwzględną większością głosów członków Zgromadzenia Państw Stron. Wiceprokuratorzy są wybierani w ten sam sposób z listy kandydatów przedstawionej przez Prokuratora. Prokurator wskazuje po trzech kandydatów na każde ze stanowisk Wiceprokuratora. O ile w czasie wyborów kadencja nie zostanie ustalona na krótszy termin, Prokurator i Wiceprokuratorzy sprawują swój urząd przez okres dziewięciu lat i nie mogą być wybrani powtórnie.

5. Prokurator i Wiceprokuratorzy nie mogą podejmować żadnej działalności, która by utrudniała pełnienie przez nich funkcji prokuratorskiej lub mogła podważać zaufanie do ich niezależności. Nie mogą oni ponadto podejmować żadnego innego zajęcia o charakterze zawodowym.

6. Prezydium na wniosek Prokuratora lub Wiceprokuratora może wyłączyć go od działania w danej sprawie.

7. Ani Prokurator ani Wiceprokurator nie mogą brać udziału w sprawie, w której ich bezstronność mogłaby być poddana w wątpliwość na jakiegokolwiek podstawie. Prokurator i Wiceprokurator zostają wyłączeni z postępowania w sprawie zgodnie z postanowieniami niniejszego ustępu, *inter alia*, jeżeli brali oni poprzednio udział w jakimkolwiek charakterze w rozpatrywaniu tej sprawy przez Trybunał lub na szczeblu krajowym brali udział w związanej z nią sprawie karnej przeciwko temu samemu podejrzanemu lub oskarżonemu.

8. Wszelkie kwestie związane z wyłączeniem Prokuratora i Wiceprokuratora są rozstrzygane przez Izbę Odwoławczą.

(a) Osoba, przeciwko której prowadzone jest postępowanie, może w każdym czasie żądać wyłączenia Prokuratora i Wiceprokuratora na podstawie okoliczności wymienionych w niniejszym artykule;

(b) Prokurator i Wiceprokurator, których sprawa dotyczy, mają prawo przedłożyć swoje uwagi w kwestii wyłączenia;

9. Prokurator powołuje doradców posiadających wiedzę prawniczą w specjalistycznych dziedzinach, obejmującą między innymi wiedzę na temat przemocy seksualnej i związanej z płcią (*gender*) oraz przemocy wobec dzieci.

Artykuł 43

Sekretariat

1. Sekretariat ponosi odpowiedzialność za pozaorzecznicze aspekty administracji i obsługi Trybunału, z zastrzeżeniem uprawnień Prokuratora przewidzianych w artykule 42.

2. Na czele Sekretariatu stoi Sekretarz, który jest głównym urzędnikiem administracyjnym Trybunału. W wykonywaniu swoich funkcji Sekretarz podlega bezpośrednio Prezesowi Trybunału.

3. Sekretarz i Zastępca Sekretarza winni być osobami o wysokich kwalifikacjach moralnych, posiadać wysokie kompetencje oraz odznaczać się doskonałą znajomością i umiejętnością posługiwania się przynajmniej jednym językiem roboczym Trybunału.

4. Sekretarz jest wybierany przez sędziów bezwzględną większością głosów w głosowaniu tajnym z uwzględnieniem rekomendacji Zgromadzenia Państw Stron. W razie potrzeby sędziowie wybierają w ten sam sposób Zastępcę Sekretarza, uwzględniając rekomendację Sekretarza.

5. Sekretarz sprawuje swój urząd przez okres pięciu lat w pełnym wymiarze czasu i może zostać wybrany ponownie. Zastępca Sekretarza sprawuje swój urząd przez okres pięciu lat lub okres krótszy, zgodnie z decyzją podjętą bezwzględną większością głosów sędziów i może zostać wybrany z zastrzeżeniem, że będzie wzywany do sprawowania swojego urzędu w miarę potrzeb.

6. Sekretarz tworzy Biuro do spraw Pokrzywdzonych i Świadków w ramach Sekretariatu. W porozumieniu z Urzędem Prokuratora Biuro ma zapewnić środki ochronne, środki bezpieczeństwa, doradztwo i inną pomoc świadkom, pokrzywdzonym występującym przed Trybunałem i innym osobom, którym grozi niebezpieczeństwo w związku z zeznaniami złożonymi przez świadków. Biuro powinno zatrudniać osoby posiadające wiedzę na temat urazów, obejmującą urazy związane z przemocą seksualną.

Artykuł 44

Personel

1. Prokurator i Sekretarz zatrudniają personel posiadający kwalifikacje niezbędne do pracy w ich urzędach. W przypadku Prokuratora obejmuje to powoływanie osób do prowadzenia postępowania przygotowawczego.

2. Zatrudniając personel, Prokurator i Sekretarz powinni zapewnić najwyższe standardy efektywności, kompetencji i uczciwości, i powinni stosować, *mutatis mutandis*, kryteria zawarte w artykule 36 ustęp 8.

3. W porozumieniu z Prezydium i Prokuratorem Sekretarz przedkłada Regulamin Personelu, który reguluje kadencje i warunki powoływania, wynagradzania i zwalniania personelu. Regulamin Personelu jest zatwierdzany przez Zgromadzenie Państw Stron.

4. W wyjątkowych okolicznościach Trybunał może zatrudnić bezpłatny, fachowy personel zaproponowany przez Państwa Strony, organizacje międzyrządowe lub pozarządowe do pomocy w pracy któregośkolwiek z organów Trybunału. Prokurator może przyjąć każdą taką propozycję w imieniu Urzędu Prokuratora. Taki bezpłatny personel jest zatrudniany na zasadach określonych przez Zgromadzenie Państw Stron.

Artykuł 45

Uroczyste zobowiązanie

Przed rozpoczęciem wykonywania obowiązków na podstawie niniejszego Statutu sędziowie, Prokurator, Wiceprokuratorzy, Sekretarz i Zastępca Sekretarza składają publicznie uroczyste zobowiązanie do bezstronnego i sumiennego wykonywania swoich funkcji.

Artykuł 46

Usunięcie ze stanowiska

1. Sędzia, Prokurator, Wiceprokuratorzy, Sekretarz i Zastępca Sekretarza zostają usunięci ze stanowiska, o ile taka decyzja zostanie podjęta zgodnie z ustępem 2, jeżeli osoba ta:

(a) dopuściła się poważnego uchybienia lub poważnego naruszenia swoich obowiązków określonych w niniejszym Statucie, stosownie do Reguł Procesowych i Dowodowych; lub

(b) jest niezdolna do wykonywania funkcji wymaganych przez niniejszy Statut.

2. Decyzję o usunięciu ze stanowiska sędziego, Prokuratora lub Wiceprokuratora na podstawie ustępu 1, podejmuje Zgromadzenie Państw Stron w głosowaniu tajnym:

(a) w przypadku sędziego - większością dwóch trzecich głosów Państw Stron na podstawie wniosku przyjętego większością dwóch trzecich głosów pozostałych sędziów;

(b) w przypadku Prokuratora - bezwzględną większością głosów Państw Stron; (c) w przypadku Wiceprokuratora - bezwzględną większością głosów Państw Stron na podstawie wniosku Prokuratora.

3. Decyzję o usunięciu ze stanowiska Sekretarza i Zastępcy Sekretarza podejmują sędziowie bezwzględną większością głosów.

4. Sędzia, Prokurator, Wiceprokuratorzy, Sekretarz i Zastępca Sekretarza, których zdolność do wykonywania funkcji zgodnie z wymogami Statutu została zakwestionowana na podstawie niniejszego artykułu, mają prawo do przedstawienia dowodów i składania oświadczeń

zgodnie z postanowieniami Reguł Procesowych i Dowodowych. Osoby te nie mogą jednak w inny sposób uczestniczyć w rozpatrywaniu ich sprawy.

Artykuł 47

Środki dyscyplinarne

Wobec sędziego, Prokuratora, Wiceprokuratora, Sekretarza i Zastępcy Sekretarza, którzy dopuścili się uchybienia o mniej poważnym charakterze niż określone w artykule 46 ustęp 1, stosuje się środki dyscyplinarne zgodnie z postanowieniami Reguł Procesowych i Dowodowych.

Artykuł 48

Przywileje i immunitety

1. Na terytorium każdego z Państw Stron Trybunał korzysta z przywilejów i immunitetów niezbędnych do wykonywania jego zadań.

2. Sędziowie, Prokurator, Wiceprokuratorzy i Sekretarz w zakresie czynności pełnionych podczas i w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych na rzecz Trybunału korzystają z takich samych przywilejów i immunitetów, jakie przysługują szefom przedstawicielstw dyplomatycznych, a po upływie ich kadencji nie można prowadzić przeciwko nim żadnego postępowania z powodu ich wypowiedzi ustnych lub pisemnych oraz czynności podejmowanych w ramach ich urzędowych funkcji.

3. Zastępca Sekretarza, personel Urzędu Prokuratorskiego i personel Sekretariatu korzystają z przywilejów, immunitetów i udogodnień niezbędnych do wykonywania ich funkcji zgodnie z umową o przywilejach i immunitetach Trybunału.

4. Obroncom, biegłym, świadkom i wszystkim innym osobom zobowiązanym do stawiania się w siedzibie Trybunału zapewnia się takie traktowanie, jakie jest niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania Trybunału zgodnie z umową o przywilejach i immunitetach Trybunału.

5. Przywileje i immunitety:

(a) sędziego i Prokuratora mogą zostać uchylone bezwzględną większością głosów sędziów;

(b) Sekretarza mogą zostać uchylone przez Prezydium ;

(c) Wiceprokuratorów i personelu Urzędu Prokuratora mogą zostać uchylone przez Prokuratora;

(d) Zastępcy Sekretarza i personelu Sekretariatu mogą zostać uchylone przez Sekretarza.

Artykuł 49

Wynagrodzenie, dodatki i diety

Sędziowie, Prokurator, Wiceprokuratorzy, Sekretarz i Zastępca Sekretarza otrzymują wynagrodzenie, dodatki i diety w wysokości ustalonej przez Zgromadzenie Państw Stron. Wynagrodzenie i dodatki nie ulegają zmniejszeniu w czasie trwania kadencji.

Artykuł 50

Języki urzędowe i robocze

1. Językami urzędowymi Trybunału są: arabski, chiński, angielski, francuski, rosyjski i hiszpański. Wyroki Trybunału jak również inne decyzje rozstrzygające zasadnicze kwestie

przed Trybunałem są publikowane w językach urzędowych. Prezydium, zgodnie z kryteriami ustalonymi przez Reguły Procesowe i Dowodowe, określa, które decyzje są uważane za rozstrzygające zasadnicze kwestie przed Trybunałem dla potrzeb niniejszego ustępu.

2. Językami roboczymi Trybunału są: język angielski i francuski. Reguły Procesowe i Dowodowe określają przypadki, w których inne języki urzędowe mogą być używane jako języki robocze Trybunału.

3. Na wniosek strony postępowania lub Państwa dopuszczonego do interwencji w postępowaniu, Trybunał zezwala na używanie przez tę stronę lub Państwo języka innego, niż angielski czy francuski, o ile Trybunał uzna udzielenie zezwolenia za odpowiednio uzasadnione.

Artykuł 51

Reguły procesowe i dowodowe

1. Reguły procesowe i dowodowe wchodzi w życie po przyjęciu przez Zgromadzenie Państw Stron większością dwóch trzecich głosów jego członków.

2. Poprawki do reguł mogą zgłaszać:

(a) każde Państwo Strona;

(b) sędziowie, o ile za poprawką opowiedziała się bezwzględna większość spośród nich; lub

(c) Prokurator.

Poprawki te wchodzi w życie po przyjęciu przez Zgromadzenie Państw Stron większością dwóch trzecich głosów jego członków.

3. Po przyjęciu Reguł Procesowych i Dowodowych, jeżeli Reguły nie regulują danej kwestii, w nagłych wypadkach sędziowie mogą większością dwóch trzecich głosów opracować reguły tymczasowe, które stosuje się do czasu ich przyjęcia, uzupełnienia lub odrzucenia na następnej zwyczajnej lub nadzwyczajnej sesji Zgromadzenia Państw Stron.

4. Reguły Procesowe i Dowodowe, poprawki do nich i wszelkie reguły tymczasowe winny być zgodne z mniejszym Statutem. Poprawki do Reguł Procesowych i Dowodowych, jak również reguły tymczasowe nie mogą być stosowane z mocą wsteczną na niekorzyść osób, przeciwko którym toczy się postępowanie lub które zostały skazane.

5. W razie niezgodności pomiędzy niniejszym Statutem a Regulami Procesowymi i Dowodowymi pierwszeństwo ma Statut.

Artykuł 52

Regulamin Trybunału

1. Sędziowie przyjmują bezwzględną większością głosów, zgodnie z niniejszym Statutem i Regulami Procesowymi i Dowodowymi, Regulamin Trybunału niezbędny dla jego funkcjonowania.

2. W przygotowaniu Regulaminu i poprawek do niego głos doradczy mają Prokurator i Sekretarz.

3. Regulamin i poprawki do niego obowiązują od momentu przyjęcia, chyba, że sędziowie postanowią inaczej. Bezpośrednio po przyjęciu Regulaminu jest on przedkładany Państwom Stronom w celu przedstawienia uwag. Jeżeli w ciągu sześciu miesięcy nie zostanie złożony sprzeciw przez większość Państw Stron, Regulamin zostaje utrzymany w mocy.

Część V

Postępowanie przygotowawcze

Artykuł 53

Wszczęcie postępowania przygotowawczego

1. Po dokonaniu oceny uzyskanych informacji Prokurator „wszczyna” postępowanie przygotowawcze chyba, że uzna, iż nie istnieje uzasadniona podstawa do prowadzenia postępowania na podstawie niniejszego Statutu. Podejmując decyzję o wszczęciu lub odmowie wszczęcia postępowania Prokurator bierze pod uwagę, czy:

(a) informacje dostępne Prokuratorowi stanowią rozsądną podstawę do przyjęcia, że została popełniona lub jest popełniana zbrodnia podlegająca jurysdykcji Trybunału;

(b) sprawa jest lub byłaby uznana za dopuszczalną na podstawie artykułu 17; i

(c) pomimo uwzględnienia wagi zbrodni i interesów pokrzywdzonych istnieją istotne powody do uznania, że postępowanie przygotowawcze nie służyłoby interesowi wymiaru sprawiedliwości.

Jeżeli Prokurator uzna, że nie istnieje uzasadniona podstawa do wszczęcia postępowania a jego decyzja oparta jest wyłącznie na okolicznościach wskazanych w punkcie (c), Prokurator zawiadamia Izbę Przygotowawczą.

2. Jeżeli w wyniku przeprowadzenia postępowania przygotowawczego Prokurator uzna, że nie istnieje wystarczająca podstawa do wniesienia oskarżenia, ponieważ:

(a) brak jest dostatecznej podstawy prawnej lub faktycznej do wydania nakazów lub wezwań na podstawie artykułu 58;

(b) sprawa jest niedopuszczalna na podstawie artykułu 17; lub

(c) oskarżenie nie leży w interesie wymiaru sprawiedliwości, biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności, włącznie z wagą zbrodni, interesami pokrzywdzonych, wiekiem i stanem zdrowia podejrzanego oraz jego rolą w popełnieniu danej zbrodni, Prokurator zawiadamia Izbę Przygotowawczą i Państwo, które przedstawiło sytuację na podstawie artykułu 14, oraz Radę Bezpieczeństwa w przypadku przewidzianym w artykule 13 ustęp (b) o swojej decyzji i powodach jej podjęcia.

3. (a) Na wniosek Państwa, które przedstawiło sytuację na podstawie artykułu 14, lub Rady Bezpieczeństwa w przypadku przewidzianym w artykule 13 ustęp (b) Izba Przygotowawcza może zbadać zasadność decyzji Prokuratora o odmowie wszczęcia postępowania lub wniesienia oskarżenia, podjętych na podstawie ustępu 1 lub 2 i może nakazać Prokuratorowi ponowne rozważenie jego decyzji.

(b) Ponadto, Izba Przygotowawcza może z własnej inicjatywy zbadać zasadność decyzji Prokuratora o odmowie wszczęcia postępowania lub wniesienia oskarżenia, jeżeli decyzja ta została podjęta wyłącznie na podstawie ustępu 1 (c) lub 2 (c). W takim przypadku decyzja Prokuratora staje się ostateczna dopiero po jej zatwierdzeniu przez Izbę Przygotowawczą.

4. Prokurator może w każdym czasie zmienić swoją decyzję w kwestii wszczęcia postępowania przygotowawczego lub wniesienia oskarżenia w oparciu o nowe fakty lub informacje.

Artykuł 54

Obowiązki i uprawnienia Prokuratora w postępowaniu przygotowawczym

1. Prokurator jest zobowiązany:

(a) celem ustalenia prawdy materialnej rozszerzyć zakres postępowania przygotowawczego w celu objęcia nim wszystkich faktów i dowodów niezbędnych dla wyjaśnienia kwestii odpowiedzialności karnej na podstawie niniejszego Statutu i w ramach tego uwzględniać okoliczności przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego;

(b) podejmować odpowiednie środki w celu zapewnienia skuteczności postępowania przygotowawczego w sprawach o zbrodnie podlegające jurysdykcji Trybunału,

1. wykonując swoje obowiązki w tym zakresie, szanować interesy i uwzględniać okoliczności osobiste pokrzywdzonych i świadków, włącznie z wiekiem, płcią (*gender*) w rozumieniu artykułu 7 ustęp 3 i stanem zdrowia oraz brać pod uwagę charakter zbrodni, w szczególności, gdy dotyczy ona przemocy seksualnej, związanej z płcią (*gender*) lub wobec dzieci; i

(c) w pełni przestrzegać praw przyznanych osobom na mocy niniejszego Statutu.

2. Prokurator może prowadzić postępowanie przygotowawcze na terytorium Państwa:

(a) w trybie przewidzianym postanowieniami Części IX; lub

(b) za zezwoleniem Izby Przygotowawczej wydanym na podstawie artykułu 57 ustęp 3 (d).

3. Prokurator ma prawo:

- (a) gromadzić dowody i dokonywać ich oceny;
- (b) żądać stawienia osób przeciwko którym prowadzone jest postępowanie przygotowawcze, pokrzywdzonych i świadków oraz przesłuchiwać ich;
- (c) nawiązać współpracę z każdym Państwem oraz organizacją lub podmiotem międzyrządowym stosownie do ich kompetencji lub mandatu;
- (d) zawierać takie porozumienia i umowy, nie pozostające w sprzeczności z niniejszym Statutem, które są niezbędne do ułatwienia współpracy ze strony Państwa, organizacji międzyrządowej lub osoby;
- (e) wyrazić zgodę na nieujawnianie na żadnym etapie postępowania dokumentów lub informacji, które Prokurator otrzymuje z zastrzeżeniem ich poufności i wyłącznie dla uzyskania nowych dowodów, chyba, że podmiot dostarczający informacji zgadza się na ich ujawnienie; i
- (f) podejmować niezbędne środki, lub żądać podjęcia niezbędnych środków w celu zapewnienia poufności informacji, ochrony osób lub zabezpieczenia dowodów.

Artykuł 55

Uprawnienia osób w postępowaniu przygotowawczym

1. W związku z postępowaniem przygotowawczym prowadzonym na podstawie niniejszego Statutu:

- (a) nikt nie może być zmuszony do oskarżania samego siebie ani do przyznania się do winy;
- (b) nikt nie może być poddany żadnej formie przymusu, nacisku czy groźby, torturom oraz innemu niegodnemu, nieludzkemu lub poniżającemu traktowaniu lub karaniu;
- (c) każdy, kto jest przesłuchiwany w języku innym niż język, którym włada i który w pełni rozumie, ma prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy kompetentnego tłumacza oraz do uzyskania tłumaczeń niezbędnych dla zapewnienia rzetelności; oraz
- (d) nikt nie może być bezprawnie zatrzymany lub aresztowany, ani nie może być pozbawiony wolności z wyjątkiem przypadków i w trybie przewidzianym w niniejszym Statucie.

2. Jeżeli istnieją podstawy do podejrzeń, że osoba popełniła zbrodnię podlegającą jurysdykcji Trybunału i ma zostać przesłuchana przez Prokuratora albo przez organy krajowe zgodnie z wnioskiem przedłożonym na podstawie Części DC, osobie tej przysługują następujące uprawnienia, o których należy ją pouczyć przed rozpoczęciem przesłuchania:

- (a) prawo do bycia poinformowanym przed przesłuchaniem, o tym, że istnieją podstawy do podejrzeń, że osoba ta popełniła zbrodnię podlegającą jurysdykcji Trybunału;
- (b) prawo do milczenia, przy czym milczenie to nie może być brane pod uwagę przy orzekaniu o winie lub niewinności tej osoby;
- (c) prawo do korzystania z pomocy ustanowionego przez siebie obrońcy lub, jeżeli osoba ta nie posiada obrońcy ustanowionego przez siebie, prawo do obrońcy wyznaczonego z urzędu w razie, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości oraz do bezpłatnego obrońcy, jeżeli osoba ta nie posiada wystarczających środków na pokrycie kosztów obrońcy; oraz
- (d) prawo do bycia przesłuchiwanym w obecności obrońcy, chyba, że osoba ta dobrowolnie zrzekła się prawa do korzystania z pomocy obrońcy.

Artykuł 56

Rola Izby Przygotowawczej w odniesieniu do czynności niepowtarzalnych

1. (a) Jeżeli Prokurator stwierdzi, że w postępowaniu przygotowawczym pojawiła się niepowtarzalna możliwość uzyskania wyjaśnień lub zeznań świadka lub oceny, zebrania czy sprawdzenia dowodów, które mogą nie być dostępne na rozprawie, zawiadamia o tym Izbę Przygotowawczą.

(b) W takim przypadku Izba Przygotowawcza może, na wniosek Prokuratora, podjąć wszelkie środki konieczne dla zapewnienia skuteczności i rzetelności postępowania, a w szczególności zagwarantowania praw obrony.

(c) O ile Izba Przygotowawcza nie zarządzi inaczej. Prokurator przekazuje odpowiednie informacje osobie, która została aresztowana lub stawiała się na wezwanie w związku z postępowaniem przygotowawczym określonym w punkcie (a), w celu przesłuchania jej w tej kwestii.

2. Środki, o których mowa w ustępie 1 (b) mogą obejmować:

(a) wydawanie poleceń lub zarządzeń dotyczących postępowania;

(b) zarządzenie dotyczące utrwalania przebiegu postępowania;

(c) wyznaczenie biegłych do pomocy;

(d) upoważnienie obrońcy osoby, która została aresztowana lub stawiała się przed Trybunałem na wezwanie, do uczestniczenia w czynnościach, lub - jeżeli aresztowanie jeszcze nie nastąpiło lub osoba nie stawiała się lub obrońca nie został jeszcze wyznaczony - wyznaczenie innego obrońcy do stawienia się i reprezentowania interesów obrony;

(e) wyznaczenie jednego z członków Izby Przygotowawczej lub, jeżeli jest to konieczne, innego sędziego Wydziału Przygotowawczego lub Wydziału Orzekającego do obserwowania oraz wydawania poleceń i zarządzeń dotyczących gromadzenia i zabezpieczenia dowodów i przesłuchiwanie osób;

(f) podejmowanie innych czynności koniecznych dla gromadzenia lub zabezpieczenia dowodów.

3. (a) Jeżeli Prokurator nie złożył wniosku o zastosowanie środków na podstawie niniejszego artykułu a Izba Przygotowawcza uzna, że podjęcie takich środków jest wymagane dla zabezpieczenia dowodów, które Izba uważa za istotne dla obrony na rozprawie, konsultuje się z Prokuratorem w celu ustalenia czy istnieją podstawy do zaniechania przez Prokuratora złożenia wniosku o podjęcie takich środków. Jeżeli w wyniku konsultacji Izba Przygotowawcza uzna, że Prokurator bezpodstawnie zaniechał złożenia wniosku o zastosowanie takich środków, Izba Przygotowawcza może podjąć takie środki z własnej inicjatywy.

(b) Od decyzji Izby Przygotowawczej o podjęciu działania z własnej inicjatywy na podstawie niniejszego ustępu Prokuratorowi przysługuje odwołanie. Odwołanie rozpoznaje się w trybie przyspieszonym.

4. Dopuszczalność na rozprawie dowodów zabezpieczonych lub zgromadzonych w postępowaniu zgodnie z mniejszym artykułem lub protokołów z ich przeprowadzenia określa artykuł 69. Wartość takich dowodów ocenia Izba Orzekająca.

Artykuł 57

Funkcje i uprawnienia Izby Przygotowawczej

1. O ile niniejszy Statut nie stanowi inaczej, Izba Przygotowawcza wykonuje swoje funkcje zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu.

2. (a) Zarządzenia i decyzje Izby Przygotowawczej wydane na podstawie artykułu 15, 18, 19, 54 ustęp 2, 61 ustęp 7 i artykułu 72 zapadają większością głosów sędziów Izby.

(b) We wszystkich pozostałych przypadkach funkcje określone niniejszym Statutem są wykonywane przez jednego sędziego Izby Przygotowawczej, chyba, że Reguły Procesowe i Dowodowe przewidują inny skład orzekający lub większość sędziów Izby Przygotowawczej tak postanowi.

3. W uzupełnieniu swoich funkcji określonych niniejszym Statutem, Izba Przygotowawcza może:

(a) wydawać, na wniosek Prokuratora, zarządzenia i nakazy niezbędne do prowadzenia postępowania przygotowawczego;

(b) na wniosek osoby aresztowanej lub osoby, która stawiała się na wezwanie na podstawie artykułu 58, wydawać odpowiednie zarządzenia włącznie z zarządzeniami dotyczącymi środków przewidzianych w artykule 56, oraz domagać się takiej współpracy

przewidzianej postanowieniami Części IX, jaka jest konieczna dla udzielenia tej osobie pomocy w przygotowaniu obrony;

(c) w razie konieczności zapewnić ochronę i prywatność pokrzywdzonym i świadkom oraz zapewnić zabezpieczenie dowodów, ochronę osób aresztowanych lub tych, które stawily się na wezwanie i ochronę informacji dotyczących bezpieczeństwa narodowego.

(d) upoważnić Prokuratora do podjęcia określonych czynności śledczych na terytorium Państwa Strony bez uprzedniego zapewnienia współpracy tego Państwa na podstawie Części IX, jeżeli Izba Przygotowawcza, w miarę możliwości mając na względzie opinię zainteresowanego Państwa, uznała w danym przypadku, że Państwo to jest bezsprzecznie niezdolne do wykonania wniosku o współpracę z powodu nieistnienia w tym Państwie żadnej władzy lub jakiegokolwiek organu wymiaru sprawiedliwości właściwego do wykonania wniosku o współpracę na podstawie Części IX.

(e) w razie wydania nakazu aresztowania lub wezwania na podstawie artykułu 58, mając na względzie wartość dowodów i uprawnienia zainteresowanych stron oraz działając zgodnie z niniejszym Statutem i Regulami Procesowymi i Dowodowymi, domagać się współpracy ze strony Państwa na podstawie artykułu 93 ustęp 1 (k) w podejmowaniu środków w celu zabezpieczenia przypadku, w szczególności na rzecz pokrzywdzonych.

Artykuł 58

Wydawanie przez Izbę Przygotowawczą nakazu aresztowania i wezwań

1. Po wszczęciu postępowania przygotowawczego Izba Przygotowawcza wydaje na wniosek Prokuratora nakaz aresztowania osoby, jeżeli po zbadaniu wniosku i dowodów oraz innych informacji przedłożonych przez Prokuratora stwierdzi, że:

- (a) istnieją rozsądne podstawy do przyjęcia, że osoba ta popełniła zbrodnię podlegającą jurysdykcji Trybunału; i
- (b) aresztowanie tej osoby jest konieczne w celu:
 - (i) zapewnienia jej osobistego stawiennictwa na rozprawie,
 - (ii) zapewnienia, że osoba ta nie będzie utrudniała ani zagrażała postępowaniu przygotowawczemu lub rozprawie, lub
 - (iii) uniemożliwienia tej osobie kontynuowania tej samej lub powiązanej z nią zbrodni podlegającej jurysdykcji Trybunału, mającej źródło w tych samych okolicznościach.

2. Wniosek Prokuratora powinien zawierać:

- (a) nazwisko osoby i wszelkie inne stosowne informacje identyfikujące tę osobę;
- (b) wskazanie zbrodni podlegających jurysdykcji Trybunału, o popełnienie których osoba ta jest podejrzana;
- (c) zwięzłe przedstawienie faktów składających się na opis zarzucanych zbrodni;
- (d) streszczenie dowodów i wszelkich innych informacji, które uzasadniają podejrzenie popełnienia przez tę osobę zarzucanych jej zbrodni; i
- (e) wskazanie powodów, dla których Prokurator uważa, że aresztowanie osoby jest konieczne.

3. Nakaz aresztowania powinien zawierać:

- (a) nazwisko osoby i wszelkie inne stosowne informacje pozwalające zidentyfikować tę osobę;
 - (b) wskazanie zbrodni podlegających jurysdykcji Trybunału, z powodu których domagano się aresztowania osoby; i
 - (c) zwięzłe przedstawienie faktów składających się na opis zarzucanych zbrodni.
4. Nakaz aresztowania pozostaje w mocy aż do wydania przez Trybunał odmiennej decyzji.

5. Na podstawie nakazu aresztowania Trybunał może żądać tymczasowego aresztowania lub aresztowania i dostarczenia osoby na podstawie Części IX.

6. Prokurator może złożyć do Izby Przygotowawczej wniosek o uzupełnienie nakazu aresztowania poprzez zmianę lub dodanie zbrodni do wymienionych w nakazie. Izba Przygotowawcza uzupełnia nakaz stosownie do wniosku, jeżeli stwierdzi, że istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przez tę osobę zbrodni w zmienionej postaci lub dodatkowych zbrodni.

7. Zamiast wniosku o wydanie nakazu aresztowania Prokurator może złożyć do Izby Przygotowawczej wniosek o wezwanie osoby do stawienia się. Jeżeli Izba Przygotowawcza uzna, że istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przez osobę zarzucanej jej zbrodni, i że wezwanie do stawienia się jest wystarczające dla zapewnienia stawiennictwa osoby, wzywa tę osobę do stawienia się pod rygorem ograniczenia wolności (innego niż aresztowanie), jeżeli jest on przewidziany w prawie krajowym lub bez takiego rygору. Wezwanie zawiera:

- (a) nazwisko osoby i wszelkie inne stosowne informacje pozwalające zidentyfikować tę osobę;
 - (b) wskazanie daty wymaganego stawienia się;
 - (c) wskazanie zbrodni podlegających jurysdykcji Trybunału, o popełnienie których osoba ta jest podejrzana;
 - (d) zwięzłe przedstawienie faktów składających się na opis zarzucanej zbrodni;
- Wezwanie doręcza się osobie podejrzanej.

Artykuł 59

Postępowanie w sprawie aresztowania w państwie aresztującym

1. Państwo Strona, które otrzymało wniosek o tymczasowe aresztowanie lub o aresztowanie i dostarczenie osoby natychmiast podejmuje kroki w celu aresztowania osoby podejrzanej zgodnie z prawem krajowym i postanowieniami Części IX.

2. Osoba aresztowana powinna zostać niezwłocznie postawiona przed właściwym organem sądowym w Państwie aresztującym, który zgodnie z prawem tego Państwa powinien ustalić, czy:

- (a) nakaz dotyczy tej osoby;
- (b) osoba ta została aresztowana zgodnie z odpowiednią procedurą; i
- (c) prawa tej osoby były przestrzegane.

3. Osoba aresztowana ma prawo w oczekiwaniu na dostarczenie złożyć wniosek do właściwego organu Państwa aresztującego o tymczasowe zwolnienie.

4. Podejmując decyzję w kwestii wniosku właściwy organ Państwa aresztującego bierze pod uwagę, czy mając na względzie wagę zarzucanych zbrodni, istnieją nagłe i wyjątkowe okoliczności usprawiedliwiające tymczasowe zwolnienie, oraz czy istnieją niezbędne zabezpieczenia gwarantujące wypełnienie przez Państwo aresztujące obowiązku dostarczenia osoby Trybunałowi. Właściwy organ Państwa aresztującego nie jest uprawniony do badania, czy nakaz aresztowania został prawidłowo wydany zgodnie z artykułem 58 ustęp 1 (a) i (b).

5. Izbę Przygotowawczą należy zawiadomić o złożeniu każdego wniosku o tymczasowe zwolnienie; przedstawia ona swoje stanowisko w tej sprawie właściwemu organowi Państwa aresztującego. Właściwy organ Państwa aresztującego przed podjęciem decyzji bierze w pełni pod uwagę stanowisko Izby włącznie ze wskazaniem środków, jakie należy podjąć aby zapobiec ucieczce osoby.

6. Jeżeli osoba została tymczasowo zwolniona, Izba Przygotowawcza może żądać przedkładania okresowych raportów na temat tymczasowego zwolnienia.

7. Osoba, co do której Państwo aresztujące podjęło decyzję o dostarczeniu, winna zostać przekazana Trybunałowi w możliwie najkrótszym terminie.

Artykuł 60

Wstępne postępowanie przed Trybunałem

1. Po dostarczeniu osoby do Trybunału, albo jeżeli osoba stawiała się przed Trybunałem dobrowolnie lub wskutek wezwania, Izba Przygotowawcza sprawdza, czy

osoba ta została poinformowana o stawianych jej zarzutach popełnienia zbrodni, o jej prawach zagwarantowanych w niniejszym Statucie, włącznie z prawem do ubiegania się o tymczasowe zwolnienie przed rozprawą.

2. Osoba, wobec której wydano nakaz aresztowania, może złożyć wniosek o tymczasowe zwolnienie przed rozprawą. Jeżeli Izba Przygotowawcza uzna, że warunki określone w artykule 58 ustęp 1 są spełnione, aresztowanie stosuje się w dalszym ciągu. Jeżeli warunki te nie są spełnione, Izba Przygotowawcza zwalnia osobę warunkowo lub bezwarunkowo.

3. Izba Przygotowawcza okresowo bada zasadność swojej decyzji o zwolnieniu lub aresztowaniu, jak również może badać zasadność tej decyzji w każdym czasie na wniosek Prokuratora lub osoby, której decyzja dotyczy. W wyniku dokonanego badania, jeżeli wymagają tego zmienione okoliczności, Izba Przygotowawcza może zmienić swoją decyzję w kwestii aresztowania, zwolnienia lub warunków zwolnienia.

4. Izba Przygotowawcza zapewnia, aby czas trwania aresztowania osoby przed rozprawą nie przekroczył rozsądnego terminu wskutek nieusprawiedliwionego opóźnienia Prokuratora. Jeżeli takie opóźnienie ma miejsce, Trybunał powinien rozważyć zwolnienie aresztowanej osoby warunkowo lub bezwarunkowo.

5. W razie konieczności Izba Przygotowawcza może wydać nakaz aresztowania w celu zapewnienia stawiennictwa osoby zwolnionej.

Artykuł 61

Zatwierdzenie zarzutów oskarżenia przed rozprawą

1. Z zastrzeżeniem postanowień ustępu 2, w rozsądnym terminie po dostarczeniu osoby lub dobrowolnym stawieniu się jej przed Trybunałem Izba Przygotowawcza odbywa posiedzenie w celu zatwierdzenia zarzutów oskarżenia, na podstawie których Prokurator domaga się przeprowadzenia rozprawy. Posiedzenie odbywa się w obecności Prokuratora i podejrzanego jak również jego obrońcy.

2. Na wniosek Prokuratora lub z własnej inicjatywy Izba Przygotowawcza może odbyć posiedzenie w celu zatwierdzenia zarzutów oskarżenia, na podstawie których Prokurator domaga się przeprowadzenia rozprawy, pod nieobecność podejrzanego, jeżeli podejrzany:

(a)zrzekł się prawa do uczestnictwa; albo

(b) zbiegł lub nie można ustalić miejsca jego pobytu, przy czym podjęto wymagane kroki w celu zapewnienia stawiennictwa podejrzanego przed Trybunałem i poinformowania go o zarzutach oskarżenia jak również o tym, że odbędzie się posiedzenie w celu zatwierdzenia tych zarzutów.

W takim przypadku podejrzanego reprezentuje obrońca, jeżeli Izba Przygotowawcza uzna, że wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości.

3. W rozsądnym terminie przed posiedzeniem podejrzany:

(a) otrzymuje kopię dokumentu zawierającego zarzuty, na podstawie których Prokurator zamierza opierać oskarżenie na rozprawie; i

(b) zostaje poinformowany o dowodach, na które Prokurator powoła się w czasie posiedzenia.

Izba Przygotowawcza może wydać zarządzenia dotyczące ujawnienia informacji dla potrzeb posiedzenia.

4. Do czasu posiedzenia Prokurator może kontynuować prowadzenie postępowania przygotowawczego i może uzupełnić lub wycofać przedstawione zarzuty oskarżenia. Podejrzanego informuje się w odpowiednim terminie przed posiedzeniem o wszelkich uzupełnieniach tych zarzutów lub ich wycofaniu. W przypadku wycofania zarzutów Prokurator przedkłada Izbie Przygotowawczej powody wycofania.

5. W czasie posiedzenia Prokurator popiera każdy zarzut oskarżenia dostatecznymi dowodami w celu ustalenia czy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że podejrzany popełnił

zarzucaną mu zbrodnię. Prokurator może powoływać się na dowody z dokumentów lub ze streszczeń dowodów i nie musi wzywać świadków, którzy mają zeznawać na rozprawie.

6. W czasie posiedzenia podejrzany może:

- (a) zaprzeczyć stawianym zarzutom oskarżenia;
- (b) podważać dowody przedstawione przez Prokuratora ; i
- (c) przedstawiać własne dowody.

7. W oparciu o wyniki posiedzenia Izba Przygotowawcza stwierdza, czy istnieją wystarczające dowody dla przyjęcia istnienia uzasadnionego podejrzenia, że podejrzany popełnił każdą z zarzucanych mu zbrodni. Na podstawie dokonanych ustaleń Izba Przygotowawcza:

(a) zatwierdza te zarzuty oskarżenia, w stosunku do których stwierdziła istnienie wystarczających dowodów, i przekazuje podejrzanego Izbie Orzekającej w celu odbycia rozprawy odnośnie zatwierdzonych zarzutów;

(b) odmawia zatwierdzenia tych zarzutów oskarżenia , w stosunku do których stwierdziła brak wystarczających dowodów;

(c) odracza posiedzenie i zobowiązuje Prokuratora do rozważenia:

(i) dostarczenia dalszych dowodów lub dalszego prowadzenia postępowania przygotowawczego w odniesieniu do określonego zarzutu oskarżenia; lub

(ii) zmiany zarzutu oskarżenia, jeżeli przedłożone dowody wskazują na inną zbrodnię podlegającą jurysdykcji Trybunału.

8. W razie odmowy zatwierdzenia zarzutów oskarżenia przez Izbę Przygotowawczą Prokurator może ponownie domagać się ich zatwierdzenia, jeżeli jego wniosek zostanie poparty dodatkowymi dowodami.

9. Po zatwierdzeniu zarzutów oskarżenia a przed rozpoczęciem rozprawy Prokurator może je zmienić za zezwoleniem Izby Przygotowawczej i po poinformowaniu oskarżonego. Jeżeli Prokurator chce dołączyć dodatkowe zarzuty oskarżenia lub zastąpić je poważniejszymi, musi odbyć się posiedzenie na podstawie niniejszego artykułu w celu zatwierdzenia tych zarzutów. Po rozpoczęciu rozprawy Prokurator może wycofać zarzuty oskarżenia za zezwoleniem Izby Orzekającej.

10. Wszelkie nakazy wydane poprzednio tracą moc w odniesieniu do tych zarzutów oskarżenia, które nie zostały zatwierdzone przez Izbę Przygotowawczą, lub które zostały wycofane przez Prokuratora.

11. Jeżeli zarzuty oskarżenia zostały zatwierdzone w trybie niniejszego artykułu, Prezydium powołuje Izbę Orzekającą, która, z zastrzeżeniem ustępu 9 i artykułu 64 ustęp 4, jest odpowiedzialna za prowadzenie dalszego postępowania i może wykonywać wszelkie odpowiednie funkcje Izby Przygotowawczej, które znajdują zastosowanie w tym postępowaniu.

Część VI

Rozprawa

Artykuł 62

Miejsce rozprawy

O ile nie postanowiono inaczej, rozprawa odbywa się w siedzibie Trybunału.

Artykuł 63

Rozprawa w obecności oskarżonego

1. Oskarżony jest obecny na rozprawie.

2. Jeżeli oskarżony obecny przed Trybunałem kontynuuje zakłócanie porządku rozprawy, Izba Orzekająca może go usunąć z sali, zapewniając mu możliwość obserwowania rozprawy i porozumiewania się z obrońcą spoza sali rozpraw przy użyciu technicznych środków komunikowania się, jeżeli wymaga tego sytuacja. Takie środki podejmuje się tylko w wyjątkowych okolicznościach, jeżeli inne rozsądne rozwiązania okazały się niewystarczające i jedynie na taki okres, na jaki jest to ściśle niezbędne.

Artykuł 64

Funkcje i uprawnienia Izby Orzekającej

1. Funkcje i uprawnienia przewidziane w niniejszym artykule Izba Orzekająca wykonuje zgodnie z niniejszym Statutem i Regulami Procesowymi i Dowodowymi.

2. Izba Orzekająca zapewnia rzetelność i sprawność rozprawy oraz prowadzenie jej z pełnym poszanowaniem praw oskarżonego i z uwzględnieniem ochrony pokrzywdzonych i świadków⁷.

3. Po skierowaniu sprawy na rozprawę zgodnie z niniejszym Statutem, Izba Orzekająca wyznaczona do rozpoznania sprawy:

(a) porozumiewa się ze stronami i podejmuje środki procesowe niezbędne dla zapewnienia rzetelnego i sprawnego prowadzenia rozprawy;

(b) określa język lub języki, które mają być używane podczas rozprawy; i

(c) z zastrzeżeniem innych stosownych postanowień niniejszego Statutu, ze stosownym wyprzedzeniem przed rozpoczęciem rozprawy, zapewnia ujawnienie dokumentów i informacji nie ujawnionych wcześniej w celu umożliwienia odpowiedniego przygotowania rozprawy.

4. Jeżeli okaże się to konieczne dla zapewnienia skutecznego i rzetelnego funkcjonowania Izby Orzekającej, może ona przekazać rozpatrzenie kwestii wstępnych Izbie Przygotowawczej lub, w razie konieczności, innemu dostępnemu sędziemu Wydziału Przygotowawczego.

5. Zawiadamiając strony Izba Orzekająca może zarządzić, jeżeli uzna to za wskazane, połączenie lub rozłączenie zarzutów oskarżenia w przypadku, gdy dotyczą one więcej niż jednego oskarżonego.

6. Wykonując swoje funkcje przed rozprawą lub w czasie rozprawy, Izba Orzekająca może w razie konieczności:

(a) wykonywać wszelkie funkcje Izby Przygotowawczej określone w artykule 61 ustęp

(b) domagać się stawienia się świadków i złożenia przez nich zeznań oraz przedstawienia dokumentów i innych dowodów w drodze udzielenia przez Państwa, w razie konieczności, pomocy określonej niniejszym Statutem;

(c) zapewnić ochronę informacji poufnych;

(d) zarządzić przedstawienie dowodów uzupełniających w stosunku do tych, które zostały już zebrane przed rozprawą lub przedstawione przez strony na rozprawie;

(e) zapewnić ochronę oskarżonego, świadków i pokrzywdzonych; i

(f) podejmować decyzje w innych stosownych sprawach.

7. Rozprawa odbywa się jawnie. Jednakże, Izba Orzekająca może uznać, że szczególne okoliczności wymagają przeprowadzenia pewnych czynności procesowych na posiedzeniu zamkniętym dla celów określonych w artykule 68, lub dla ochrony tajnych lub poufnych informacji stanowiących dowód.

8. (a) Rozprawa rozpoczyna się od odczytania oskarżonemu przez Izbę Orzekającą zarzutów oskarżenia zatwierdzonych uprzednio przez Izbę Przygotowawczą. Izba Orzekająca upewnia się następnie, czy oskarżony rozumie treść zarzutów oskarżenia. Następnie umożliwia oskarżonemu wypowiedzenie się w kwestii winy albo przez przyznanie się do winy w trybie artykułu 65, albo przez stwierdzenie, że jest niewinny.

(b) W czasie rozprawy przewodniczący składu orzekającego może dawać wskazówki co do prowadzenia postępowania, w *tych* wskazówki mające na celu zapewnienie, że postępowanie jest prowadzone w sposób rzetelny i bezstronny. Z zastrzeżeniem wskazówek wydanych przez przewodniczącego składu orzekającego, strony mogą przedstawiać dowody zgodnie z postanowieniami niniejszego Statutu.

9. Izba Orzekająca jest, *inter alia*, uprawniona na wniosek strony lub z własnej inicjatywy do:

(a) decydowania o dopuszczalności lub przydatności dowodów; i

(b) podejmowania wszelkich środków koniecznych do utrzymania porządku w czasie rozprawy.

10. Izba Orzekająca zapewnia sporządzenie pełnego protokołu rozprawy wiernie odzwierciedlającego jej przebieg oraz zapewnia zabezpieczenie go i należyte przechowanie przez Sekretarza.

Artykuł 65

Postępowanie w razie przyznania się do winy

1. Jeżeli oskarżony przyznaje się do winy w trybie artykułu 64 ustęp 8 (a), Izba Orzekająca ustala, czy:

- (a) oskarżony rozumie znaczenie i konsekwencje przyznania się do winy;
- (b) przyznanie się oskarżonego jest dobrowolne, i czy zostało poprzedzone wystarczającymi konsultacjami z obrońcą; i
- (c) przyznanie się do winy ma oparcie w okolicznościach faktycznych sprawy zawartych w:
 - (i) opisie zarzutów oskarżenia przedstawionych przez Prokuratora i uznanych przez oskarżonego;
 - (ii) innych materiałach przedstawionych przez Prokuratora uzupełniających zarzuty oskarżenia i uznanych przez oskarżonego; i
 - (iii) wszelkich innych dowodach, takich jak zeznania świadków przedstawionych przez Prokuratora lub oskarżonego.

2. W razie stwierdzenia okoliczności wskazanych w ustępie 1, Izba Orzekająca uznaje przyznanie się do winy wraz ze wszystkimi przedstawionymi dodatkowymi dowodami za potwierdzenie wszystkich istotnych faktów wymaganych do udowodnienia zbrodni, do której odnosi się przyznanie się do winy, i może skazać oskarżonego za tę zbrodnię.

3. W razie stwierdzenia braku okoliczności wskazanych w ustępie 1, Izba Orzekająca uznaje przyznanie się do winy za niebyłe. W takim przypadku Izba zarządza dalsze prowadzenie rozprawy w trybie zwyczajnym określonym niniejszym Statutem, i może przekazać sprawę innej Izbie Orzekającej.

4. Jeżeli w opinii Izby Orzekającej interes wymiaru sprawiedliwości, a w szczególności interes pokrzywdzonych wymaga pełniejszego przedstawienia okoliczności sprawy, Izba Orzekająca może:

- (a) zwrócić się do Prokuratora o przedstawienie dodatkowych dowodów, łącznie z zeznaniami świadków; lub
- (b) zarządzić dalsze prowadzenie rozprawy w trybie zwyczajnym określonym niniejszym Statutem. W takim przypadku uznaje przyznanie się do winy za niebyłe i sprawę może przekazać innej Izbie Orzekającej porozumienia pomiędzy Prokuratorem a obroną, dotyczące zmiany zarzutów oskarżenia, przyznania się do winy lub wymiaru kary, nie wiążą Trybunału.

Artykuł 66

Domniemanie niewinności

1. Każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie udowodniona przed Trybunałem zgodnie z prawem, które ma zastosowanie w danej sprawie.

2. Ciężar udowodnienia winy oskarżonego spoczywa na Prokuratorze.

3. Aby skazać oskarżonego, Trybunał musi być przekonany o jego winie ponad uzasadnioną wątpliwość.

Artykuł 67

Prawa oskarżonego

1. Przy rozstrzyganiu każdego zarzutu oskarżenia, z uwzględnieniem postanowień niniejszego Statutu, oskarżony ma prawo do publicznego, rzetelnego i bezstronnego procesu oraz, na zasadach pełnej równości, do co najmniej następujących gwarancji:

(a) niezwłocznego otrzymania w języku, którym oskarżony włada i który w pełni rozumie, szczegółowej informacji o rodzaju, przyczynach i treści zarzutu;

(b) dysponowania odpowiednim czasem i warunkami do przygotowania obrony, jak również swobodnego i poufnego porozumiewania się z obrońcą ustanowionym przez oskarżonego;

(c) rozprawy bez nieuzasadnionej zwłoki;

(d) z zastrzeżeniem artykułu 63 ustęp 2, obecności na rozprawie, bronięcia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę; do otrzymania informacji, jeżeli oskarżony nie posiada obrońcy, o istnieniu powyższego uprawnienia oraz posiadania obrońcy wyznaczonego przez Trybunał w każdym przypadku, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości, bez ponoszenia kosztów obrony, jeżeli oskarżony nie posiada wystarczających środków na ich pokrycie.

(e) przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia i zapewnienia obecności i przesłuchania świadków obrony na tych samych warunkach, co świadków oskarżenia. Oskarżony ma również prawo do wskazywania podstaw wyłączenia odpowiedzialności karnej i przedstawiania dowodów dopuszczalnych na podstawie mniejszego Statutu;

(f) korzystania z bezpłatnej pomocy kompetentnego tłumacza i uzyskiwania tłumaczeń niezbędnych dla zapewnienia rzetelności, jeżeli jakiegokolwiek czynności procesowe nie są dokonywane w języku, którym oskarżony włada i w pełni rozumie lub dokumenty przedstawione Trybunałowi nie są sporządzone w takim języku;

(g) ochrony przed przymusem zeznawania przeciwko sobie lub przyznania się do winy; prawo do milczenia, przy czym milczenie nie może być brane pod uwagę przy orzekaniu o winie lub niewinności oskarżonego;

(h) składania niezaprzysiężonych oświadczeń ustnych lub pisemnych na swoją obronę; i

(i) ochrony przed nałożeniem na niego ciężaru dowodu oraz obowiązku odpowiedzi na twierdzenia oskarżenia.

2. Oprócz przewidzianego niniejszym Statutem ujawnienia dowodów, Prokurator, najszybciej, jak to jest praktycznie możliwe, ujawnia obronie dowody znajdujące się w jego posiadaniu lub pod jego kontrolą, które w jego przekonaniu wskazują lub mogą wskazywać na niewinność oskarżonego, lub na okoliczności łagodzące winę oskarżonego, lub które mogą podważyć wiarygodność dowodów oskarżenia. Wątpliwości co do stosowania niniejszego ustępu rozstrzyga Trybunał.

Artykuł 68

Ochrona pokrzywdzonych i świadków i ich udział w postępowaniu

1. Trybunał podejmuje stosowne środki w celu zapewnienia bezpieczeństwa, dobrego stanu fizycznego i psychicznego, godności i prywatności pokrzywdzonych i świadków. Podejmując powyższe środki, Trybunał bierze pod uwagę wszystkie odpowiednie okoliczności włącznie z wiekiem, płcią (*gender*) w rozumieniu artykułu 7 ustęp 3, stanem zdrowia, charakterem zbrodni, zwłaszcza, ale nie tylko, gdy dotyczy ona przemocy seksualnej lub związanej z płcią (*gender*) lub przemocy wobec dzieci. Prokurator podejmuje powyższe środki w postępowaniu przygotowawczym w szczególności w sprawach o takie zbrodnie. Podjęte środki nie mogą być niezgodne z prawami oskarżonego ani naruszać jego praw i wymogów rzetelnej i bezstronnej rozprawy.

2. Jako wyjątek od zasady jawności rozprawy przewidzianej w artykule 67, Izby Trybunału mogą, dla ochrony pokrzywdzonych i świadków lub oskarżonego, prowadzić część postępowania *in camera* lub zezwolić na przedstawienie dowodów przy użyciu przekazu elektronicznego lub innych specjalnych środków. Środki takie stosuje się w szczególności w odniesieniu do ofiar przemocy seksualnej lub dziecka występującego w charakterze pokrzywdzonego lub świadka, chyba, że Trybunał zarządzi inaczej, mając

na względzie wszystkie okoliczności sprawy, a w szczególności zapatrywania pokrzywdzonego lub świadka.

3. W przypadku, gdy zostały naruszone osobiste interesy pokrzywdzonych, Trybunał zezwala na przedstawienie i wzięcie pod uwagę opinii i interesów pokrzywdzonych na takim etapie postępowania, jaki Trybunał uzna za stosowny, oraz w sposób, który nie narusza praw oskarżonego i wymagań rzetelnej i bezstronnej rozprawy. Opinie i interesy pokrzywdzonych mogą być przedstawione przez ich pełnomocnika, jeżeli Trybunał uzna to za stosowne, zgodnie z Regulami Procesowymi i Dowodowymi.

4. Biuro do spraw Pokrzywdzonych i Świadków może udzielać Prokuratorowi i Trybunałowi porad dotyczących odpowiednich środków ochrony, kroków podejmowanych w celu zapewnienia bezpieczeństwa, doradztwa i innej pomocy określonej w artykule 43 ustęp 6.

5. Jeżeli przewidziane w niniejszym Statucie ujawnienie dowodu lub informacji może prowadzić do poważnego zagrożenia bezpieczeństwa świadka lub jego rodziny, Prokurator może dla celów postępowania, do chwili rozpoczęciem rozprawy wycofać taki dowód lub informację i zastąpić je streszczeniem. Stosowanie takiej procedury winno *odbywać się* w sposób nie naruszający praw oskarżonego i wymogów rzetelnej i bezstronnej rozprawy.

6. Państwo może złożyć wniosek o zastosowanie środków niezbędnych dla ochrony jego funkcjonariuszy lub agentów oraz ochrony tajnych lub poufnych informacji.

Artykuł 69

Dowody

1. Przed złożeniem zeznań świadek składa przewidziane w Regulach Procesowych i Dowodowych przyrzeczenie mówienia prawdy.

2. Na rozprawie świadek składa zeznania osobiście, z wyjątkiem sytuacji przewidzianych w artykule 68 lub w Regulach Procesowych i Dowodowych. Trybunał może również zezwolić na składanie *viva voce* (ustnych) lub nagranych zeznań świadka za pomocą techniki video lub aparatury utrwalającej dźwięk, jak również na przedstawienie dokumentów i zapisków, z zastrzeżeniem postanowień niniejszego Statutu i zgodnie z Regulami Procesowymi i Dowodowymi. Zastosowane środki nie mogą być niezgodne z prawami oskarżonego ani ich naruszać.

3. Strony mogą przedstawiać dowody mające znaczenie dla sprawy, zgodnie z artykułem 64. Trybunał jest władny domagać się przedstawienia wszystkich dowodów, które uznaje za konieczne dla ustalenia prawdy.

4. Trybunał może orzekać o przydatności i dopuszczalności każdego dowodu, uwzględniając między innymi jego wartość dowodową i negatywny wpływ, jaki dany dowód może wywrzeć na rzetelność rozprawy lub rzetelną ocenę zeznań świadka, stosownie do reguł procesowych i dowodowych.

5. Trybunał respektuje i przestrzega obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej, przewidziany w regułach procesowych i dowodowych.

6. Trybunał nie przeprowadza dowodów co do faktów powszechnie znanych, lecz może zwrócić na nie uwagę stronom.

7. Dowody uzyskane z naruszeniem postanowień niniejszego Statutu lub praw człowieka uznanych przez społeczność międzynarodową są niedopuszczalne, jeżeli:

(a) naruszenie to rodzi poważne wątpliwości co do wiarygodności uzyskanego dowodu; lub

(b) dopuszczenie dowodu sprzeczne z rzetelnością postępowania lub mogłoby poważnie jej zagrozić.

8. Podejmując decyzję o przydatności i dopuszczalności dowodów zgromadzonych przez Państwo, Trybunał nie wypowiada się w kwestii stosowania prawa krajowego tego Państwa.

Artykuł 70

Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości

1. Trybunał jest właściwy w sprawach o następujące przestępstwa umyślne przeciwko sprawowanemu przezeń wymiarowi sprawiedliwości:

(a) składanie fałszywych zeznań, mimo obowiązku mówienia prawdy przewidzianego w artykule 69 ustęp 1;

(b) przedstawianie dowodów, co do których strona ma świadomość, że są nieprawdziwe lub sfalszowane;

(c) przekupstwo świadka, przeszkadzanie lub utrudnianie stawianictwa lub składania zeznań przez świadka, branie odwetu na świadku za złożenie zeznań oraz niszczenie dowodów, ingerowanie w ich treść lub utrudnianie ich gromadzenia;

(d) utrudnianie pracy, zastraszanie lub przekupstwo urzędnika Trybunału w celu zmuszenia lub nakłonienia go do niewykonywania lub niewłaściwego wykonywania jego obowiązków;

(e) branie odwetu na urzędniku Trybunału z powodu obowiązków wykonywanych przez tego lub innego urzędnika;

(f) domaganie się wręczenia lub przyjęcie łapówki przez urzędnika Trybunału w związku z wykonywaniem przez niego obowiązków służbowych.

2. Zasady i postępowanie odnoszące się do wykonywania jurysdykcji przez Trybunał w sprawach o przestępstwa przewidziane niniejszym artykułem uregulowane są w Regułach Procesowych i Dowodowych. Warunki udzielania Trybunałowi międzynarodowej pomocy prawnej w odniesieniu do postępowania prowadzonego na podstawie mniejszego artykułu reguluje prawo krajowe Państwa wezwanego.

3. W razie skazania, Trybunał może wymierzyć karę pozbawienia wolności nie przekraczającą pięciu lat lub, zgodnie z Regułami Procesowymi i Dowodowymi grzywnę, lub obie te kary.

4. (a) Każde Państwo Strona rozszerza katalog przestępstw przeciwko integralności własnego wymiaru sprawiedliwości o przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości wymienione w niniejszym artykule popełnione na jego terytorium lub przez jego obywatela.

(b) Na wniosek Trybunału, Państwo Strona przekazuje sprawę swoim właściwym organom w celu przeprowadzenia postępowania karnego. Organy te zobowiązane są rozpatrzyć sprawę z należytą starannością i przeznaczyć wystarczające środki na skuteczne prowadzenie postępowania w tej sprawie.

Artykuł 71

Kary za niewłaściwe zachowanie przed Trybunałem

1. W stosunku do osób, które dopuszczają się przed Trybunałem niewłaściwego zachowania, włącznie z zakłócaniem postępowania lub celowym uchylaniem się od wykonywania zarządzeń Trybunału, Trybunał może zastosować środki administracyjne inne niż pozbawienie wolności, takie jak czasowe lub trwałe usunięcie z sali rozpraw, kara pieniężna lub inne podobne środki przewidziane w Regułach Procesowych i Dowodowych.

2. Postępowanie w sprawie zastosowania środków przewidzianych w ustępie 1 normują Reguły Procesowe i Dowodowe.

Artykuł 72

Ochrona informacji dotyczących bezpieczeństwa narodowego

1. Postanowienia niniejszego artykułu stosuje się w każdym przypadku, gdy ujawnienie informacji lub dokumentów państwowych mogłoby, w opinii Państwa, naruszać interesy jego bezpieczeństwa narodowego. Przypadki te obejmują sytuacje wchodzące w zakres artykułu 56 ustęp 2 i 3, artykułu 61 ustęp 3, artykułu 64 ustęp 3, artykułu 67 ustęp 2, artykułu 68 ustęp 6, artykułu 87 ustęp 6 i artykułu 93, jak również inne, które mają miejsce na innych etapach postępowania, a w których może dojść do takiego ujawnienia

2. Postanowienia niniejszego artykułu stosuje się również, gdy osoba wezwana do udzielenia informacji lub dowodu odmówiła ich udzielenia lub przedstawiła tę sprawę Państwu, powołując się na to, że ujawnienie przez nią wymaganych informacji lub dowodów naruszyłoby interesy bezpieczeństwa narodowego tego Państwa, a Państwo to potwierdza, że w jego opinii, takie ujawnienie mogłoby naruszać interesy jego bezpieczeństwa narodowego.

3. Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie narusza wymogów poufności mających zastosowanie na podstawie artykułu 54 ustęp 3 (e) i (f) lub zastosowania artykułu 73.

4. Jeżeli Państwo dowie się, że informacje lub dokumenty tego Państwa są ujawniane lub prawdopodobnie zostaną ujawnione na którymkolwiek etapie postępowania, a Państwo to uważa, że takie ujawnienie mogłoby naruszać interesy jego bezpieczeństwa narodowego, Państwo to ma prawo interweniować w celu doprowadzenia do rozwiązania tej kwestii zgodnie z niniejszym artykułem.

5. Jeżeli Państwo uważa, że ujawnienie informacji mogłoby naruszać interesy jego bezpieczeństwa narodowego, to działając w porozumieniu z Prokuratorem, obroną, Izbą Przygotowawczą lub Izbą Orzekającą, podejmuje ono wszelkie rozsądne kroki w celu załatwienia sprawy na drodze współpracy. Kroki te mogą obejmować:

- (a) zmianę lub sprecyzowanie wniosku;
- (b) określenie przez Trybunał przydatności wymaganej informacji lub dowodu, lub stwierdzenie, czy dowód, choć uznany za przydatny, mógłby zostać uzyskany lub został uzyskany ze źródła innego niż to Państwo;
- (c) uzyskanie informacji lub dowodu z innego źródła lub w innej formie; lub
- (d) porozumienie co do warunków, na których pomoc mogłaby zostać udzielona, włącznie między innymi, z przedstawieniem streszczeń lub zmian redakcyjnych, ograniczeniem

zakresu ujawnienia, prowadzeniem postępowania *in camera* lub *ex parte* oraz zastosowaniem innych środków ochronnych dozwolonych na podstawie niniejszego Statutu i Reguł Procesowych i Dowodowych.

6. Jeżeli podjęto wszelkie rozsądne kroki w celu załatwienia sprawy na drodze współpracy, i jeżeli Państwo uważa, że nie istnieją środki lub warunki, po spełnieniu których informacja lub dokument mogłyby zostać wydane lub ujawnione bez naruszenia interesów jego bezpieczeństwa narodowego, to zawiadamia o tym Prokuratora lub Trybunał podając wyraźne powody swojej decyzji, chyba, że wyraźny opis tych powodów sam w sobie spowodowałby naruszenie interesów bezpieczeństwa narodowego tego Państwa.

7. W następnej kolejności, jeżeli Trybunał stwierdzi, że dowód ma znaczenie dla sprawy i jego uzyskanie jest konieczne dla ustalenia winy lub niewinności oskarżonego, może podjąć następujące działania:

(a) jeżeli żądanie ujawnienia informacji lub dokumentu oparte jest na wniosku o współpracę złożonym na podstawie Części IX lub w warunkach opisanych w ustępie 2, a Państwo powołuje się na podstawę odmowy współpracy wskazaną w artykule 93 ustęp 4:

- (i) Trybunał może, przed podjęciem decyzji określonej w ustępie 7 (a) (ii), domagać się przeprowadzenia dalszych konsultacji w celu rozważenia opinii Państwa, co może obejmować, tam gdzie jest to właściwe, posiedzenie *in camera* lub *ex parte*
- (ii) Jeżeli Trybunał uzna, że powołując się na podstawę odmowy współpracy wskazaną w artykule 93 ustęp 4 w okolicznościach danej sprawy Państwo, do którego zwrócono się o współpracę, nie wykonuje swoich zobowiązań określonych niniejszym Statutem, Trybunał może przekazać sprawę do rozstrzygnięcia zgodnie z artykułem 87 ustęp 7 wskazując powody swojej decyzji; i

- (iii) Trybunał może przy rozpoznawaniu sprawy oskarżonego wyciągnąć wnioski odnośnie istnienia lub nieistnienia faktu, jakie w danych okolicznościach uzna za właściwe; albo
- (b) w innych okolicznościach:
 - (i) zarządzić ujawnienie; lub
 - (ii) w zakresie w jakim nie zarządził ujawnienia, wyciągnąć wnioski przy rozpoznaniu sprawy oskarżonego odnośnie istnienia lub nieistnienia faktu, jakie w danych okolicznościach uzna za właściwe.

Artykuł 73

Informacje lub dokumenty pochodzące od stron trzecich

Jeżeli Trybunał zwróci się do Państwa Strony o przekazanie dokumentu lub informacji, które znajdują się w jego posiadaniu lub nad którymi Państwo to sprawuje pieczę lub kontrolę, a które zostały przekazane temu Państwu w zaufaniu przez inne Państwo, organizację międzyrządową lub międzynarodową. Państwo to powinno postarać się o wyrażenie zgody przez podmiot przekazujący na ujawnienie takiego dokumentu lub informacji. Jeżeli podmiotem przekazującym jest Państwo Strona, wówczas albo wyraża ono zgodę na ujawnienie informacji lub dokumentu, albo wraz z Trybunałem podejmuje kroki w celu rozstrzygnięcia kwestii ujawnienia, na podstawie postanowień artykułu 72. Jeżeli podmiotem przekazującym nie jest Państwo Strona i podmiot ten odmawia zgody na ujawnienie, Państwo do którego Trybunał zwrócił się o wydanie dokumentu lub informacji, zawiadamia Trybunał, że nie może przekazać wymaganego dokumentu lub informacji z powodu istniejącego zobowiązania wobec podmiotu przekazującego do zachowania tajemnicy.

Artykuł 74

Wyrokovanie

1. Obecność wszystkich sędziów Izby Orzekającej jest wymagana podczas każdego etapu rozprawy oraz narady. Prezydium może wyznaczyć dla potrzeb konkretnego postępowania jednego lub więcej sędziów dodatkowych, którzy są obecni podczas każdego etapu rozprawy, i którzy mogą zastąpić członka Izby Orzekającej, jeżeli nie może on w dalszym ciągu brać udziału w postępowaniu.

2. Orzeczenie Izby Orzekającej oparte jest na ocenie dowodów i całego postępowania. Orzeczenie nie może wykraczać poza granice faktów i okoliczności zawartych w zarzutach oskarżenia i uzupełnieniu tych zarzutów. Trybunał opiera swoje orzeczenie wyłącznie na dowodach przedstawionych i ujawnionych na rozprawie.

3. Sędziowie powinni dążyć do wydania orzeczenia jednomyślnie; w razie braku jednomyślności orzeczenie zapada większością głosów.

4. Przebieg narady Izby Orzekającej jest tajny.

5. Orzeczenie sporządza się na piśmie; powinno ono zawierać pełny opis ustaleń dowodowych i wniosków Izby Orzekającej wraz z uzasadnieniem. Izba Orzekająca wydaje jedno orzeczenie. W razie braku jednomyślności orzeczenie Izby Orzekającej powinno zawierać opinie większości i mniejszości sędziów. Orzeczenie lub jego streszczenie ogłasza się publicznie.

Artykuł 75

Naprawienie szkody wyrządzonej pokrzywdzonym

1. Trybunał określa zasady dotyczące naprawienia szkody wyrządzonej pokrzywdzonym włącznie z przywróceniem stanu poprzedniego, odszkodowaniem i zadośćuczynieniem. Na tej podstawie Trybunał może w swoim orzeczeniu, na wniosek, lub w wyjątkowych okolicznościach także z urzędu, określić zakres szkody, straty lub krzywdy wyrządzonej pokrzywdzonym wskazując zasady, na których opiera swoje orzeczenie.

2. Trybunał może wydać zarządzenie bezpośrednio wobec skazanego, w którym określa odpowiedni sposób naprawienia szkody pokrzywdzonym włącznie z przywróceniem stanu poprzedniego, odszkodowaniem i zadośćuczynieniem.

W stosownych wypadkach Trybunał może nakazać przekazanie świadczenia odszkodowawczego za pośrednictwem Funduszu Powierniczego określonego w artykule 79.

3. Przed wydaniem zarządzenia na podstawie niniejszego artykułu Trybunał może zwrócić się o złożenie oświadczeń przez skazanego lub w jego imieniu, przez pokrzywdzonych, inne zainteresowane osoby lub zainteresowane Państwa, i powinien wziąć je pod uwagę.

4. Wykonując swoje uprawnienia na podstawie niniejszego artykułu, Trybunał, po skazaniu osoby za zbrodnię podlegającą jurysdykcji Trybunału, może orzec, czy w celu umożliwienia wykonania nakazu wydanego na podstawie niniejszego artykułu, niezbędne jest stosowanie środków określonych w artykule 93 ustęp 1.

5. Państwo Strona wykonuje orzeczenie podjęte na podstawie niniejszego artykułu tak, jakby postanowienia artykułu 109 miały zastosowanie do niniejszego artykułu.

6. Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie może być interpretowane jako naruszające prawa pokrzywdzonych przewidziane w prawie krajowym lub międzynarodowym.

Artykuł 76

Orzekanie o karze

1. W razie skazania Izba Orzekająca wymierza stosowną karę, biorąc pod uwagę przeprowadzone dowody i oświadczenia złożone w czasie rozprawy, które mają znaczenie dla wymiaru kary.

2. Z wyjątkiem przypadków, do których ma zastosowanie artykuł 65, przed zakończeniem rozprawy Izba Orzekająca może z własnej inicjatywy, a jest zobowiązana w razie złożenia wniosku przez Prokuratora lub oskarżonego odbyć posiedzenie w celu zapoznania się z dodatkowymi dowodami lub oświadczeniami mającymi znaczenie dla wymiaru kary, w trybie przewidzianym w Regułach Procesowych i Dowodowych.

3. Tam, gdzie ma zastosowanie ustęp 2, wszelkie oświadczenia określone w artykule 75 składane są w czasie dodatkowego posiedzenia przewidzianego w ustępie 2 i, jeżeli okaże się to konieczne, w czasie dodatkowej rozprawy.

4. Wyrok ogłasza się publicznie i, o ile to tylko możliwe, w obecności oskarżonego.

Część VII

Kary

Artykuł 77

Katalog kar

1. Z zastrzeżeniem postanowień artykułu 110, osobie skazanej za zbrodnię wymienioną w artykule 5 niniejszego Statutu, Trybunał może wymierzyć jedną z następujących kar lub:

(a) karę pozbawienia wolności wymierzoną na czas oznaczony, nie przekraczający 30 lat;

(b) karę dożywotniego pozbawienia wolności Jeżeli przemawia za tym wyjątkowy ciężar popełnionej zbrodni i właściwości osobiste skazanego.

2. Obok kary pozbawienia wolności Trybunał może orzec:

(a) grzywnę na warunkach określonych w Regułach Procesowych i Dowodowych;

(b) przepadek korzyści, majątku i aktywów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwa, bez naruszania nabytych w dobrej wierze praw osób trzecich.

Artykuł 78

Zasady wymiaru kary

1. Wymierzając karę Trybunał, stosownie do Reguł Procesowych i Dowodowych, uwzględnia takie czynniki jak ciężar zbrodni i osobiste właściwości skazanego.

2. Wymierzając karę pozbawienia wolności Trybunał zalicza na poczet wymierzonej kary rzeczywisty okres aresztowania zastosowanego w sprawie na podstawie nakazu Trybunału. Trybunał może również zaliczyć na poczet wymierzonej kary inny okres pozbawienia wolności skazanego w związku z czynem stanowiącym zbrodnię.

3. W przypadku skazania za więcej niż jedną zbrodnię, Trybunał wymierza karę za każdą ze zbrodni i karę łączną, określającą całkowity czas trwania kary pozbawienia wolności. Stosownie do postanowień artykułu 77 ustęp 1 (b) górna granica kary pozbawienia wolności nie może być niższa od najwyższej z kary pozbawienia wolności wymierzonej za jedną z przypisanych zbrodni i jednocześnie nie może przekraczać 30 lat pozbawienia wolności lub kary dożywotniego pozbawienia wolności.

Artykuł 79

Fundusz Powierniczy

1. Na mocy decyzji Zgromadzenia Państw Stron tworzy się Fundusz Powierniczy na rzecz ofiar zbrodni podlegających jurysdykcji Trybunału i ich rodzin.

2. Trybunał może zarządzić przekazanie pieniędzy i innych wartości majątkowych uzyskanych z grzywien i przepadku na rzecz Funduszu Powierniczego.

3. Zarządzanie Funduszem Powierniczym odbywa się na warunkach określonych przez Zgromadzenie Państw Stron.

Artykuł 80

Niezależność krajowego stosowania sankcji karnych i prawa krajowego

Żadne z postanowień mniejszej Części nie wyklucza stosowania przez Państwa kar przewidzianych w ich prawie krajowym, ani prawa Państw, które nie przewidują kar opisanych w tym Rozdziale.

Część VIII

Kontrola odwoławcza i wznowienie postępowania

Artykuł 81

Odwołanie od orzeczenia uniewinniającego lub skazującego lub orzeczenia o karze

1. Orzeczenie wydane na podstawie artykułu 74 może zostać zaskarżone zgodnie z Regułami Procesowymi i Dowodowymi w następujący sposób:

(a) Prokurator może zaskarżyć orzeczenie w oparciu o którąkolwiek z następujących przyczyn odwoławczych:

- (i) obraza przepisów postępowania,
- (ii) błąd w ustaleniach faktycznych, lub
- (iii) obraza przepisów prawa;

(b) Skazany lub Prokurator w imieniu skazanego mogą zaskarżyć orzeczenie w oparciu o którąkolwiek z następujących przyczyn odwoławczych:

(i) obraza przepisów postępowania, (ii) błąd w ustaleniach faktycznych, (iii) obraza przepisów prawa, lub

(iv) jakakolwiek inna okoliczność naruszająca rzetelność i wiarygodność postępowania lub orzeczenia,

2. (a) Orzeczenie o karze może zostać zaskarżone zgodnie z Regułami Procesowymi i Dowodowymi przez Prokuratora lub skazanego ze względu na niewspółmierność kary w stosunku do zbrodni;

(b) Jeżeli rozpatrując odwołanie od orzeczenia o karze, Trybunał stwierdzi, że zachodzą podstawy do uchylecia orzeczenia skazującego w całości lub w części, może wezwać Prokuratora i skazanego do przedstawienia przyczyn odwoławczych wskazanych w artykule 81 ustęp 1 (a) lub (b), i może wydać orzeczenie w kwestii skazania zgodnie z artykułem 83.

(c) Trybunał postępuje w taki sam sposób, jeżeli podczas rozpatrywania odwołania jedynie od orzeczenia skazującego stwierdzi istnienie podstaw do zmniejszenia wymiaru kary na

podstawie ustępu 2 (a).

3. (a) O ile Izba Orzekająca nie postanowi inaczej, w czasie rozpoznawania odwołania skazany pozostaje w areszcie;

(b) Jeżeli czas przebywania skazanego w areszcie przekracza wymiar kary pozbawienia wolności orzeczonej wobec niego, zarządza się jego zwolnienie, z wyjątkiem sytuacji, kiedy Prokurator również zaskarżył orzeczenie i kiedy zwolnienie skazanego może być uzależnione od spełnienia warunków określonych w punkcie (c) poniżej;

(c) W razie uniewinnienia, oskarżonego zwalnia się natychmiast, z zastrzeżeniem następujących postanowień:

(i) w wyjątkowych okolicznościach, mając na względzie, inter alia, realne ryzyko ucieczki, ciężar zarzucanego przestępstwa i prawdopodobieństwo uwzględnienia wniesionego odwołania, Izba Orzekająca na wniosek Prokuratora może utrzymać tymczasowe aresztowanie wobec oskarżonego w czasie postępowania odwoławczego;

(ii) od postanowienia Izby Orzekającej wydanego na podstawie punktu (c) (i) przysługuje odwołanie zgodnie z Regulami Procesowymi i Dowodowymi.

4. Z zastrzeżeniem postanowień ustępu 3 (a) i (b), wykonanie orzeczenia lub kary zawiesza się na czas przewidziany do wniesienia odwołania i czas trwania postępowania odwoławczego.

Artykuł 82

Odwołanie od innych decyzji

1. Stosownie do Reguł Procesowych i Dowodowych, stronom przysługuje odwołanie od następujących decyzji:

(a) decyzji w sprawie jurysdykcji lub dopuszczalności;

(b) decyzji o zwolnieniu lub odmowie zwolnienia z aresztu osoby, przeciwko której prowadzone jest postępowanie przygotowawcze;

(c) decyzji Izby Przygotowawczej o podjęciu działania z urzędu na podstawie artykułu 56 ustęp 3;

(d) decyzji dotyczącej kwestii, która mogłaby w istotny sposób wpłynąć na rzetelny i sprawny przebieg postępowania lub wynik rozprawy, i której natychmiastowe rozstrzygnięcie przez Izbę Odwoławczą może, w opinii Izby Przygotowawczej lub Izby Orzekającej, znacznie przyspieszyć postępowanie.

2. Decyzja Izby Przygotowawczej podjęta na podstawie artykułu 57 ustęp 3 (d) może być zaskarżona przez Państwo Stronę, którego decyzja dotyczy, lub przez Prokuratora za zgodą Izby Przygotowawczej. Odwołanie rozpatruje się w trybie przyspieszonym.

3. Odwołanie nie wstrzymuje wykonania zaskarżonej decyzji, chyba, że Izba Odwoławcza tak postanowi na wniosek i w trybie przewidzianym w regułach procesowych i dowodowych.

4. Pełnomocnik pokrzywdzonych, skazany lub posiadacz w dobrej wierze majątku, którego dotyczy zarządzenie wydane na podstawie artykułu 75 może zaskarżyć takie zarządzenie naprawienia szkody zgodnie z regułami procesowymi i dowodowymi.

Artykuł 83

Postępowanie odwoławcze

1. Dla potrzeb postępowania prowadzonego na podstawie artykułu 81 i niniejszego artykułu Izba Odwoławcza posiada wszystkie uprawnienia Izby Orzekającej.

2. Jeżeli Izba Odwoławcza stwierdzi, że zaskarżone postępowanie było nierzetelne w stopniu zagrażającym wiarygodności orzeczenia o winie lub karze lub że zaskarżone orzeczenie o winie lub karze było poważnie dotknięte błędem w ustaleniach faktycznych, obraża prawa lub obraża przepisów postępowania, Izba Odwoławcza może;

(a) uchylić lub zmienić orzeczenie lub wymiar kary; lub

(b) przekazać sprawę do ponownego rozpoznania innej Izbie Orzekającej.

W tym celu Izba Odwoławcza może zwrócić się do poprzednio orzekającej Izby Orzekającej o dokonanie odpowiednich ustaleń faktycznych i przekazanie ich Izbie Odwoławczej lub może samodzielnie przeprowadzić dowody w celu dokonania odpowiednich ustaleń. W razie zaskarżenia orzeczenia lub wymiaru kary wyłącznie przez skazanego lub Prokuratora działającego na korzyść skazanego, orzeczenie to lub wymiar kary nie mogą być zmienione na niekorzyść skazanego.

3. Jeżeli przy rozpatrywaniu odwołania od orzeczenia o karze Izba Odwoławcza stwierdzi, że orzeczona kara jest niewspółmierna do wagi zbrodni, może zmienić orzeczenie o karze zgodnie z częścią VII.

4. Wyrok Izby Odwoławczej zapada większością głosów sędziów i jest ogłaszany publicznie. Wyrok zawiera uzasadnienie. W razie braku jednomyślności wyrok Izby Odwoławczej zawiera opinie większości i mniejszości sędziów, jednakże sędzia może zgłosić zdanie odrębne co do prawa.

5. Izba Odwoławcza może ogłosić swój wyrok pod nieobecność osoby uniewinnionej lub skazanej.

Artykuł 84

Wznowienie postępowania

1. Skazany, a w razie jego śmierci, jego małżonkowie, dzieci, rodzice lub jakakolwiek osoba żyjąca w chwili śmierci oskarżonego, która otrzymała od oskarżonego wyraźne, pisemne polecenie złożenia takiej skargi, lub Prokurator działając w imieniu skazanego, mogą zwrócić się do Izby Odwoławczej o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem skazującym lub wymierzającym karę w oparciu o następujące podstawy:

(a) został ujawniony nowy dowód, który:

- (i) nie był dostępny w czasie rozprawy, a jego braku wówczas nie można przypisać w całości ani w części stronie składającej wniosek; i
- (ii) jest na tyle istotny, że gdyby przeprowadzono go na poprzedniej rozprawie, to prawdopodobnie spowodowałby wydanie odmiennego orzeczenia;

(b) wyszło na jaw, że dowody o zasadniczym znaczeniu na rozprawie, od których uzależnione było skazanie, były nieprawdziwe, sfałszowane lub sfabrykowane;

(c) jeden lub większa liczba sędziów, którzy brali udział w wydaniu orzeczenia skazującego lub w zatwierdzaniu zarzutów oskarżenia, dopuściło się w tej sprawie rażącego zaniedbania lub rażącego naruszenia obowiązków na tyle poważnego, że uzasadniało ono usunięcie tego sędziego lub tych sędziów ze stanowiska na podstawie artykułu 46.

2. Izba Odwoławcza odrzuca wniosek o wznowienie postępowania, jeżeli uzna, że jest on bezpodstawny. W razie uznania wniosku za uzasadniony Izba Odwoławcza może:

- (a) ponownie zwołać poprzednio orzekającą Izbę Orzekającą;
- (b) powołać nową Izbę Orzekającą; lub
- (c) uznać swoją właściwość w danej sprawie, w celu ustalenia, po wysłuchaniu stron w sposób przewidziany w Regułach Procesowych i Dowodowych, czy wyrok zasługuje na zmianę.

Artykuł 85

Odszkodowanie za aresztowanie i skazanie

1. Każdy, kto stał się ofiarą bezprawnego zatrzymania lub aresztowania, ma prawo do odszkodowania.

2. Osoba prawomocnie skazana za przestępstwo, której skazanie zostało następnie uchylone z powodu nowych lub nowo odkrytych faktów wskazujących niezbicie na to, że miała miejsce pomyłka sądowa, przy czym wykonano karę, otrzymuje odszkodowanie

zgodne z prawem, chyba, że zostanie udowodnione, że nie ujawnienie we właściwym czasie faktów należy w całości lub w części przypisać tej osobie.

3. W wyjątkowych wypadkach, jeżeli Trybunał ustali istnienie faktów niezbicie wskazujących na to, że miała miejsce poważna i oczywista pomyłka sądowa, może według swego uznania i zgodnie z kryteriami określonymi w Regułach Procesowych i Dowodowych przyznać odszkodowanie osobie, która została zwolniona z aresztu w następstwie prawomocnego orzeczenia uniewinniającego lub kończącego postępowanie z tego powodu.

Część IX

Współpraca międzynarodowa i pomoc prawna

Ogólne zobowiązanie do współpracy

Artykuł 86

Zgodnie z postanowieniami niniejszego Statutu, Państwa Strony w pełni współpracują z Trybunałem w zakresie ścigania i osądzania zbrodni podlegających jurysdykcji Trybunału.

Artykuł 87

Wnioski o współpracę. Postanowienia ogólne

1. (a) Trybunał jest władny zwracać się do Państw Stron z wnioskami o współpracę. Wnioski są przekazywane drogą dyplomatyczną lub w jakikolwiek inny odpowiedni sposób, który może zostać wskazany przez każde Państwo Stronę przy ratyfikowaniu, przyjęciu, zatwierdzeniu lub przystąpieniu do niniejszego Statutu.

Późniejsze zmiany wskazanych sposobów przekazywania wniosków są dokonywane przez każde Państwo Stronę w trybie przewidzianym w Regułach Procesowych i Dowodowych.

(b) Z zastrzeżeniem postanowień punktu (a), tam gdzie jest to właściwe, wnioski mogą być także przekazywane za pośrednictwem Międzynarodowej Organizacji Policji Kryminalnej lub innej właściwej organizacji regionalnej.

2. Wnioski o współpracę i załączone dokumenty sporządza się w urzędowym języku Państwa wezwanego albo dołącza się do nich tłumaczenie na ten język lub sporządza się w jednym z roboczych języków Trybunału, zgodnie z wyborem dokonany przez to Państwo przy ratyfikowaniu, przyjęciu, zatwierdzeniu lub przystąpieniu do niniejszego Statutu.

Późniejsze zmiany wyboru języka dokonywane są w trybie przewidzianym w regułach procesowych i dowodowych.

3. Państwo wezwane zachowuje w tajemnicy wniosek oraz dołączone dokumenty. Ujawnienie jest możliwe jedynie w zakresie koniecznym dla wykonania wniosku.

4. W związku z każdym wnioskiem o pomoc prawną złożonym na podstawie Części IX, Trybunał może przedsięwziąć takie środki, łącznie ze środkami odnoszącymi się do ochrony informacji, jakie będą konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa oraz dobrego stanu fizycznego i psychicznego pokrzywdzonych, potencjalnych świadków i ich rodzin. Trybunał może domagać się, aby informacje udostępniane na podstawie Części IX były przekazywane i traktowane w sposób zapewniający bezpieczeństwo oraz dobry stan fizyczny i psychiczny pokrzywdzonych, potencjalnych świadków i ich rodzin.

5. (a) Trybunał może zwrócić się z prośbą do Państwa nie będącego stroną niniejszego Statutu o udzielenie pomocy prawnej na podstawie niniejszej Części w oparciu o porozumienie ad hoc, umowę zawartą z tym Państwem lub na innej właściwej podstawie.

(b) Jeżeli Państwo nie będące stroną niniejszego Statutu, które zawarło porozumienie ad hoc lub umowę z Trybunałem, nie dopełnia obowiązku współpracy przewidzianego w zawartym porozumieniu lub umowie, Trybunał może zawiadomić o tym Zgromadzenie Państw Stron lub Radę Bezpieczeństwa, w przypadku gdyby ta przedstawiła ona sprawę Trybunałowi.

6. Trybunał może zwrócić się do organizacji międzyrządowej o przekazanie informacji lub dokumentów. Trybunał może również zwrócić się o inne formy współpracy i pomocy, które mogą zostać uzgodnione z tą organizacją i które są zgodne z jej kompetencjami i mandatem.

7. Jeżeli wbrew postanowieniom niniejszego Statutu Państwo Strona nie wykonuje wniosku o współpracę, uniemożliwiając w ten sposób Trybunałowi wykonywanie jego funkcji i uprawnień przewidzianych w niniejszym Statucie, Trybunał może dokonać ustalenia w tym względzie i przedstawić sprawę Zgromadzeniu Państw Stron lub Radzie Bezpieczeństwa, gdy ta przedstawiła sprawę Trybunałowi.

Artykuł 88

Dostępność procedur w prawie krajowym

Państwa Strony zapewnią istnienie w ustawodawstwie wewnętrznym takich instytucji prawnoprocesowych, które umożliwią realizowanie wszystkich form współpracy przewidzianych w niniejszej części.

Artykuł 89

Dostarczanie osób Trybunałowi

1. Trybunał może przekazać wniosek o aresztowanie i dostarczenie osoby uzupełniony uzasadniającymi wniosek materiałami, o których mowa w artykule 91, jakimkolwiek Państwu, na terytorium którego ta osoba może się znajdować i domagać się współpracy tego Państwa w aresztowaniu i dostarczeniu takiej osoby. Państwa Strony wykonują wnioski o aresztowaniu i dostarczeniu takiej osoby. Państwa Strony wykonują wnioski o aresztowanie i dostarczenie osób w oparciu o postanowienia niniejszej części i procedury przewidziane w ich prawie krajowym.

2. Gdy osoba poszukiwana w celu dostarczenia podnosi przed sądem krajowym zarzut na podstawie zasady *ne bis in idem*, o której mowa w artykule 20, Państwo wezwane niezwłocznie konsultuje się z Trybunałem w celu ustalenia, czy zostało wydane odpowiednie orzeczenie w sprawie dopuszczalności. Jeżeli sprawa została uznana za dopuszczalną, Państwo wezwane kontynuuje wykonanie wniosku. Jeżeli postępowanie w sprawie dopuszczalności jest w toku, Państwo wezwane może odroczyć wykonanie wniosku o dostarczenie osoby do czasu wydania przez Trybunał orzeczenia w sprawie dopuszczalności.

3. (a) Państwo Strona zezwala, zgodnie ze swoim ustawodawstwem wewnętrznym, na przewiezienie przez jego terytorium osoby dostarczanej Trybunałowi przez inne Państwo, chyba że przewiezienie to utrudniałoby lub opóźniało dostarczenie.

(b) Wniosek Trybunału o tranzyt przekazywany jest zgodnie z artykułem 87. Wniosek o tranzyt powinien zawierać:

- (i) określenie osoby przewożonej;
- (ii) krótkie przedstawienie stanu faktycznego sprawy i jego kwalifikacji prawnej;
- (iii) nakaz aresztowania i dostarczenia.

(c) W czasie tranzytu osoba przewożona pozostaje aresztowana.

(d) Zezwolenie nie jest wymagane, gdy osoba jest przewożona drogą lotniczą bez przewidywanego lądowania na terytorium Państwa tranzytowego.

(e) Jeżeli nastąpi nieprzewidziane lądowanie na terytorium Państwa tranzytowego, Państwo to może domagać się od Trybunału wniosku o tranzyt, o którym mowa w punkcie (b). Państwo tranzytowe stosuje areszt wobec osoby przewożonej do czasu otrzymania wniosku o tranzyt i wykonania przewozu. Aresztowanie dla celów przedstawionych w niniejszym punkcie nie może trwać dłużej niż 96 godzin od momentu nieprzewidzianego lądowania, chyba że w tym czasie zostanie dostarczony wniosek.

4. Jeżeli przeciwko poszukiwanej osobie toczy się postępowanie lub odbywa ona karę w Państwie wezwanym z powodu przestępstwa innego niż to, w związku z którym

Trybunał żąda dostarczenia, Państwo wezwane, po podjęciu decyzji o uwzględnieniu wniosku, konsultuje się z Trybunałem.

Artykuł 90 **Zbieg wniosków**

1. Państwo Strona, które otrzymało wniosek Trybunału o dostarczenie osoby na podstawie artykułu 89, i które również otrzymało wniosek innego Państwa o ekstradycję tej samej osoby z powodu tego samego czynu, który wypełnia znamiona zbrodni,

w związku z którą Trybunał domaga się dostarczenia tej osoby, zawiadamia Trybunał oraz Państwo, które wystąpiło z wnioskiem ekstradycyjnym o zaistniałych faktach.

2. W przypadku gdy Państwo, które złożyło wniosek ekstradycyjny, jest jednocześnie Państwem Stroną niniejszego Statutu, Państwo wezwane daje pierwszeństwo wnioskowi zgłoszonemu przez Trybunał, jeżeli:

(a) Trybunał, zgodnie z artykułem 18 lub 19 orzekł, że sprawa, w związku z którą żąda dostarczenia osoby, jest dopuszczalna, i stwierdzając tę dopuszczalność wziął pod uwagę postępowanie karne prowadzone przez Państwo wzywające w związku z jego wnioskiem o ekstradycję; lub

(b) Trybunał wydał orzeczenie, o którym mowa w punkcie (a), zgodnie z zawiadomieniem otrzymanym od Państwa wezwanego na podstawie ustępu 1.

3. Do czasu wydania przez Trybunał w trybie określonym w ustępie 2 (b) orzeczenia, o którym mowa w ustępie 2 (a), Państwo wezwane może według swego uznania prowadzić dalej postępowanie co do wniosku o ekstradycję zgłoszonego przez Państwo wzywające. Nie może jednak dokonać ekstradycji, dopóki Trybunał nie stwierdzi, że sprawa jest niedopuszczalna. Ustalenie Trybunału dokonywane jest w trybie przyspieszonym.

4. Jeżeli Państwo wzywające nie jest Państwem Stroną niniejszego Statutu, Państwo wezwane, jeżeli nie ciąży na nim zobowiązanie o charakterze międzynarodowym do dokonania ekstradycji tej osoby do Państwa wzywającego, daje pierwszeństwo wnioskowi o dostarczenie zgłoszonemu przez Trybunał, jeżeli Trybunał orzekł, że sprawa jest dopuszczalna.

5. W przypadku, gdy sprawa określona w ustępie 4, nie została uznana za dopuszczalną przez Trybunał, Państwo wezwane może według swego uznania kontynuować postępowanie w sprawie wniosku o ekstradycję złożonego przez Państwo wzywające.

6. W przypadkach do których ma zastosowanie ustęp 4, przy czym na Państwie wezwanym ciąży zobowiązanie o charakterze międzynarodowym do wydania osoby w drodze ekstradycji do Państwa wzywającego, które nie jest stroną niniejszego Statutu, Państwo wezwane podejmuje decyzję o dostarczeniu osoby Trybunałowi bądź ekstradycji do Państwa wzywającego. Przy podejmowaniu tej decyzji Państwo wezwane bierze pod uwagę wszystkie stosowne okoliczności, w tym między innymi:

(a) daty wniosków;

(b) interesy Państwa wzywającego, w tym - jeżeli dotyczy tego Państwa - kwestię, czy zbrodnia została popełniona na jego terytorium, oraz obywatelstwo pokrzywdzonych i osoby poszukiwanej; i

(c) możliwość późniejszego dostarczenia osoby pomiędzy Trybunałem a Państwem wzywającym.

7. Gdy Państwo Strona, które otrzymało wniosek Trybunału o dostarczenie określonej osoby otrzymało też wniosek innego Państwa o ekstradycję tej samej osoby z powodu innego czynu niż ten, który wypełnia znamiona zbrodni, w związku z którą Trybunał domaga się dostarczenia tej osoby:

(a) jeżeli Państwo wezwane, nie jest związane zobowiązaniem o charakterze międzynarodowym do wydania tej osoby w drodze ekstradycji do Państwa wzywającego, daje pierwszeństwo wnioskowi Trybunału;

(b) jeżeli Państwo wezwane jest związane zobowiązaniem o charakterze międzynarodowym do wydania tej osoby w drodze ekstradycji do Państwa wzywającego, decyduje według swego uznania o dostarczeniu osoby Trybunałowi bądź ekstradycji do Państwa wzywającego. Podejmując tę decyzję, Państwo wezwane bierze pod uwagę wszystkie stosowne okoliczności sprawy, włącznie ale nie tylko z tymi, o których mowa w ustępie 6, zwracając szczególną uwagę na charakter i ciężar zarzucanych czynów.

8. Jeżeli zgodnie z zawiadomieniem przewidzianym w niniejszym artykule, Trybunał orzekł o niedopuszczalności sprawy, a następnie Państwo wezwane odmówi ekstradycji do Państwa wzywającego, Państwo wezwane informuje Trybunał o swojej decyzji.

Artykuł 91

Treść wniosku o aresztowanie i dostarczenie

1. Wniosek o aresztowanie i dostarczenie sporządza się na piśmie. W nagłych wypadkach wniosek może zostać przekazany za pośrednictwem jakiegokolwiek środka umożliwiającego

przenoszenie treści w formie pisemnej, pod warunkiem, iż wniosek zostanie potwierdzony drogą, o której mowa w artykule 87 ustęp 1 (a).

2. W przypadku wniosku o aresztowanie i dostarczenie osoby, wobec której został wydany nakaz aresztowania przez Izbę Przygotowawczą na podstawie artykułu 58, wniosek powinien zawierać lub być poparty przez:

(a) informacje zawierające opis osoby poszukiwanej, w sposób pozwalający na jej identyfikację, oraz informacje dotyczące jej przypuszczalnego miejsca pobytu;

(b) kopię nakazu aresztowania;

(c) dokumenty, oświadczenia oraz informacje, które mogą być konieczne dla spełnienia wymagań procedury dostarczania przewidzianej w Państwie wezwanym, z zastrzeżeniem, że wymagania te nie powinny być bardziej uciążliwe niż te, które stosuje się do wniosków ekstradycyjnych na podstawie traktatów lub porozumień pomiędzy Państwem wezwanym i innymi Państwami oraz powinny być, na ile to możliwe, mniej uciążliwe, biorąc pod uwagę odmienny charakter Trybunału.

3. W przypadku wniosku o aresztowanie i dostarczenie osoby skazanej wniosek powinien zawierać lub być poparty przez:

(a) kopię nakazu aresztowania tej osoby

(b) kopię orzeczenia skazującego;

(c) informację wykazującą, iż osoba poszukiwana jest osobą, o której mowa w orzeczeniu skazującym;

(d) kopię orzeczenia o karze, jeżeli wobec osoby poszukiwanej orzeczono karę, zaś w przypadku orzeczenia skazującego na karę pozbawienia wolności -zaświadczenie stwierdzające okres odbytej kary i okres kary pozostałej do odbycia.

4. Na wniosek Trybunału, Państwo Strona odbywa konsultacje z Trybunałem dotyczące zarówno spraw ogólnych, jak i kwestii szczegółowych, dotyczących wymogów prawa krajowego Państwa Strony, które mogą mieć zastosowanie na podstawie ustępu 2 (c). Podczas tych konsultacji Państwo Strona informuje Trybunał o szczególnych wymogach jego prawa krajowego.

Artykuł 92

Tymczasowe aresztowanie

1. W nagłych wypadkach Trybunał może zgłosić wniosek o tymczasowe aresztowanie osoby poszukiwanej na czas potrzebny do przedstawienia wniosku o dostarczenie wraz z załączonymi dokumentami, wymienionymi w artykule 91.

2. Wniosek o tymczasowe aresztowanie przekazywany jest za pośrednictwem jakiegokolwiek środka umożliwiającego przenoszenie treści w formie pisemnej i powinien zawierać:

(a) informacje zawierające opis osoby poszukiwanej, w sposób pozwalający na jej identyfikację, oraz informacje dotyczące jej przypuszczalnego miejsca pobytu;

(b) zwięzłe wskazanie zbrodni, z powodu których osoba jest poszukiwana oraz faktów składających się na ich opis, w tym - w miarę możliwości - datę oraz miejsce popełnienia zbrodni;

(c) stwierdzenie istnienia nakazu aresztowania lub orzeczenia skazującego osobę poszukiwaną; i

(d) oświadczenie, iż wniosek o dostarczenie osoby poszukiwanej zostanie przekazany.

3. Osoba, wobec której zastosowano tymczasowe aresztowanie, może zostać zwolniona, jeżeli Państwo wezwane nie otrzyma wniosku o dostarczenie oraz załączonych dokumentów wymienionych w artykule 91 w terminie przewidzianym w Regulach Procesowych i Dowodowych. Jednakże taka osoba może się zgodzić na dostarczenie jej Trybunałowi przed upływem tego terminu, jeżeli pozwala na to prawo Państwa wezwanego. W takim przypadku Państwo wezwane dostarcza tę osobę Trybunałowi w możliwie najkrótszym czasie.

4. Zwolnienie osoby poszukiwanej stosownie do ustępu 3 nie stoi na przeszkodzie późniejszemu aresztowaniu i dostarczeniu tej osoby, jeżeli wniosek o dostarczenie tej osoby wraz z załączonymi dokumentami zostanie złożony w późniejszym terminie.

Artykuł 93

Inne formy współpracy

1. Państwa Strony zgodnie z postanowieniami niniejszej Części oraz na podstawie przepisów prawa krajowego wykonują wnioski Trybunału o następującą pomoc prawną w związku z postępowaniem karnym:

(a) ustalenie tożsamości i miejsca pobytu osób oraz miejsca przechowywania przedmiotów;

(b) przeprowadzenie dowodów, w tym zeznań pod przysięgą, oraz przedstawienie dowodów, w tym opinii biegłych i sprawozdań, niezbędnych dla Trybunału;

(c) przesłuchiwanie osób, przeciwko którym toczy się postępowanie karne;

(d) doręczanie dokumentów, w tym dokumentów sądowych;

(e) ułatwianie osobom dobrowolnego stawienia się przed Trybunałem w charakterze świadków lub biegłych;

(f) czasowe przekazywanie osób, przewidziane w ustępie 7;

(g) oględziny miejsc i terenów, w tym ekshumacje oraz oględziny miejsc pochówku; (h) przeprowadzanie przeszukania i zajęcia;

(i) dostarczanie akt i dokumentów, w tym akt i dokumentów urzędowych; (j) ochrona pokrzywdzonych i świadków oraz zabezpieczanie dowodów;

(k) identyfikacja, odnalezienie i zabezpieczenie lub zajęcie dochodów, majątku i aktywów oraz narzędzi przestępstwa dla celów ewentualnego przepadku, jednakże bez uszczerbku dla nabytych w dobrej wierze praw osób trzecich; i

(l) jakiegokolwiek inny rodzaj pomocy, który nie jest zabroniony przez prawo Państwa wezwanego, a którego celem jest ułatwienie ścigania i osądzenia zbrodni podlegających jurysdykcji Trybunału.

2. Trybunał jest uprawniony do udzielenia gwarancji świadkowi lub biegłemu stawiającemu się przed Trybunałem, iż nie będzie wobec niego wszczęte ani prowadzone postępowanie karne, nie będzie zatrzymany ani poddany żadnym ograniczeniom wolności osobistej przez Trybunał z powodu jakichkolwiek działań lub zaniechań, poprzedzających opuszczenie przez tą osobę Państwa wezwanego.

3. Jeżeli wykonanie pomocy prawnej określonej we wniosku przedłożonym na podstawie ustępu 1 jest zabronione w Państwie wezwanym na podstawie powszechnie obowiązujących fundamentalnych zasad prawnych. Państwo wezwane niezwłocznie konsultuje się z Trybunałem w celu rozstrzygnięcia tej kwestii. W czasie konsultacji należy rozważyć, czy pomoc prawna może zostać wykonana w inny sposób lub pod pewnymi warunkami. Jeżeli po odbyciu konsultacji kwestii nie można rozstrzygnąć, Trybunał zmienia wniosek w zakresie w jakim jest to konieczne.

4. Zgodnie z artykułem 72, Państwo Strona może odmówić, w całości lub w części, wykonania wniosku o pomoc prawną tylko wtedy, gdy wniosek dotyczy udostępnienia dokumentu lub ujawnienia dowodu związanego z jego bezpieczeństwem narodowym.

5. Zanim Państwo wezwane odmówi wykonania wniosku o pomoc prawną złożonego na podstawie ustępu 1(1), Państwo to rozważa, czy pomoc prawna może zostać udzielona pod pewnymi warunkami, w późniejszym terminie lub w inny sposób, z zastrzeżeniem, że, o ile Trybunał lub Prokurator wyrazi zgodę na udzielenie pomocy prawnej pod pewnymi warunkami, Trybunał lub Prokurator jest nimi związany.

6. Jeżeli wezwane Państwo Strona odmówi wykonania wniosku niezwłocznie informuje o tym Trybunał lub Prokuratora podając powody odmowy.

7. (a) Trybunał może żądać czasowego przekazania osoby pozbawionej wolności w celu dokonania identyfikacji lub przesłuchania lub udzielenia innej pomocy. Osoba ta może zostać przekazana po spełnieniu następujących warunków:

(i) osoba ta dobrowolnie i świadomie wyraziła zgodę na przekazanie; i

(ii) Państwo wezwane zgadza się na przekazanie na warunkach uzgodnionych przez to Państwo i Trybunał.

(b) Osoba przekazana pozostaje pozbawiona wolności. Kiedy cele przekazania zostały osiągnięte, Trybunał niezwłocznie zwraca osobę przekazaną Państwu wezwanemu.

8. (a) Trybunał zapewnia poufność otrzymanych dokumentów i informacji, chyba że przemawiają przeciwko temu względy postępowania przygotowawczego bądź innego postępowania wskazane we wniosku.

(b) W razie konieczności Państwo wezwane może przekazać Prokuratorowi dokumenty lub informacje z zastrzeżeniem poufności. W takim przypadku Prokurator może wykorzystać przekazane informacje i dokumenty jedynie w celu uzyskania nowych dowodów.

(c) Państwo wezwane może z własnej inicjatywy lub na wniosek Prokuratora wyrazić zgodę na ujawnienie tych dokumentów lub informacji. W takim przypadku mogą być one użyte jako dowody w sprawie zgodnie z postanowieniami Części V i VI oraz Regulami Procesowymi i Dowodowymi.

9. (a) (i) W razie otrzymania przez Państwo Stronę konkurencyjnych wniosków, innych niż dostarczenie lub ekstradycję, od Trybunału i innego Państwa działającego na podstawie zobowiązania międzynarodowego. Państwo Strona dokłada wszelkich starań aby, w konsultacji z Trybunałem i innym Państwem, wykonać oba wnioski, w razie konieczności poprzez odroczenie wykonania jednego z wniosków lub wykonanie jednego z nich pod pewnymi warunkami.

(ii) W razie niepowodzenia powyższego, konkurencyjne wnioski zostają rozpatrzone zgodnie z zasadami określonymi w artykule 90.

(b) Jeżeli jednak wniosek Trybunału dotyczy informacji, przedmiotów lub osób pozostających pod kontrolą Państwa trzeciego lub organizacji międzynarodowej na mocy umowy międzynarodowej, Państwo wezwane informuje o tym Trybunał, który kieruje swój wniosek do Państwa trzeciego lub organizacji międzynarodowej.

10. (a) Trybunał może, na wniosek Państwa Strony prowadzącego postępowanie przygotowawcze lub sądowe z powodu czynu, który stanowi zbrodnię podlegającą jurysdykcji Trybunału lub który stanowi poważne przestępstwo według prawa Państwa wzywającego, współpracować z Państwem wzywającym i udzielić mu pomocy prawnej.

(b) (i) Pomoc przewidziana w punkcie (a) obejmuje, inter alia:

a. przekazanie oświadczeń, dokumentów lub innego rodzaju dowodów zgromadzonych w trakcie postępowania przygotowawczego lub rozprawy prowadzonych przez Trybunał; i

b. przesłuchanie osoby aresztowanej na mocy postanowienia Trybunału;

(ii) W przypadku pomocy udzielanej na podstawie punktu (b) (i) a.:

a. Jeżeli dokumenty lub dowody innego rodzaju zostały zgromadzone przy pomocy Państwa, takie przekazanie wymaga zgody tego Państwa;

b. Jeżeli oświadczenia, dokumenty i innego rodzaju dowody zostały dostarczone przez świadka lub biegłego, przekazanie podlega postanowieniom artykułu 68;

(c) Trybunał może na warunkach określonych w niniejszym ustępie udzielić pomocy prawnej przewidzianej w niniejszym ustępie Państwu, które nie jest Stroną niniejszego Statutu.

Artykuł 94

Odroczenie wykonania wniosku ze względu na toczące się postępowanie przygotowawcze

1. Jeżeli niezwłoczne wykonanie wniosku mogłoby zakłócać prowadzone postępowanie karne w innej sprawie niż ta, do której odnosi się wniosek, Państwo wezwane może odroczyć wykonanie wniosku na czas uzgodniony z Trybunałem. Jednakże odroczenie nie może trwać dłużej, niż jest to konieczne do zakończenia wspomnianego postępowania karnego w Państwie wezwanym. Przed podjęciem decyzji o odroczeniu, Państwo wezwane rozważa, czy pomoc nie może być udzielona niezwłocznie pod pewnymi warunkami.

2. Jeżeli zostanie podjęta decyzja o odroczeniu na podstawie ustępu 1, Prokurator może żądać zabezpieczenia dowodów w oparciu o artykuł 93 ustęp 1 (j).

Artykuł 95

Odroczenie wykonania wniosku ze względu na sprzeciw w sprawie dopuszczalności

Jeżeli Trybunał rozpatruje sprzeciw w sprawie dopuszczalności na podstawie artykułu 18 lub 19, Państwo wezwane może odroczyć wykonanie wniosku na podstawie niniejszej Części do czasu wydania przez Trybunał decyzji w sprawie dopuszczalności, chyba, że Trybunał zarządził, że Prokurator może zbierać dowody na podstawie artykułu 18 lub 19.

Artykuł 96

Treść wniosku o udzielenie innych form pomocy na podstawie artykułu 93

1. Wniosek o udzielenie innych form pomocy określonych w artykule 93 sporządza się na piśmie. W nagłych wypadkach wniosek może zostać przekazany za pośrednictwem jakiegokolwiek środka umożliwiającego przenoszenie treści w formie pisemnej, pod warunkiem, iż wniosek zostanie potwierdzony drogą, o której mowa w artykule 87 ustęp 1 (a).

2. Wniosek powinien, tam gdzie ma to zastosowanie, zawierać lub być poparty przez:

(a) zwięzłe przedstawienie celu, jakiemu ma służyć wniosek i żądana pomoc, włącznie ze wskazaniem podstawy prawnej i uzasadnieniem wniosku;

(b) możliwie szczegółową informację o miejscu pobytu lub tożsamości osób lub miejsca, które mają być odnalezione i których tożsamość ma być ustalona w celu udzielenia żądanej pomocy;

(c) zwięzłe przedstawienie faktów leżących u podstaw wniosku;

(d) powody i szczegóły procedur i wymogów, które mają być zastosowane;

(e) takie informacje, które mogą być wymagane na podstawie prawa Państwa wezwanego w celu wykonania wniosku; i

(f) wszelkie inne informacje istotne dla udzielenia żądanej pomocy.

3. Na wniosek Trybunału, Państwo Strona odbywa konsultacje z Trybunałem dotyczące zarówno spraw ogólnych, jak i kwestii szczegółowych, dotyczących wymogów prawa krajowego Państwa Strony, które mogą mieć zastosowane na podstawie ustępu 2 (e). Podczas tych konsultacji Państwo Strona informuje Trybunał o szczególnych wymogach jego prawa krajowego.

4. Postanowienia niniejszego artykułu stosuje się również do wniosku o pomoc skierowanego do Trybunału.

Artykuł 97

Konsultacje

Jeżeli Państwo Strona otrzyma na podstawie niniejszej Części wniosek, który stwarza problemy mogące utrudnić lub uniemożliwić jego wykonanie, Państwo to niezwłocznie konsultuje się z Trybunałem w celu rozwiązania tej kwestii. Problemy te mogą obejmować, interalia:

(a) brak informacji wystarczających do wykonania wniosku;

(b) w przypadku wniosku o dostarczenie, fakt, że pomimo dołożenia wszelkich starań, nie można ustalić miejsca pobytu osoby poszukiwanej, albo w wyniku przeprowadzonego postępowania stwierdzono, iż osoba zlokalizowana w Państwie wezwanym ponad wszelką "wątpliwość nie jest osobą wskazaną we wniosku; lub

(c) fakt, że wykonanie wniosku w jego aktualnej formie wymagałoby od Państwa wezwanego naruszenia istniejących zobowiązań traktatowych zaciągniętych wobec innego Państwa.

Artykuł 98

Współpraca w odniesieniu do uchylenia immunitetu i zgody na dostarczenie

1. Trybunał nie może wystąpić z wnioskiem o dostarczenie lub pomoc, który wymagałby od Państwa wezwanego działania niezgodnego z jego zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego w odniesieniu do immunitetu Państwa, immunitetu dyplomatycznego osoby lub majątku Państwa trzeciego, chyba, że Trybunał wcześniej uzyska zgodę Państwa trzeciego na uchylenie immunitetu.

2. Trybunał nie może wystąpić z wnioskiem o dostarczenie, który wymagałby od Państwa wezwanego działania niezgodnego z jego zobowiązaniami wynikającymi z umów międzynarodowych, zgodnie z którymi wymagana jest zgoda Państwa wysyłającego na dostarczenie osoby wydanej przez to Państwo Trybunałowi, chyba, że Trybunał wcześniej podjął współpracę z Państwem wysyłającym w celu uzyskania zgody na dostarczenie.

Artykuł 99

Wykonanie wniosków na podstawie artykułu 93 i 96

1. Wnioski o współpracę są wykonywane zgodnie z procedurą przewidzianą w prawie Państwa wezwanego i, o ile nie jest to zabronione przez to prawo, w sposób określony we wniosku, włącznie z prowadzeniem postępowania wskazanego we wniosku lub zezwoleniem osobie wymienionej we wniosku na obecność i udzielanie pomocy przy wykonywaniu wniosku.

2. W przypadku wniosku nie cierpiącego zwłoki, dokumenty lub dowody sporządzone w odpowiedzi na wniosek przesyłane są na żądanie Trybunału w trybie pilnym.

3. Odpowiedzi Państwa wezwanego przekazuje się w ich oryginalnym języku i formie.

4. Z zastrzeżeniem postanowień innych artykułów niniejszej Części, jeżeli jest to konieczne dla skutecznego wykonania wniosku, który może zostać wykonany bez zastosowania środków przymusu, w tym w szczególności dobrowolnego przesłuchania osoby lub przeprowadzenia dowodu z osoby, włącznie z dokonywaniem tego bez obecności organów Państwa wezwanego, jeżeli jest to konieczne dla wykonania wniosku oraz oględzin terenu publicznego lub innego miejsca publicznego, Prokurator może wykonać taki wniosek bezpośrednio na terytorium Państwa w sposób następujący:

(a) Jeżeli wezwane Państwo Strona jest Państwem, wobec którego istnieje podejrzenie, że na jego terytorium została popełniona zbrodnia, i orzeczono o dopuszczalności zgodnie z artykułem 18 lub 19, Prokurator może bezpośrednio wykonać taki wniosek po przeprowadzeniu wszelkich możliwych konsultacji z wezwanym Państwem Stroną;

(b) W innych przypadkach, Prokurator może wykonać taki wniosek po przeprowadzeniu konsultacji z wezwanym Państwem Stroną i po uwzględnieniu wszystkich rozsądnych warunków i uwag przedstawionych przez to Państwo Stronę. Jeżeli Państwo Strona napotyka trudności z wykonaniem wniosku zgodnie z niniejszym punktem, niezwłocznie konsultuje się z Trybunałem w celu rozwiązania tej kwestii.

5. Postanowienia zezwalające osobie przesłuchiwanej przez Trybunał na podstawie artykułu 72 na powoływanie się na ograniczenia służące zapobieganiu ujawniania informacji poufnych związanych z bezpieczeństwem narodowym, stosuje się także do wykonania wniosków o pomoc na podstawie niniejszego artykułu.

Artykuł 100

Koszty

1. Zwykle koszty związane z wykonaniem wniosków na terytorium Państwa wezwanego ponosi to Państwo, z wyjątkiem następujących kosztów, które ponosi Trybunał:

(a) koszty związane z podróżą i zapewnieniem bezpieczeństwa świadkom i biegłym lub przekazaniem osoby pozbawionej wolności na podstawie artykułu 93;

(b) koszty tłumaczenia i przepisywania;

(c) koszty podróży i utrzymania sędziów, Prokuratora, Zastępców Prokuratora, Sekretarza, Zastępcy Sekretarza i personelu każdego organu Trybunału;

(d) koszty opinii lub raportu biegłego sporządzonych na żądanie Trybunału;

(e) koszty związane z transportem osoby dostarczanej do Trybunału przez Państwo, na terytorium którego ona przebywała; i

(f) po uzgodnieniu - wszelkie nadzwyczajne koszty spowodowane wykonaniem wniosku.

2. Postanowienia ustępu 1 stosuje się odpowiednio do wniosków pochodzących od Państw Stron i skierowanych do Trybunału. W takim przypadku Trybunał ponosi zwykle koszty wykonania.

Artykuł 101

Zasada specjalności

1. Osoba dostarczona Trybunałowi na podstawie niniejszego Statutu nie będzie ścigana, ukarana ani pozbawiona wolności z powodu czynu popełnionego przed dostarczeniem, innego niż czyn, który wypełnia znamiona zbrodni stanowiących podstawę dostarczenia jej Trybunałowi.

2. Trybunał może domagać się od Państwa, które dostarczyło osobę Trybunałowi, zrzeczenia się wymogów ustępu 1 i, w razie konieczności Trybunał powinien dostarczyć dodatkowe informacje zgodnie z artykułem 91. Państwa Strony będą upoważnione do dokonania takiego zrzeczenia na rzecz Trybunału i dołożą w tym celu wszelkich starań.

Artykuł 102

Wyjaśnienie pojęć

Dla celów niniejszego Statutu:

(a) "dostarczenie" oznacza wydanie osoby Trybunałowi przez Państwo, w trybie przewidzianym niniejszym Statutem.

(b) "ekstradycja" oznacza wydanie osoby przez jedno Państwo drugiemu Państwu na podstawie traktatu, konwencji lub ustawodawstwa krajowego.

Część X

Wykonanie

Artykuł 103

Rola Państw w wykonywaniu kary pozbawienia wolności

1. (a) Kara pozbawienia wolności jest wykonywana w Państwie wyznaczonym przez Trybunał z listy Państw, które zadeklarowały Trybunałowi wolę przyjęcia osób skazanych.

(b) Składając deklarację woli przyjęcia osób skazanych, Państwo może zastrzec warunki takiego przyjęcia, o ile Trybunał wyrazi na nie zgodę i są one zgodne z niniejszą Częścią.

(c) Państwo wyznaczone w konkretnej sprawie niezwłocznie informuje Trybunał, czy akceptuje decyzję Trybunału.

2. (a) Państwo wykonania zawiadamia Trybunał o wszelkich okolicznościach, włącznie z wystąpieniem jakichkolwiek warunków uzgodnionych na podstawie ustępu 1, które mogłyby istotnie rzutować na warunki i długość pozbawienia wolności. Trybunał winien zostać poinformowany z co najmniej 45 dniowym wyprzedzeniem o wszelkich tego typu znanych lub przewidywanych okolicznościach. W tym czasie Państwo wykonania nie podejmuje żadnych kroków, które mogłyby naruszyć jego zobowiązania wynikające z artykułu 110.

(b) Jeżeli Trybunał nie może przystać na warunki określone w punkcie (a), zawiadamia Państwo wykonania i postępuje zgodnie z artykułem 104 ustęp 1.

3. Trybunał wyznaczając w granicach swobodnego uznania państwo w oparciu o ustęp 1, bierze pod uwagę następujące okoliczności:

(a) zasadę, że Państwa Strony powinny dzielić odpowiedzialność za wykonanie kary pozbawienia wolności, zgodnie z zasadą słusznego podziału przewidzianą w Regułach Procesowych i Dowodowych;

(b) stosowanie szeroko akceptowanych standardów międzynarodowego prawa traktatowego regulujących traktowanie więźniów;

(c) opinię osoby skazanej;

(d) obywatelstwo osoby skazanej;

(e) wszelkie inne czynniki dotyczące okoliczności zbrodni, osoby skazanej oraz efektywnego wykonania kary, które mogą mieć znaczenie dla wyznaczenia Państwa wykonania.

4. Jeżeli żadne Państwo nie zostanie wyznaczone na podstawie ustępu 1, karę pozbawienia wolności wykonuje się w więzieniu udostępnionym przez Państwo przyjmujące, zgodnie z warunkami ustalonymi w porozumieniu w sprawie siedziby, o którym mowa w artykule 3 ustęp 2. W takim przypadku koszty wynikające z wykonania kary pozbawienia wolności ponosi Trybunał.

Artykuł 104

Zmiana w wyznaczeniu Państwa wykonania

1. Trybunał może w każdej chwili postanowić o przekazaniu osoby skazanej do więzienia w innym Państwie.

2. Osoba skazana może w każdej chwili zwracać się do Trybunału o przekazanie jej z Państwa wykonania.

Artykuł 105

Wykonanie wyroku

1. Z uwzględnieniem warunków, które Państwo zastrzegło zgodnie z artykułem 103 ustęp 1 (b), wyrok skazujący na karę pozbawienia wolności wiąże Państwo Stronę, które w żadnym przypadku nie może go zmienić.

2. Wyłącznie Trybunał ma prawo rozpatrywać odwołania od wyroków i wnioski o wznowienie postępowania. Państwo Strona nie będzie utrudniać składania takich skarg przez osobę skazaną.

Artykuł 106

Nadzorowanie wykonania kary i warunków pozbawienia wolności

1. Wykonywanie kary pozbawienia wolności podlega nadzorowi Trybunału i powinno być zgodne z szeroko przyjętymi standardami międzynarodowego prawa traktatowego regulującymi traktowanie więźniów.

2. Warunki wykonywania kary pozbawienia wolności są regulowane przez prawo Państwa wykonania i muszą być zgodne z szeroko przyjętymi standardami międzynarodowego prawa traktatowego regulującymi traktowanie więźniów; w żadnym razie warunki te nie mogą być lepsze lub gorsze od tych, w jakich przebywają więźniowie skazani za podobne przestępstwa w Państwie wykonania.

3. Porozumiewanie się osoby skazanej z Trybunałem powinno być poufne i odbywać się bez przeszkód.

Artykuł 107

Przekazanie osoby po odbyciu kary

1. Po odbyciu kary osoba, która nie jest obywatelem Państwa wykonania może, zgodnie z prawem Państwa wykonania, zostać przekazana do Państwa, które jest zobowiązane do jej przyjęcia, lub do innego Państwa, które wyrazi zgodę na jej przyjęcie, biorąc pod uwagę opinię osoby, która ma zostać przekazana do tego Państwa, chyba, że Państwo wykonania zezwoli tej osobie na pozostanie na swoim terytorium.

2. Jeżeli żadne z Państw nie ponosi kosztów wynikających z przekazania osoby do innego Państwa na podstawie ustępu 1, koszty te ponosi Trybunał.

3. Z zastrzeżeniem postanowień Artykułu 108, Państwo wykonania może również, stosownie do swojego prawa wewnętrznego, ekstradować lub w inny sposób wydać osobę do Państwa, które domagało się ekstradycji lub wydania osoby w celu przeprowadzenia postępowania karnego lub wykonania kary.

Artykuł 108

Ograniczenie ścigania lub karania za inne przestępstwa

1. Osoba skazana pozbawiona wolności w Państwie wykonania nie może być ścigana, ukarana lub podlegać ekstradycji do Państwa trzeciego w powodu czynu popełnionego przed przekazaniem tej osoby Państwu wykonania, chyba, że na takie ściganie, ukaranie lub ekstradycję wyrazi zgodę Trybunał na wniosek Państwa wykonania.

2. Trybunał orzeka w tej kwestii po wysłuchaniu osoby skazanej.

3. Ustępu 1 nie stosuje się, jeżeli osoba skazana, po odbyciu pełnego wymiaru kary wymierzonej przez Trybunał, dobrowolnie pozostaje przez okres dłuższy niż 30 dni na terytorium Państwa wykonania, lub powraca na terytorium tego państwa po jego opuszczeniu.

Artykuł 109

Wykonywanie kar grzywny i przepadku przedmiotów

1. Państwa Strony wykonują kary grzywny oraz przepadku przedmiotów wymierzone przez Trybunał na podstawie Części VII, zgodnie z procedurą przewidzianą w prawie wewnętrznym, nie naruszając nabytych w dobrej wierze praw osób trzecich.

2. Jeżeli Państwo Strona nie może wykonać nakazu przepadku, podejmuje środki w celu odzyskania wartości majątku, korzyści lub aktywów objętych wydanym przez Trybunał nakazem przepadku, nie naruszając nabytych w dobrej wierze praw osób trzecich.

3. Majątek lub korzyści ze sprzedaży nieruchomości lub, tam gdzie jest to właściwe, ze sprzedaży innych przedmiotów uzyskane przez Państwo Stronę w wyniku wykonania wyroku Trybunału, przekazuje się Trybunałowi.

Artykuł 110

Zmniejszenie wymiaru kary

1. Państwo wykonania nie może zwolnić osoby przed upływem okresu kary wymierzonej przez Trybunał.

2. Wyłącznie Trybunał ma uprawnienie do orzekania o zmniejszeniu wymiaru kary i orzeka w tej kwestii po wysłuchaniu osoby skazanej.

3. Jeżeli osoba odbyła dwie trzecie wymierzonej kary lub 25 lat w przypadku kary dożywocia, Trybunał dokonuje oceny wyroku pod kątem ewentualnego zmniejszenia jej wymiaru. Taka ocena wyroku nie może mieć miejsca przed upływem wskazanych okresów.

4. Dokonując oceny na podstawie ustępu 3, Trybunał może zmniejszyć wymiar kary, jeżeli stwierdzi, że zachodzi przynajmniej jedna z następujących okoliczności:

(a) wcześniej wyrażona i podtrzymywana chęć współpracy osoby z Trybunałem w prowadzonych postępowaniach przygotowawczych;

(b) dobrowolna pomoc osoby w umożliwieniu wykonania wyroków i nakazów Trybunału w innych sprawach, a w szczególności pomoc w zlokalizowaniu przedmiotów objętych nakazami grzywny, przepadku lub odszkodowania, które mogą być spożytkowane dla dobra pokrzywdzonych; lub

(c) inne czynniki wskazujące na wyraźną i znaczącą zmianę okoliczności usprawiedliwiającą zmniejszenie wymiaru kary przewidziane w Regulach Procesowych i Dowodowych.

5. Jeżeli po przeprowadzeniu pierwszej oceny kary na podstawie ustępu 3 Trybunał stwierdzi brak podstaw do zmniejszenia wymiaru kary, dokonuje dalszych ocen wyroku w takich odstępach czasowych i z zastosowaniem takich kryteriów, jakie przewidziane są w Regulach Procesowych i Dowodowych.

Artykuł 111

Ucieczka

Jeżeli osoba skazana zbiegnie z więzienia i opuści Państwo wykonania, Państwo to może, po przeprowadzeniu konsultacji z Trybunałem, złożyć wniosek o wydanie tej osoby przez Państwo, w którym się ona znajduje, na podstawie istniejących porozumień dwustronnych lub wielostronnych, lub może zwrócić się do Trybunału o wystąpienie z wnioskiem o dostarczenie osoby na podstawie Części IX. Trybunał może wskazać, aby osoba została przekazana Państwu, w którym odbywała karę lub innemu Państwu wyznaczonemu przez Trybunał.

Część XI

Zgromadzenie Państw Stron

Artykuł 112

Zgromadzenie Państw Stron

1. Tworzy się Zgromadzenie Państw Stron niniejszego Statutu. Każde Państwo Strona ma w Zgromadzeniu jednego przedstawiciela, któremu mogą towarzyszyć zastępcy i doradcy. Inne Państwa, które podpisały niniejszy Statut lub Akt Końcowy, mogą mieć status obserwatorów w Zgromadzeniu.

2. Zgromadzenie Państw Stron:

(a) rozpatruje i przyjmuje zalecenia Komisji Przygotowawczej;

(b) sprawuje nadzór nad Prezydium, Prokuratorem oraz Sekretarzem w zakresie administracji Trybunału;

(c) rozpatruje sprawozdania z działalności Biura utworzonego na podstawie ustępu 3 oraz podejmuje w związku z tym odpowiednie działania;

(d) rozpatruje oraz uchwała budżet Trybunału;

(e) decyduje zgodnie z artykułem 36 o zmianie liczby sędziów;

(f) rozpatruje zgodnie z artykułem 87, ustęp 5 i 7, kwestie dotyczące braku współpracy;

(g) pełni inne funkcje stosownie do postanowień niniejszego Statutu oraz reguł procesowych i dowodowych.

3. (a) Zgromadzenie Państw Stron posiada Biuro składające się z Prezesa, dwóch Wiceprezesów oraz 18 członków wybieranych przez Zgromadzenie na trzyletnią kadencję.

(b) Biuro ma charakter reprezentatywny, biorąc pod uwagę w szczególności sprawiedliwy podział geograficzny oraz odpowiednią reprezentację światowych systemów prawnych;

(c) Biuro odbywa posiedzenia się tak często jak to jest konieczne, ale nie rzadziej niż raz na rok. Biuro wspomaga Zgromadzenie Państw Stron w wykonywaniu jego obowiązków.

4. Zgromadzenie Państw Stron może w razie konieczności utworzyć organy pomocnicze, w tym niezależny mechanizm nadzorczy dla kontroli, oceny oraz badania Trybunału w celu podniesienia sprawności jego działania i usprawnienia gospodarki.

5. Prezes Trybunału, Prokurator oraz Sekretarz oraz ich przedstawiciele mogą uczestniczyć w posiedzeniach Zgromadzenia Państw Stron oraz Biura.

6. Posiedzenia Zgromadzenia Państw Stron odbywają się w siedzibie Trybunału lub w głównej siedzibie Organizacji Narodów Zjednoczonych raz do roku, a jeśli okoliczności tego wymagają, odbywają się specjalne posiedzenia. Z wyjątkiem przypadków przewidzianych w niniejszym Statucie posiedzenia specjalne Zgromadzenia mogą być zwołane przez Biuro z własnej inicjatywy lub na wniosek jednej trzeciej Państw Stron.

7. Każde Państwo Strona posiada jeden głos. Należy czynić wszelkie wysiłki w celu podejmowania decyzji przez Zgromadzenie i Biuro w drodze konsensusu. Jeżeli konsensusu nie można osiągnąć, to z wyjątkiem kiedy Statut nie stanowi inaczej:

(a) decyzje dotyczące kwestii merytorycznych muszą zostać podjęte przez większość dwóch trzecich obecnych i głosujących Państw Stron, z tym zastrzeżeniem, że bezwzględna większość Państw Stron stanowi quorum.

(b) decyzje dotyczące spraw proceduralnych są podejmowane zwykłą większością obecnych i głosujących Państw Stron.

8. Państwo Strona, które zalega z płatnością składek na poczet wydatków Trybunału, nie ma prawa głosu w Zgromadzeniu Państw Stron i w Biurze, jeżeli suma zaległych kwot jest równa lub wyższa od wysokości składek należnych za dwa ostatnie lata. Zgromadzenie Państw Stron może jednak wyrazić zgodę na udział Państwa Strony w głosowaniu w Zgromadzeniu oraz w Biurze, o ile uzna, iż brak płatności jest spowodowany okolicznościami niezależnymi od Państwa Strony.

9. Zgromadzenie Państw Stron przyjmuje własny regulamin.

10. Urzędowymi i roboczymi językami Zgromadzenia są języki obowiązujące na Zgromadzeniu Ogólnym Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Część XII

Sprawy finansowe

Artykuł 113

Regulacje finansowe

O ile przepisy szczególne nie stanowią inaczej, wszelkie sprawy finansowe dotyczące Trybunału oraz posiedzeń Zgromadzenia Państw Stron, w tym jego Biura i organów pomocniczych, są regulowane przez niniejszy Statut oraz Regulaminy i Przepisy Finansowe przyjęte przez Zgromadzenie Państw Stron.

Artykuł 114

Wydatki

Wydatki Trybunału i Zgromadzenia Państw Stron, w tym Biura i organów pomocniczych, pokrywane są z funduszy Trybunału.

Artykuł 115

Fundusze Trybunału oraz Zgromadzenia Państw Stron

Wydatki Trybunału i Zgromadzenia Państw Stron, w tym Biura i organów pomocniczych, przewidziane w budżecie przyjętym przez Zgromadzenie Państw Stron pokrywane są z następujących źródeł:

(a) ustalonych składek wpłacanych przez Państwa Strony;

(b) funduszy przydzielonych przez Organizację Narodów Zjednoczonych, po uzyskaniu zgody Zgromadzenia Ogólnego, w szczególności w związku z wydatkami spowodowanymi przedstawieniem spraw Trybunałowi przez Radę Bezpieczeństwa.

Artykuł 116

Dobrowolne dotacje

Z zastrzeżeniem artykułu 115, jako dodatkowe fundusze Trybunał może przyjmować i wykorzystywać dobrowolne dotacje od Rządów, organizacji międzynarodowych, osób indywidualnych, przedsiębiorstw oraz innych podmiotów, stosownie do odpowiednich kryteriów przyjętych przez Zgromadzenie Państw Stron.

Artykuł 117

Ustalanie wysokości składek

Składki Państw Stron są ustalane według uzgodnionej skali, wzorowanej na skali przyjętej przez Organizację Narodów Zjednoczonych przy ustalaniu jej zwykłego budżetu, i dostosowane z uwzględnieniem zasad, na których ta skala jest oparta.

Artykuł 118

Audyt roczny

Akta, księgi i rachunki Trybunału, wraz z rocznym sprawozdaniem finansowym, podlegają corocznemu badaniu przez niezależnego audytora.

Część XIII

Postanowienia końcowe

Artykuł 119

Rozstrzyganie sporów

1. Spory dotyczące funkcji sądowych Trybunału rozstrzyga sam Trybunał.
2. Każdy inny spór pomiędzy dwoma lub więcej Państwami Stronami dotyczący interpretacji lub stosowania niniejszego Statutu, o ile nie został rozstrzygnięty w ciągu trzech miesięcy w drodze negocjacji, jest przedstawiany Zgromadzeniu Państw Stron. Zgromadzenie może starać się rozstrzygnąć spór, bądź też przyjąć zalecenia co do dalszych sposobów rozstrzygnięcia sporu, w tym skierowania sprawy do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, stosownie do postanowień Statutu tego Trybunału.

Artykuł 120

Zastrzeżenia

Do niniejszego Statutu nie mogą być czynione żadne zastrzeżenia.

Artykuł 121

Poprawki

1. Po upływie siedmiu lat od wejścia w życie niniejszego Statutu, każde Państwo Strona może proponować poprawki do niego. Tekst proponowanej poprawki przedstawia się Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych, który niezwłocznie komunikuje zaproponowaną poprawkę wszystkim Państwom Stronom.
2. Nie wcześniej niż w trzy miesiące po notyfikacji, Zgromadzenie Państw Stron, na swoim następnym posiedzeniu większością obecnych i głosujących decyduje czy przyjąć poprawkę. Zgromadzenie może rozpatrzyć proponowaną poprawkę bezpośrednio lub zwołać Konferencję Rewizyjną, jeżeli uzasadnia to charakter problemu.
3. Jeżeli przyjęcie poprawki podczas Zgromadzenia Państw Stron lub na Konferencji Rewizyjnej jest niemożliwe w drodze konsensusu, wymagana jest większość dwóch trzecich głosów Państw Stron.
4. Z zastrzeżeniem ustępu 5, poprawka wchodzi w życie w stosunku do wszystkich Państw Stron po upływie roku od złożenia Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dokumentów ratyfikacji lub przyjęcia przez siedem ósmych Państw Stron.
5. Każda poprawka do artykułów 5, 6, 7 i 8 niniejszego Statutu wchodzi w życie w stosunku do tych Państw Stron, które ją przyjęły w ciągu jednego roku po złożeniu

dokumentów ratyfikacji lub przyjęcia. Jeśli chodzi o Państwo Stronę, które nie przyjęło poprawki, Trybunał nie może wykonywać jurysdykcji w stosunku do zbrodni objętej tą poprawką, jeżeli została popełniona przez obywatela tego Państwa Strony lub na jego terytorium.

6. Jeżeli zgodnie z ustępem 4 poprawka została przyjęta przez siedem ósmych Państw Stron, Państwo Strona, które nie przyjęło tej poprawki, może wypowiedzieć niniejszy Statut ze skutkiem natychmiastowym, niezależnie od artykułu 127 ustęp 1, ale z zastrzeżeniem artykułu 127 ustęp 2, poprzez złożenie zawiadomienia nie później niż w ciągu jednego roku od wejścia w życie tej poprawki.

7. Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych zawiadamia wszystkie Państwa Strony o poprawce przyjętej na posiedzeniu Zgromadzeniu Państw Stron lub na Konferencji Rewizyjnej.

Artykuł 122

Poprawki dotyczące postanowień o charakterze instytucjonalnym.

1. Poprawki do postanowień niniejszego Statutu mających wyłącznie instytucjonalny charakter, to jest: artykułu 35, artykułu 36 ustęp 8 i 9, artykułu 37, artykułu 38, artykułu 39 ustęp 1 (dwa pierwsze zdania), 2 i 4, artykułu 42 ustęp 4-9, artykułu 43 ustęp 2 i 3, i artykułu 44, 46, 47 oraz 49 mogą być zgłoszone w każdej chwili, niezależnie od artykułu 121 ustęp 1, przez każde Państwo Stronę. Tekst proponowanej poprawki przedstawia się Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych lub innej osobie upoważnionej przez Zgromadzenie Państw Stron, która niezwłocznie komunikuje zgłoszoną poprawkę wszystkim Państwom-Stronom oraz innym uczestnikom Zgromadzenia Państw Stron.

2. Poprawki przewidziane w tym artykule, co do których nie osiągnięto konsensusu, są przyjmowane przez Zgromadzenie Państw Stron lub przez Konferencję Rewizyjną większością dwóch trzecich Państw Stron. Poprawki te wchodzi w życie w stosunku do wszystkich Państw Stron sześć miesięcy po ich przyjęciu przez Zgromadzenie lub Konferencję.

Artykuł 123

Rewizja Statutu

1. Po upływie siedmiu lat od wejścia w życie Statutu Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych zwołuje Konferencję Rewizyjną w celu rozważenia poprawek do niniejszego Statutu. Taka rewizja może obejmować w szczególności listę zbrodni wymienionych w artykule 5. Konferencja jest otwarta dla uczestniczących w Zgromadzeniu Państw Stron i na takich samych warunkach.

2. Następną Konferencję Rewizyjną może zostać zwołana w dowolnym czasie na wniosek Państwa Strony, w celu określonym w ustępie 1, przez Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych po uzyskaniu aprobaty większości Państw Stron.

3. Postanowienia artykułu 121, ustęp 3-7 stosuje się odpowiednio do przyjęcia oraz wejścia w życie poprawek do Statutu rozpatrywanych na Konferencji Rewizyjnej.

Artykuł 124

Postanowienia przejściowe

Niezależnie od artykułu 12 ustęp 1 i 2 każde Państwo, stając się stroną niniejszego Statutu, może oświadczyć, że przez okres siedmiu lat od wejścia w życie niniejszego Statutu w stosunku do tego Państwa, Państwo to nie uznaje jurysdykcji Trybunału w odniesieniu do kategorii zbrodni wymienionych w artykule 8, jeżeli istnieje podejrzenie, że zbrodnia została popełniona przez jego obywateli lub na jego terytorium. Oświadczenie złożone na podstawie niniejszego artykułu może zostać w każdej chwili cofnięte. Postanowienia niniejszego artykułu podlegają rewizji na Konferencji Rewizyjnej zwołanej na podstawie artykułu 123 ustęp 1.

Artykuł 125

Podpisanie, ratyfikacja, przyjęcie, zatwierdzenie lub przystąpienie

1. Niniejszy Statut jest otwarty do podpisu dla wszystkich państw w Rzymie, w siedzibie Organizacji Narodów Zjednoczonych Do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa dnia 17 lipca 1998r. Następnie, Statut będzie otwarty do podpisu w Rzymie, w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Włoch do dnia 17 października 1998r. Po tym terminie Statut będzie otwarty do podpisu w Nowym Yorku, w siedzibie Organizacji Narodów Zjednoczonych, do dnia 31 grudnia 2000r.

2. Niniejszy Statut podlega ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu przez podpisujące Państwa. Dokumenty ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia składa się Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

3. Niniejszy Statut jest otwarty do przystąpienia dla wszystkich Państw. Dokumenty przystąpienia składa się Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 126

Wejście w życie

1. Niniejszy Statut wchodzi w życie pierwszego dnia miesiąca po upływie sześćdziesięciu dni od dnia złożenia Sekretarzowi Generalnemu Narodów Zjednoczonych sześćdziesiątego dokumentu ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia.

2. W stosunku do każdego Państwa, które dokona ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia do niniejszego Statutu po złożeniu sześćdziesiątego dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia, niniejszy Statut wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca po upływie sześćdziesięciu dni od dnia złożenia przez to Państwo dokumentu ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia.

Artykuł 127

Wypowiedzenie

1. Państwo Strona może wypowiedzieć niniejszy Statut w drodze pisemnego zawiadomienia Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych. Wypowiedzenie staje się skuteczne po upływie jednego roku od daty otrzymania zawiadomienia, chyba że w zawiadomieniu określono datę późniejszą.

2. Wypowiedzenie nie zwalnia Państwa z jego zobowiązań wynikających z niniejszego Statutu, kiedy było ono jego Stroną, w tym zobowiązań finansowych. Wypowiedzenie nie narusza obowiązku współpracy z Trybunałem w związku z prowadzonymi śledztwami oraz postępowaniami, w odniesieniu do których Państwo składające wypowiedzenie było zobowiązane współpracować, oraz które zostały wszczęte przed datą, w której wypowiedzenie stało się skuteczne, jak również nie stoi na przeszkodzie rozpatrywaniu sprawy, która była już przez Trybunał rozpatrywana przed datą, w której wypowiedzenie stało się skuteczne.

Artykuł 128

Tekst autentyczny

Oryginał niniejszego Statutu, którego teksty w języku arabskim, chińskim, angielskim, francuskim, rosyjskim i hiszpańskim są jednakowo autentyczne, zostanie złożony do depozytu Sekretarzowi Generalnemu Narodów Zjednoczonych, który przekaze uwierzytelnione odpisy niniejszego Statutu wszystkim państwom.

Na dowód czego niżej podpisani, należycie w tym celu upoważnieni przez swoje Rządy, podpisali niniejszy Statut, otwarty do podpisu w Rzymie dnia 17 lipca 1998 roku.

